

Sud Bosne i Hercegovine
Суд Босна и Херцеговине

Predmet broj: S1 1 K 024092 17 Kri

Datum: objavljivanja 27. juni 2019. godine
pismenog otpravka 31. juli 2019. godine

Pred pretresnim vijećem u sastavu: sudija Davorin Jukić, predsjednik vijeća
sudija Darko Samardžić, član vijeća
sudija Tatjana Kosović, član vijeća

u predmetu

TUŽILAŠTVO BOSNE I HERCEGOVINE

protiv

Bore Milojice
Želislava Rivića

PRESUDA

Tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine:

Sedin Idrizović

Branilac optuženog Bore Milojice:

Ranko Dakić, advokat iz Prijedora

Branilac optuženog Želislava Rivića:

Saša Dakić, advokat iz Prijedora

SADRŽAJ

PRESUDA.....	1
I. TOK KRIVIČNOG POSTUPKA.....	8
A. OPTUŽNICA I GLAVNI PRETRES	8
B. DOKAZNI POSTUPAK.....	8
C. ZAVRŠNE RIJEČI.....	9
1. Tužilaštvo BiH.....	9
2. Odbrana optuženog Bore Milčjice.....	10
3. Odbrana optuženog Želislava Rivića.....	12
D. PROCESNE ODLUKE	13
1. Odluka o proteku roka od 30 (trideset) dana i izrjena sastava sudećeg vijeća	13
2. Odluka o isk.jučer.ju javnosti sa djela glavnog pretresa.....	16
3. Odluka o dodatnim mjerama zaštite za svjedoke.....	17
4. Odb.jar.je pcjedinih dokaznih pr.jedloga odbrane	18
5. Izuzetak od neposrednog izvođer.ja dokaza.....	20
6. Odluka o privremenom udajavar.ju optuženih iz sudnice	21
7. Odluka o (ne)prihvatar.ju utvrđenih činjenica.....	21
II. STANDARDI DOKAZIVANJA I OCJENA DOKAZA.....	22
III. PRIMJENA MATERIJALNOG PRAVA.....	25
IV. NALAZI VIJEĆA.....	30
V. ODLUKA O TROŠKOVIMA POSTUPKA	79
VI. ODLUKA O IMOVINSKOPRAVNIM ZAHTJEVIMA	80
VII. PRILOG.....	81

Broj: S1 1 K 024092 17 Kri
Sarajevo, 27.06.2019. godine

U IME BOSNE I HERCEGOVINE

Sud Bosne i Hercegovine, Odjel I za ratne zločine Krivičnog odjeljenja, u vijeću sastavljenom od sudije Davorina Jukića kao predsjednika vijeća, te sudija Darka Samardžića i Tatjane Kosović kao članova vijeća, uz učešće stručnog saradnika Dragana Mirjanića, u svojstvu zapisničara, u krivičnom predmetu protiv optuženih Bore Milojice i drugih, zbog krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h), u vezi sa tačkom a), a u vezi sa članom 29. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH), a sve u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH, povodom optužnice Tužilaštva Bosne i Hercegovine broj: T20 0 KTRZ 0004777 16 od 27.12.2016. godine, koja je potvrđena dana 10.01.2017. godine, a izmjenjena na glavnom pretresu dana 28.03.2019. godine, nakon održanog usmenog i javnog glavnog pretresa, na kojem je dijelom bila isključena javnost, u prisustvu tužioca Tužilaštva Bosne i Hercegovine, te optuženog Bore Milojice i optuženog Želislava Rivića i njegovog branioca, advokata Saše Dakića, donio je a predsjednik vijeća dana 27.06.2019. godine, javno objavio:

P R E S U D U

I

OPTUŽENI:

Boro Milojica, sin Branka i majke Jerine rođene Plavšić, rođen 25.08.1962. godine u Prijedoru, JMB ..., nastanjen u ..., državljanin ... i ..., ..., pismen, završena osnovna škola, radnik, nezaposlen, oženjen, služio vojsku u Puli i Sinju 1984/85. godine, nema odlikovanja, slabog imovinskog stanja, nema čin rezervnog vojnog starješine, vodi se u vojnoj evidenciji u Odjeljenju za boračko-invalidsku zaštitu Prijedor, osuđivan ..., ..., ... ne vodi se drugi krivični postupak,

K R I V J E

Što je:

U okviru širokog i sistematičnog napada vojske i policije Srpske Republike BiH, a potom Republike Srpske, usmjerenog protiv civilnog stanovništva nesrpske nacionalnosti na području općine Prijedor, u vremenskom periodu od juna 1992. godine do septembra 1992. godine, znajući za takav napad i znajući da njegove radnje čine dio tog napada, Boro Milojica u svojstvu pripadnika 6. Ljubijskog bataljona 43. Prijedorske motorizovane brigade Vojske Republike Srpske suprotno pravilima međunarodnog prava, počinio progon civilnog stanovništva bošnjačke, hrvatske i romske nacionalnosti zbog njihove nacionalne i vjerske pripadnosti i to ubistvima, tako što je:

1. U toku mjeseca jula 1992.godine, u mjestu Hambarine, općina Prijedor, civil ... nacionalnosti Samed Velibašić je na poziv jednog od pripadnika 6. Ljubijskog bataljona 43. Prijedorske motorizovane brigade VRS da im pokaže kojim pravcem se kreću nepoznate osobe, izašao iz svoje kuće i došao do grupe vojnika koji su se nalazili u blizini njegove kuće, među kojim vojnicima je bio i Boro Milojica, da bi nakon što im je dao te informacije i u trenutku kada je krenuo nazad prema svojoj kući, Boro Milojica je pucanjem iz vatrenog oružja lišio života civila Velibašić Sameda, da bi njegovo tijelo u narednom periodu pronašao njegov sin Velibašić Fadil u blizini porodične kuće.
2. U toku mjeseca jula 1992. godine, za vrijeme napada vojnika VRS, a među kojim vojnicima je bio i Boro Milojica, na područje Hambarina, općina Prijedor u kojem je pretežno živjelo bošnjačko stanovništvo, Boro Milojica je civilu ... nacionalnosti Rami Čeliću koji je sjedio ispred porodične kuće sa članovima svoje porodice, naredio da ustane i odmah nakon što je Ramo ustao sa svojom suprugom Fatimom držeći je za ruku, Boro Milojica je pucanjem iz vatrenog oružja lišio života civila Čelić Ramu, dok su ostali prisutni civili ... nacionalnosti po naredbi jednog od prisutnih vojnika napustili kuću i otišli u obližnju šumu.

čime je počinio krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) (progon) u vezi sa

- tačkom a) lišenje druge osobe života (ubistvo) radnjama opisanim pod tačkom 1. izreke, i
- tačkom a) lišenje druge osobe života (ubistvo) radnjama opisanim pod tačkom 2.

izreke;

a sve u vezi sa članom 180. stav 1. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH).

Stoga ga vijeće Suda BiH primjenom člana 285. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (ZKP BiH) i primjenom članova 39., 42. stavovi 1. i 2. i 48. stav 1. KZ BiH,

O S U Đ U J E

NA KAZNU ZATVORA U TRAJANJU OD 8 (OSAM) GODINA

II

Na osnovu odredbe člana 284. tačka c) ZKP BiH

OPTUŽENI:

Boro Milojica, i

Želislav Rivić, zv. „Željko i Želja“, sin Zvonke i majke Vere rođene Sazanov, rođen 29.09.1954. godine u Banja Luci, JMB: ..., nastanjen u ..., ..., pismen, završena Viša školska sprema V stepen, po zanimanju mašinbravar, penzioner, neoženjen, služio vojsku u Banja Luci i Strumici 1974/75. godine, nema odlikovanja, slabog imovnog stanja, nema čin rezervnog vojnog starješine, vodi se u vojnoj evidenciji u Odjeljenju za boračko-invalidsku zaštitu Prijedor, neosuđivan, ne vodi se drugi krivični postupak,

OSLOBAĐAJU SE OD OPTUŽBE

Da su:

U okviru širokog i sistematičnog napada vojske i policije Srpske Republike BiH, a potom Republike Srpske, usmjerenog protiv civilnog stanovništva nesrpske nacionalnosti na području općine Prijedor, u vremenskom periodu od maja 1992. godine do septembra 1992. godine, znajući za takav napad i znajući da njihove radnje čine dio tog napada, Boro Milojica i Želislav Rivić u svojstvu pripadnika 6. Ljubijskog bataljona 43. Prijedorске

motorizovane brigade Vojske Republike Srpske su suprotno pravilima međunarodnog prava, zajedno počinili progon civilnog stanovništva bošnjačke, hrvatske i romske nacionalnosti zbog njihove nacionalne i vjerske pripadnosti i to ubistvima, tako što su:

Boro Milojica sam:

1. U toku mjeseca jula 1992. godine, u mjestu Volarić, općina Prijedor, za vrijeme dok su po naredbi vojnika VRS devet civila ... nacionalnosti kopali jamu u koju su trebali zakopati 12 ubijenih civila bošnjačke nacionalnosti čija su se tijela nalazila u blizini, pored njih se zaustavilo motorno vozilo tzv. „Tamić“ iz kojeg su sa vatrenim oružjem izašli Boro Milojica i Pero Đurić (umro) nakon čega su njih dvojica istovremeno pucajući iz vatrenog oružja lišili života svih devet civila ... nacionalnosti i to: Esad (Husein) Ahmetović, Husein (Omer) Ahmetović, Esad (Ramo) Ferhatović, Ramo (Omer) Ferhatović, Ismet (Ahmet) Osmanović, Mustafa Prozor, Dermin (Meho) Sinanović, Džemal (Bahto) Sinanović i Sadik (Bahto) Sinanović da bi 1998. godine godine prilikom ekshumacije u mjestu Volarić bila pronađena i identifikovana tijela civila romske nacionalnosti i tijela civila bošnjačke nacionalnosti.
2. U toku mjeseca jula 1992. godine, na području Hambarina, općina Prijedor, Boro Milojica je zajedno sa civilom ... nacionalnosti Mehmedom Mulalić koji je čuvao ovce otišao prema obližnjoj šumi, u pravcu punkta na Hambarinama za koji su bili zaduženi pripadnici Ljubijske čete 43. Prijedorske motorizovane brigade VRS i pucajući iz vatrenog oružja lišio života Mehmeda Mulalić nakon čega je došao do punkta u Hambarinama vodeći ispred sebe ovce i rekao je da „čobanu više neće trebati ovce“ da bi tijelo ubijenog Mulalić Mehmeda pronašao njegov brat istog dana u noćnim satima.

Boro Milojica i Želislav Rivić zajedno:

3. U toku mjeseca jula 1992. godine, u mjestu Hambarine, općina Prijedor dovezeni su motornim vozilom „Ford tranzit“ od strane vojne policije VRS pet civila bošnjačke nacionalnosti na punkt za koji su bili zaduženi vojnici tzv. Ljubijske čete 6. bataljona 43. Prijedorske motorizovane brigade VRS a među kojim vojnicima su te prilike na punktu bili i Boro Milojica i Želislav Rivić, da bi te civile Boro Milojica držeći pušku-snaiper uperen prema njima odveo u neposrednu blizinu od vozila kojim su dovezeni i odmah nakon toga su zajedno Boro Milojica i Želislav Rivić

istovremeno pucajući iz vatrenog oružja lišili života ovih pet civila bošnjačke nacionalnosti nakon čega je Boro Milojica rekao „od jednog metka padoše dvojica“, da bi idućeg dana, Boro Milojica pucajući iz vatrenog oružja lišio života još jednog civila bošnjačke nacionalnosti koji je namjeravao proći navedeni punkt kako bi otišao do zubara, nakon čega je prišao do tijela ubijenog civila i uzeo mu novčanik i novac iz novčanika dao prisutnom stražaru.

4. U toku mjeseca juna 1992.godine, u mjestu Ravska, općina Prijedor, Boro Milojica i Želislav Rivić su sa motornim vozilom bijele boje, marke „golf 1“ na kojem su bila ispisana slova „UN“ došli do kuće sestre od civila hrvatske ... Dragana Begića zvanog „Plićo“ u kojoj se nalazio Dragan, te su istog izveli iz kuće i odmah, pucajući iz vatrenog oružja lišili života Dragana Begića u neposrednoj blizini te kuće gdje je i ukopano njegovo tijelo.

Čime bi počinili:

Optuženi Boro Milojica radnjama opisanim u tačkama 1., 2., 3. i 4. izreke oslobađajućeg dijela presude krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) (progon) u vezi sa tačkom a) i u odnosu na radnje opisane u tačkama 2., 3. i 4. izreke oslobađajućeg dijela presude u vezi sa članom 29. a sve u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH.

Optuženi Želislav Rivić radnjama opisanim u tačkama 3. i 4. izreke oslobađajućeg dijela presude krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) (progon) u vezi sa tačkom a) a sve u vezi sa članom 29. i članom 180. stav 1. KZ BiH.

III

Optuženi Boro Milojica se u smislu odredbe člana 188. stav 4. ZKP BiH, a optuženi Želislav Rivić u smislu odredbe člana 189. stav 1. ZKP BiH oslobađaju dužnosti naknade troškova krivičnog postupka koji u cijelini padaju na teret budžetskih sredstava Suda.

IV

Na osnovu člana 198. stavovi 2. i 3. ZKP BiH oštećeni se sa imovinskopравnim zahtjevom upućuju na parnicu.

O B R A Z L O Ž E N J E

I. TOK KRIVIČNOG POSTUPKA

A. OPTUŽNICA I GLAVNI PRETRES

1. Tužilaštvo Bosne i Hercegovine (Tužilaštvo) je optužnicom broj T20 0 KTRZ 0004777 16 od 27.12.2016. godine, koja je potvrđena dana 10.01.2017. godine, a izmjenjena na glavnom pretresu dana 28.03.2019. godine, optužilo Boru Milojicu i Želislava Rivića za počinjenje krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h), u vezi sa tačkom a), a u vezi sa članom 29. KZ BiH, a sve u vezi sa članom 180. stav 1. istog zakona.

2. Na ročištu za izjašnjenje o krivnji koje je održano dana 14.02.2017. godine, optuženi su se izjasnili da nisu krivi za djela koja im se stavljaju na teret, a glavni pretres je počeo dana 27.06.2017. godine čitanjem optužnice i izlaganjem uvodnih riječi tužilaštva.

B. DOKAZNI POSTUPAK

DOKAZI TUŽILAŠTVA

3. U toku dokaznog postupka, Tužilaštvo je izvelo dokaze saslušanjem svjedoka: Edina Ramulića, Sofije Prozor, „S3“, Tesme Milinković, Drage Čavlovića, „S4“, Ivica Šolaje, Nevzete Mulalić, Amira Žerića, Džemala Fikića, „S5“, „S6“, „S9“, „S8“, Edina Velibašića, Fadila Velibašića, „S10“, Suada Sarajlića, „S7“ i Miloša Panića.

4. Spisak materijalnih dokaza koje je tužilac prezentirao i uveo u spis dati su u prilogu I presude i čine njen sastavni dio.

DOKAZI ODBRANE OPTUŽENOG BORE MILOJICE

5. U toku dokaznog postupka odbrana je izvela dokaze saslušanjem svjedoka: Vinka

Kosa, Bogoljuba Kosa, Ratka Milojice, Anta Šabića, Draga Begića, Iva Blaževića, Ivica Šolaje, Radovana Gajića, Fadila Velibašića, Ramiza Škulja, Draška Ratkovića, Vladimira Milinkovića, te optuženog Boru Milojicu u svojstvu svjedoka.

6. Spisak materijalnih dokaza koje je odbrana optuženog Milojice prezentirala i uvela u spis dati su u prilogu broj Ia) presude i čine njen sastavni dio.

DOKAZI ODBRANE OPTUŽENOG ŽELISLAVA RIVIĆA

7. U toku dokaznog postupka odbrana je izvela dokaze saslušanjem svjedoka: Ivica Šolaje, Radovana Gajića, Draška Ratkovića, te optuženog Želislava Rivića u svojstvu svjedoka.

8. Odbrana optuženog Rivića određene svjedoke optuženog Milojice, saslušala je i kao svoje svjedoke.

9. Spisak materijalnih dokaza koje je odbrana optuženog Rivića prezentirala i uvela u spis dati su u prilogu broj Ib) presude i čine njen sastavni dio.

C. ZAVRŠNE RIJEČI

1. Tužilaštvo BiH

10. U završnoj riječi Tužilaštvo je istaklo stav da je u toku glavnog pretresa van svake razumne sumnje dokazalo da su optuženi Boro Milojica i Želislav Rivić počinili krivično djelo koje im se izmijenjenom optužnicom stavlja na teret.

11. Prije svega, Tužilaštvo se osvrnulo na opšta obilježja krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. KZ BiH. U tom smislu, Tužilaštvo je navelo da je postojanje širokog i sistematičnog napada pripadnika policije i vojske Srpske republike BiH, usmjerenog protiv nesrpskog civilnog stanovništva opštine Prijedor, u vremenskom periodu od juna 1992. godine do septembra 1992. godine, dokazano u prvom redu izjavama saslušanih svjedoka, a zatim i materijalnim dokazima, te sadržajem prihvaćenih činjenica utvrđenih pravomoćnim presudama MKSJ- a.

12. Tužilac je naveo i da je nesporno dokazano da je objekt napada bilo nesrpsko civilno stanovništvo opštine Prijedor.

13. Kada je u pitanju svijest optuženih Bore Milojice i Želislava Rivića o postojanju napada na nesrpsko stanovništvo opštine Prijedor, Tužilaštvo je iznijelo stav da su optuženi znali za takav napad i da postupaju u okviru tog napada. Razloge za iznesenu tezu Tužilaštvo vidi u činjenici što su optuženi bili vojno angažovani (pripadnici tzv. Ljubijske čete, 6. Ljubijski bataljon, 43 Prijedorska motorizovana brigada VRS), te da su kao takvi, u poređenju sa običnim građanima, zasigurno bili u poziciji da imaju potpuniji uvid, a time i znanje, u ono što se događalo na području opštine Prijedor i šire, a sve u situaciji ustaljenog obrasca učestalih zločina koji su se dešavali kako u Prijedoru, tako i u susjednim opštinama.

14. U pogledu pojedinačnih inkriminacija, tužilac se u toku svog izlaganja osvrnuo i elaborirao pojedine iskaze svjedoka i materijalne dokaze. S tim u vezi, tužilac je istakao da su saslušani svjedoci optužbe potvrdili niz činjenica na kojima Tužilaštvo temelji optužnicu, te se osvrnuo na izjave saslušanih svjedoka u relevantnim dijelovima, ističući da su njihova svjedočenja bila uvjerljiva, smisljena i međusobno saglasna, zbog čega je za Tužilaštvo nesporno da su optuženi počinili djela opisana u činjeničnom sadržaju izmjenjene optužnice.

15. Tužilac se na kraju svog izlaganja osvrnuo i na dokaze odbrane, prije svega na iskaze svjedoka, ističući da su bazirani isključivo na vlastitim zaključcima, pretpostavkama, te da je dio svjedoka svjedočio o događajima koji su bili izvan okvira koji je optužnicom postavljen, iz kojeg razloga ne mogu biti relevantni, niti na bilo koji način dovesti u sumnju iskaze svjedoka optužbe.

16. Na kraju, tužilac je predložio da Sud optužene Boru Milojicu i Želislava Rivića oglasi krivim i kazni u skladu sa Zakonom.

2. Odbrana optuženog Bore Milojice

17. Branilac optuženog Bore Milojice se u završnoj riječi najprije osvrnuo na svaku tačku optužnice, ukratko apostrofirajući sadržaje iskaza saslušanih svjedoka optužbe i odbrane, ukazujući na kontradiktornosti u iskazima ključnih svjedoka optužbe, navodeći da

sadržaj provedenih dokaza pruža valjanu osnovu za donošenje oslobađajuće presude.

18. Analizirajući svaku tačku pojedinačno, branilac se posebno osvrnuo na događaj iz tačke 6. optužnice (ubistvo Drage Begića) ističući da za isti oba optužena imaju alibi, budući da su kritične prilike bili angažovani u akciji VRS na lociranju i hapšenju Aziza Aličkovića, koja tvrdnja je potvrđena kako iskazima optuženih, tako i video snimkom koji je proveden kao dokaz optužbe T-1.

19. U odnosu na opšte elemente krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti, odbrana je istakla da Tužilaštvo nije ponudilo dovoljno dokaza temeljem kojih bi se moglo van razumne sumnje dokazati da se na području Prijedora i Kozarca dogodio širok i sistematičan napad od strane VRS, da su radnje optuženih dio tog napada, te da je kod optuženih postojala svijest da njihove radnje predstavljaju dio tog napada. Branilac je naročito osporio prihvatanje kao dokazanih činjenica utvrđenih pravosnažnim presudama MKSJ- a, navodeći da se predmet protiv Bore Milojice i Želislava Rivića u mogome razlikuje od predmeta koji su pred MKSJ- om vođeni protiv nosilaca najvažnijih političkih funkcija, smatrajući da je procesna pozicija optuženih Milojice i Rivića umnogome različita, pa da samim tim činjenice utvrđene presudama MKSJ- a nisu podobne za prihvatanje. S tim u vezi, branilac je istakao i da se dio utvrđenih činjenica ne odnosi na vrijeme obuhvaćeno optužnicom.

20. U nastavku završne riječi, branilac je naveo da optuženi ima pravo da svi dokazi budu posmatrani i odluka o njima sačinjena u skladu sa načelom *in dubio pro reo*, ističući da je u predmetnom postupku izvedeno više dokaza koji optuženom idu u korist, nego onih koje mu idu na štetu, te da se primjenom načela dokazivanja van razumne sumnje može izvesti samo zaključak da optuženi nije kriv.

21. Odbrana je, opreza radi, u završnoj riječi istakla na potrebu primjene jednog od osnovnih principa krivičnog prava sadržanog u odredbi člana 4a) KZ BiH, koji se tiče vremenskog važenja zakona.

22. Konačno, odbrana je predložila da Sud nakon izvršene ocjene svih izvedenih dokaza donese presudu kojom se optuženi Boro Milojica oslobađa od optužbe.

23. Optuženi Boro Milojica se pridružio navodima branioca, te negirao bilo kakvo učešće u krivičnom djelu koje mu se izmijenjenom optužnicom stavlja na teret.

3. Odbrana optuženog Želislava Rivića

24. Iznoseći završnu riječ, odbrana optuženog Želislava Rivića se najprije osvrnula na tačku 5. optužnice kojom se optuženi Milojica i Rivić terete za ubistvo pet civila bošnjačke nacionalnosti na punktu u Hambarinama, te tačku 6. optužnice kojom se optuženi terete za ubistvo Drage Begića juna 1992. godine u Ravskoj. Branilac je ukratko analizirao sadržaje iskaza saslušanih svjedoka optužbe i odbrane, ukazujući na kontradiktornosti u iskazima ključnih svjedoka optužbe (naročito svjedoka „S-3“, „S-9“ i „S-10“), te motivaciju ključnih svjedoka za davanje lažnog iskaza, ističući da se analizom sadržine njihovih iskaza može izvesti jedino zaključak o nepostojanju krivice optuženog Rivića.

25. Analizirajući događaj iz tačke tačke 6. optužnice, branilac je istakao da za navedeni događaj optuženi imaju alibi, budući da su kritične prilike bili angažovani u akciji VRS na lociranju i hapšenju Aziza Aličkovića, te da je ova tvrdnja potvrđena kako iskazima optuženih, tako i video snimkom koji je proveden kao dokaz optužbe T-1.

26. U nastavku završne riječi, branilac se osvrnuo na postojanje opštih elemenata krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti, te istakao da Tužilaštvo nije ponudilo dovoljno dokaza temeljem kojih bi se moglo van razumne sumnje dokazati da se na području Prijedora i Kozarca dogodio širok i sistematičan napad od strane VRS, da su radnje optuženih dio tog napada, te da je kod optuženih postojala svijest da njihove radnje predstavljaju dio tog napada. I ova odbrana je naročito osporila prihvatanje kao dokazanih činjenica utvrđenih pravosnažnim presudama MKSJ- a, obzirom da se predmet protiv Bore Milojice i Želislava Rivića umnogome razlikuje od predmeta koji su pred MKSJ- om vođeni protiv nosilaca najvažnijih političkih funkcija, smatrajući da je procesna pozicija optuženih Milojice i Rivića umnogome različita, pa da samim tim činjenice utvrđene presudama MKSJ- a nisu podobne za prihvatanje, te da se dio utvrđenih činjenica ne odnosi na vrijeme obuhvaćeno optužnicom.

27. Branilac je zatim ukazao na pravo optuženog da svi dokazi budu posmatrani i odluka o njima bude sačinjena u skladu sa načelom *in dubio pro reo*. S tim u vezi, branilac je istakao da u predmetnom postupku tužilac nije dokazao izvršilaštvo, eventualno saučesništvo, niti direktni umišljaj optuženog u odnosu na posljedicu koja je nastupila, te da sve navedeno upućuje na zaključak da se primjenom načela dokazivanja van razumne sumnje može izvesti jedino zaključak o nepostojanju krivice optuženog Rivića.

28. Opreza radi, i ova odbrana je u završnoj riječi ukazala na potrebu primjene jednog od osnovnih principa krivičnog prava sadržanog u odredbi člana 4a) KZ BiH, koji se tiče vremenskog važenja zakona.

29. Slijedom svega iznesenog, odbrana optuženog Želislava Rivića predložila je da Sud nakon izvršene ocjene svih izvedenih dokaza donese presudu kojom se optuženi Rivić oslobađa od optužbe.

30. Optuženi Želislav Rivić se pridružio navodima branioca, te negirao bilo kakvo učešće u krivičnom djelu koje mu se izmijenjenom optužnicom stavlja na teret.

D. PROCESNE ODLUKE

1. Odluka o proteku roka od 30 (trideset) dana i izmjena sastava sudećeg vijeća

31. Tokom glavnog pretresa, između ročišta održanih 27.06. i 06.09.2017. godine, 21.12. i 26.03.2018. godine, 26.03. i 21.05.2018. godine, 11.06. i 01.10.2018. godine i 03.12.2018. godine i 24.01.2019. godine protekao je vremenski period duži od 30 (trideset) dana.

32. Odredba člana 251. stav 2. ZKP BiH propisuje da: *“Glavni pretres koji je odgođen mora ponovo početi ako se izmjenio sastav vijeća ili ako je odgađar je trajalo duže od 30 dana, ali uz saglasnost stranaka i branioca, vijeće može odlučiti da se u ovakvom slučaju svjedoci i vještaci ne saslušavaju ponovo i da se ne vrši novi uviđaj, nego da se koriste iskazi svjedoka i vještaka dati na ranijem glavnom pretresu, odnosno da se koristi zapisnik o uviđaju”*.

33. Imajući u vidu navedeno, vijeće je, na pretresima održanim na dane 06.09.2017. godine, 26.03.2018. godine, 21.05.2018. godine, 01.10.2018. godine i 24.01.2019. godine, donijelo odluku da glavni pretres počinje iznova u smislu odredbe člana 251. stav 2. ZKP BiH. Obzirom da su se stranke i branilac optuženog saglasili da se do tada provedeni dokazi ne provode iznova, vijeće je odlučilo da se do tada saslušani svjedoci neće ponovo pozivati i saslušavati, nego će se koristiti iskazi koje su prethodno dali u ovom postupku, s tim što je vijeće prije nastavka glavnog pretresa izvršilo uvid u sve do tada provedene

dokaze.

34. Tokom glavnog pretresa došlo je do izmijene sastava sudećeg vijeća i to, nakon što je odlukom predsjednika Suda, predsjedavajuća sudećeg vijeća, sudija Lejla Konjić Dragović izuzeta od daljeg postupanja u predmetu a član sudećeg vijeća, sudija Sead Đikić zamjenjen je zbog dužeg bolovanja i neizvjesnog povratka na posao.

35. Stranke i branioci nisu imali primjedbi na izmijenjeni sastav sudećeg vijeća koje su činili sudija Davorin Jukić (ranije član vijeća) kao predsjednik vijeća i sudije Darko Samardžić i Tatjana Kosović kao članovi vijeća, te su dali svoju saglasnost da se svjedoci ne saslušavaju ponovo, već da se izvrši reprodukcija iskaza ovih svjedoka datih na ranijim glavnim pretresima, te je glavni pretres samo formalno počeo teći iznova.

36. Međutim, pitanje reprodukcije iskaza saslušanih svjedoka problematizovalo se u smislu da li je potrebno reprodukciju izvršiti neposredno na glavnom pretresu ili je dovoljno da se snimci audio-video zapisa ulože u sudski spis, budući da su navedeni snimci prethodno detaljno pregledani i preslušani od strane novih članova vijeća.

37. U vezi s tim, novi članovi vijeća sudija Samardžić i sudija Kosović izjavili su, da su, a nakon odluke predsjednika Suda da budu imenovani za članove sudećeg vijeća u ovom predmetu, pregledali i preslušali audio-video zapise sa glavnih pretresa te pročitali transkripte iskaza navedenih svjedoka i da smatraju da su se u dovoljnoj mjeri upoznali sa sadržinom njihovih iskaza i sa ponašanjem svjedoka prilikom davanja iskaza te su u skladu s tim u mogućnosti da ocijene njihovu vjerodostojnost i njihov kredibilitet kao i dokaznu snagu njihovih iskaza, kao i da ne bi imali nikakvih dodatnih pitanja koja bi eventualno postavili tim svjedocima u cilju razjašnjenja određenih pitanja.

38. U vezi s tim, vijeće je donijelo odluku da se iskazi svjedoka prezentuju na grafoskopu i da se audio-video zapisi sa njihovim iskazima ulože u sudski spis. Ovakvu odluku vijeće je donijelo prvenstveno imajući u vidu prava optuženih na suđenje u razumnom roku kao i načela efikasnosti i ekonomičnosti postupka. Pritom, vijeće smatra da navedenom odlukom ni na koji način nije povrijeđeno pravo optuženih na pravično suđenje niti princip neposrednosti, niti su optuženi na bilo koji način dovedeni u nepovoljniji položaj.

39. U tom smislu i Vijeće Apelacionog odjeljenja Suda je zauzelo identičan stav: *“U kontekstu promjene sastava pretresnog vijeća, Apelaciono vijeće u potpunosti prihvata*

zaključke iz pobjane presude u paragrafima 78-101. Prilikom analize, te u konačnici prihvatarja takvih zaključaka ovo Vijeće se rukovalo sa više zakonskih odredbi kakve poznaje procesni zakon, a kcje nesporno ukazuju da izmjenjena sastava pretresnog vijeća nje mogla imati nikakve negativne reperkusije na sam postupak. U tom pogledu, Apelaciono vijeće je cijenilo odredbu člana 253. ZKP BiH u vezi sa odredbom člana 155. ZKP BiH, a shodno kcjim se sva ročišta pred Sudom Bosne i Hercegovine snimaju audio-vizuelno, što i predstavja zvanični zapisnik sa glavnog pretresa. S tim u vezi nesporno je da se uvidom u takav snimak može neposredno preslušati iskaz određenog svjedoka, te uvidjeti način njegovog svjedočenja, pokreti, kao i sve druge okolnosti kcje se vežu za neposredno opažanje. Na navedeno je pravilno ukazao i prvostepeni sud u paragrafima 95. i 97. pobjane odluke, pri tom naglašavajući da se novoimenovani član vijeća izjasnio da je izvršio uvid u video snimke, upoznao s da izvedenim dokazima, s čim u vezi je konstatovano i da ne bi imala dodatnih pitanja, obzirom da smatra da su iskazi dati na dosta iscrpan način (paragraf 88. pobjane presude). Da bi ispoštovalo prava odbrane na najefikasniji način, prvostepeno vijeće je pak iskaze spornih svjedoka i dodatno prezentovalo na grafoskopu, te potom audio-video zapise uložilo u sudski spis.”¹

40. Ovakva odluka suda u skladu je i sa stavom i praksom MKSJ u predmetu Vojislav Šešelj² u kojem se vijeće MKSJ takođe bavilo posljedicama imenovanja novog člana sudećeg vijeća sudije Nianga pa u nastavku postupka zaključilo da će “*video-snimci sudji Niangu pomoći da vidi kakvo je bilo ponašanje svedoka na suđenju i da oceni njihov verodostojnost. Dakle, sudja Niang mora da utvrdi da li je s obzirom na te snimke u starju da se na zadovoljavajući način upozna sa spisom.*”

41. Vijeće je takođe cijenilo da je smisao načela neposrednosti da se novi članovi vijeća upoznaju sa dokazima, budući da se odluka ne može temeljiti na dokazima u koje članovi vijeća nisu imali uvid, a ne da se dokazi izvode ponovo.

42. S obzirom na sve gore navedeno, vijeće je zaključilo da bi reprodukcija audio-video zapisa salušanja svjedoka, a koja bi u konkretnom slučaju iznosila preko 14h, na glavnom pretresu samo odugovlačilo predmetni krivični postupak i prouzrokovalo dodatne troškove, te je u vezi s tim i donijelo odluku da se audio-video zapisi uložie u sudski spis a transkripti iskaza saslušanih svjedoka i dodatno prezentuju na grafoskopu.

¹ Vidjeti: presuda broj: S1 1 K 017182 19 Krž od 06.06.2019. godine;

² IT-03-67/T od 13.12.2013. godine;

43. Dakle, sud je u cjelosti ispoštovao zakonsku odredbu koja nalaže da postupak počne iznova kada se u toku postupka promjeni član vijeća, ali o načinu ponovnog provođenja postupka odlučio je tako, što je nove članove vijeća upoznao sa tokom dosadašnjeg postupka tako što su novoimenovani članovi vijeća pregledali kompletan spis a posebno video zapise sa svih pretresa. Isto tako, novoimenovani članovi vijeća su izjavili da ne bi imali dodatnih pitanja za već saslušane svjedoke niti imaju primjedbi na već provedene dokaze. Tužilac je takodje izjavio da ne bi imao pitanja za svjedoke koji bi se eventualno ponovo pozvali pa se u ovakvoj situaciji postavlja pitanje koja je svrha ponovnog pozivanja svjedoka i kako bi to odbrana mogla svjedocima postavljati unakrsna pitanja. Prema tome, sud cijeni da su na ovakav način vođenja krivičnog postupka iznova u cijelosti ispoštovana prava optuženih na pošteno i fer sudjenje.

2. Odluka o isključenju javnosti sa dijela glavnog pretresa

44. Vijeće je temeljem člana 237. ZKP BiH, u više navrata, na prijedlog strana u postupku, odnosno po službenoj dužnosti (a nakon izjašnjenja strana u postupku), isključilo javnost sa pojedinih dijelova glavnog pretresa.

45. Isključenje javnosti opravdavali su razlozi zaštite interesa svjedoka, kako zahtjeva član 235. ZKP BiH, a usljedilo je u nastavcima glavnog pretresa održanih 20.11.2017. godine, te 26.03. i 15.10.2018. godine.

46. Odluku o isključenju javnosti, vijeće je donijelo radi raspravljanja i odlučivanja o prijedlozima za dodjeljivanje dodatnih mjera zaštite za svjedoke „S-5“, „S-6“ i „S-10“, te radi zaštite interesa svjedoka, pozvanog na prijedlog odbrane, za kojeg je neposredno prije suđenja vijeće doznalo informaciju da je svjedočio pred MKSJ- om sa određenim mjerama zaštite, a prije čijeg svjedočenja odbrana nije pribavila relevantno odobrenje Mehanizma za međunarodne krivične sudove (MMKS).

47. U konkretnom slučaju, radilo se o kratkotrajnim isključenjima javnosti, tokom kojeg su Tužilaštvo i svjedoci iznosili razloge zbog kojih traže dodatne mjere zaštite, a odbrana se izjašnjavala u vezi sa tim, odnosno, tokom kojeg isključenja javnosti je u sudnicu uveden svjedok predložen od strane odbrane, a u cilju provjere navoda da je prilikom svjedočenja pred MKSJ uživao određene mjere zaštite.

48. U ovom slučaju, a imajući u vidu da nije uvijek moguće predvidjeti i potpuno kontrolisati dinamiku izjašnjenja o pravnim i činjeničnim pitanjima, čiji sadržaj bi dospijecem u javnost mogao izazvati štetne posljedice po prava i interese svjedoka sa mjerama zaštite i na taj način imati negativnog uticaja na sam tok postupka, vijeće je odlučilo da isključi javnost sa dijelova glavnog pretresa prilikom rasprave o pitanjima koje se tiču mjera zaštite u skladu sa datim okolnostima.

49. Vijeće napominje da je, nakon svakog pojedinačnog isključivanja, temeljem člana 237. stav 2. ZKP BiH javnost upoznavalo sa razlozima isključenja i donesenim odlukama.

3. Odluka o dodatnim mjerama zaštite za svjedoke

50. Rješenjem Suda BiH broj: S1 1 K 0024092 16 Krn 2 od 27.12.2016. godine svjedocima „S-5“, „S-6“ i „S10“ dodijeljena je mjera zaštite pseudonim i određeno da lični podaci svjedoka ostaju povjerljivi najduže 15 (petnaest) godina nakon što odluka postane pravomoćna.

51. Na nastavku glavnog pretresa koji je održan 20.11.2017. godine, tužilac je predložio da se iskazi svjedoka „S-5“ i „S-6“ ne objavljuje u javnosti, obrazlažući navedeni prijedlog postojanjem vjerovatnoće da bi dospjevanjem sadržine iskaza navedenih svjedoka u javnosti lako mogao biti otkriven njihov identitet.

52. Odbrane su se protivile navedenom prijedlogu optužbe ističući da javno iznošenje i objavljivanje svjedočenja, zahtjeva od svjedoka mnogo ozbiljniji pristup svjedočenju.

53. Nakon što je razmotrio navode strana u postupku, Sud je uvažavajući razloge koje je Tužilaštvo dalo obrazlažući navedeni prijedlog, kao sastavni dio mjera zaštite koje su svjedocima „S-5“ i „S-6“ određene u fazi istrage, odredio i zabranu objavljivanja sadržaja iskaza svjedoka u javnosti, putem medija ili bilo kojih drugih sredstava javnog informisanja.

54. Dana 20.03.2018. godine Tužilaštvo je, u skladu sa Zakonom o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka, dostavilo Sudu prijedlog za određivanje dodatnih mjera zaštite svjedoku „S-10“. Tužilac je predložio da se svjedoku, osim mjera zaštite u vidu zaštite identiteta, dodijele dodatne mjere u vidu omogućavanja svjedoku da svjedoči iz druge prostorije uz korištenje elektronskog uređaja za promjenu slike svjedoka.

55. Na dijelu nastavka glavnog pretresa zatvorenog za javnost, održanog dana 26.03.2018. godine, tužilac je ostao kod ranije podnesenog prijedloga.

56. Odbrane optuženih Bore Milojice i Želislava Rivića protivili su se podnesenom prijedlogu, sa obrazloženjem da bi se primjenom traženih dodatnih mjera zaštite izgubio element neposrednosti, koji je od značaja za praćenje reakcija svjedoka prilikom direktnog i unakrsnog ispitivanja.

57. Svjedok „S-10“ je na navedenom nastavku glavnog pretresa dao obrazloženje razloga zbog kojih traži dodatne mjere zaštite. Tako je svjedok istakao da osjeća strah za svoju porodicu i sebe od optuženog Bore Milojice, navodeći da je *„Milcjici ubiti čovjeka kao napiti se vode“*, te da je i prilikom prvog susreta sa optuženim u sudnici preživio jak stres koji se odrazio na njegovo zdravstveno stanje i da bi prisustvo u istoj prostoriji sa optuženima moglo rezultirati pogoršanjem njegovog zdravstvenog stanja. Na poslijetku, svjedok se izjasnio da ne traži mjere zaštite u vidu distorzije slike i zvuka ali da ostaje kod prijedloga da se sasluša iz druge prostorije, putem tehničkih uređaja za prijenos slike i zvuka.

58. Odredbom člana 9. Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka propisano je da: *„Pri odlučivanju da li postoje opravdani razlozi da se svjedok ispita putem tehničkih uređaja za prijenos slike i zvuka na način na koji stranke i branitelj mogu postavljati pitanja, a da ne budu prisutni u istoj prostoriji sa svjedokom, takođe će se uzeti u obzir potreba da se osigura zaštita svjedoku pod prijetnjom i ugroženog svjedoka.“*

59. Razmotrivši navode svjedoka, tužioca i odbrana optuženih, te cijeneći citiranu zakonsku odredbu u svjetlu potrebe da se osigura zaštita svjedoku pod prijetnjom, vijeće je našlo opravdanim ovom svjedoku dodijeliti dodatnu mjeru zaštite, u obimu i na način na koji je svjedok zatražio, odnosno u vidu svjedočenja iz druge prostorije putem tehničkih uređaja za prijenos slike i zvuka.

60. S tim u vezi, vijeće je prilikom odlučivanja o dodjeljivanju dodatne mjere zaštite, pored razloga koje je svjedok naveo, cijenilo i njegovu osobenost, pri tom poštujući cilj i svrhu zaštitnih mjera i prava optuženih.

4. Odbijanje pojedinih dokaznih prijedloga odbrane

61. Na nastavku glavnog pretresa koji je održan 24.01.2019. godine, Sud je donio odluku o reduciranju dokaznih prijedloga odbrane prvooptuženog.

62. Tako je Sud kao nepotreban i suvišan odbio prijedlog odbrane za saslušanje svjedoka Siniše Mijatovića. Iz prijedloga dokaza proizlazi da je odbrana planirala navedenog svjedoka ispitati na okolnosti opšteg konteksta događaja prije i po izbijanju oružanih sukoba 1992. godine na području Ljubije i obližnjih sela koja su gravitirala prema Ljubiji i Hambarinama, te okolnosti njegovog ranjavanja i ubistva lica srpske nacionalnosti od strane "zelenih beretki" na punktu u Hambarinama, a sve radi pobijanja tvrdnje o postojanju širokog i sistematičnog napada vojske i policije na civilno stanovništvo nesrpske nacionalnosti, te okolnosti karaktera optuženog Bore Milojice i njegovim ličnim i porodičnim prilikama,. Obzirom da su na navedene okolnosti do tog momenta već saslušani svjedoci Ratko Milojica i Drago Begić, te da su na opšte okolnosti saslušani i svjedoci Vinko Kos i Bogoljub Kos, vijeće je cijeno da bi prihvatanje prijedloga za saslušanje svjedoka Mijatovića bilo suvišno, nesvrshodno i suprotno principima ekonomičnosti i efikasnosti postupka, te u konačnom, u koliziji sa pravom optuženih da im se sudi bez odlaganja.

63. Slijedom navedenih razloga, Sud je odbio prijedlog odbrane da se na okolnosti iz tačke 3. optužnice na glavnom pretresu saslušaju svjedoci **Edin Velibašić i Raza Žerić**, budući da je upravo na glavnom pretresu 24.01.2019. godine saslušan svjedok Fadil Velibašić na iste okolnosti.

64. U pogledu prijedloga odbrane da se na okolnosti iz tačke 2. optužnice na glavnom pretresu saslušaju svjedoci **Razija Omanović, Vladimir Milinković i Ajka Pećanac**, predsjednik vijeća je, u skladu sa ovlaštenjima koje mu pruža odredba člana 263. stav 2. ZKP BiH, odbrani dao instrukciju u pogledu reduciranja dokaznog prijedloga na način da izabere jednog od tri predložena svjedoka koji bi svjedočio na pomenute okolnosti, cijeneći nepotrebim i nesvrshodnim saslušanje tog broja svjedoka na identične okolnosti. U skladu sa navedenom odlukom, na prijedlog odbrane na glavnom pretresu 07.03.2019. godine je saslušan svjedok Vladimir Milinković.

65. Temeljem iste odredbe, a iz naprijed navedenih razloga, predsjednik vijeća je odbrani prvooptuženog pružio identičnu mogućnost kada su upitanju svjedoci **Ramiz Škulj i Emir Vardo**, službenici Državne agencije za istrage i zaštitu, predloženi na okolnosti sačinjavanja službene zabilješke povodom obavljenog razgovora sa preminulim

Kemalom Alagićem. U skladu sa pomenutom odlukom, a na prijedlog odbrane, na glavnom pretresu je saslušan svjedok Ramiz Škulj, a odbrana je kao materijalni dokaz O1-34 u sudski spis uložila navedenu službenu zabilješku.

66. Iz pomenutih razloga, predsjednik vijeća je odbrani dao mogućnost izbora u pogledu saslušanja jednog od svjedoka predloženih na okolnosti iz tačke 5. optužnice, odnosno svjedoka **Jasmuna Hamulića i Hikmeta Salihovića**. Obzirom da po prijedlogu odbrane, nije bilo moguće obezbjediti prisustvo svjedoka Hamulića³, na izmijenjen prijedlog odbrane, pročitao je iskaz svjedoka Hamulića dat tužiocu u fazi istrage, dok je na nastavku glavnog pretresa održanom dana 07.03.2019. godine odbrana odustala i od saslušanja Hikmeta Salihovića, drugog svjedoka predloženog na iste okolnosti.

5. Izuzetak od neposrednog izvođenja dokaza

67. Na nastavku glavnog pretresa održanom dana 07.03.2019. godine, odbrana je u skladu sa odredbom člana 273. stav 2. ZKP BiH predložila da se pročita iskaz svjedoka Jasmuna Hamulića dat tužiocu u fazi istrage, obzirom da su se, iz razloga nedostupnosti svjedoka, ispunile procesne pretpostavke koje opravdavaju ovakav izuzetak od neposrednog izvođenja dokaza. Obzirom da iz stanja spisa proizlazi da je svjedoku na poznatu adresu u nekoliko navrata pokušano uručenje poziva, te da dostava nije bila uspješna iz razloga što se svjedok odselio u inostranstvo, Sud je na pomenutom nastavku glavnog pretresa, uvažio navedeni prijedlog, te je nakon čitanja navedenog iskaza, kojem se niti optužba nije protivila, izjava uložena u sudski spis kao dokaz odbrane O1-6.

68. Na nastavku glavnog pretresa održanom dana 07.03.2019. godine, odbrana prvooptuženog je predložila da se kao dokaz u spis uloži izjava svjedoka Esmu Velibašić data u fazi istrage ovlaštenim službenim licima Ministarstva unutrašnjih poslova, Stanice javne bezbjednosti Banja Luka, Stanica javne bezbjednosti Prijedor, obzirom da je ista u međuvremenu preminula. U svrhu dokazivanja navedene činjenice odbrana je kao dokaz O1-7 uložila izvod iz matične knjige umrlih za Velibašić Esmu, a iz kojeg dokaza proizlazi da je svjedok preminula 27.10.2016. godine.

³ Više u dijelu obrazloženja procesne odluke- izuzeci od neposrednog izvođenja dokaza;

69. Vijeće je prihvatilo prijedlog odbrane, te je u smislu odredbe člana 273. stav 2. ZKP BiH, dozvolio da se izvrši čitanje navedenog iskaza preminulog svjedoka, a koji iskaz je uložen u spis kao dokaz odbrane prvooptuženog O1-8.

70. Tužilaštvo se nije protivilo navedenom prijedlogu odbrane, niti je imalo prigovore na navedene materijalne dokaze ove odbrane.

6. Odluka o privremenom udaljavanju optuženih iz sudnice

71. Na nastavku glavnog pretresa koji je održan 26.03.2018. godine, a rukovodeći se odredbom člana 239. stav 3. ZKP BiH, Sud je, nakratko, udaljio optužene iz sudnice, a u cilju saslušanja svjedoka "S-10" na okolnost vrste i sadržaja predloženih dodatnih mjera zaštite.

72. Budući da je Tužilaštvo predložilo da se svjedoku kao dodatne mjere zaštite odrede mjere zaštite u vidu svjedočenja iz druge prostorije uz korištenje elektronskog uređaja za promjenu slike svjedoka, Sud je u cilju ostvarenja svrhe određivanja predloženih mjera zaštite svjedoku, opisano postupanje našlo cjelishodnim. Pri navedenom, vijeće se rukovodilo i odredbom člana 4. Zakona o zaštiti svjedoka koja propisuje svrsishodnost i proporcionalnost u određivanju mjera zaštite svjedoka.

7. Odluka o (ne)prihvatanju utvrđenih činjenica

73. Odluka Suda o prijedlogu Tužilaštva broj: T20 0 KTRZ 0004777 16 od 10.11.2017. godine za prihvatanje utvrđenih činjenica iz presuda MKSJ, kojim se u određenom obimu prihvataju činjenice utvrđene u pravomoćnim presudama MKSJ, i to presudama broj: IT-94-1 od 07.05.1997. godine u predmetu Tužilac protiv Duška Tadića, broj: IT-98-30/1 od 02.11.2001. godine u predmetu Tužilac protiv Miroslava Kvočke i dr., broj: IT-97-24-T od 31.07.2003. godine u predmetu Tužilac protiv Milomira Stakića, broj: IT-99-36-T od 01.09.2004. godine u predmetu Tužilac protiv Radoslava Brđanina i broj: IT-00-39-T od 27.09.2006. godine u predmetu Tužilac protiv Momčila Krajišnika, dok se u preostalom dijelu prijedlog odbija, a koja odluka je donesena na osnovu člana 4. Zakona o

ustupanju predmeta od strane MKSJ Tužilaštvu BiH i korištenju dokaza pribavljenih od strane MKSJ u postupcima pred sudovima u BiH, data je u prilogu presude i čini njen sastavni dio (Anex II Presude).

II. STANDARDI DOKAZIVANJA I OCJENA DOKAZA

74. Osnovna obaveza vijeća u pogledu svih dokaza propisana je članom 281. stav 2. ZKP-a BiH u kojem se navodi: "*Sud je dužan savjesno ocjeniti svaki dokaz pojedinačno i u vezi s ostalim dokazima i na osnovu takve ocjene izvesti zaključak je li neka činjenica dokazana.*"

75. Sudska praksa je za osuđujuću presudu definisala standard "*dokaza van razumne sumnje.*" Prema opšteprihvaćenom stanovištu, dokazi van razumne sumnje su dokazi na osnovu kojih se pouzdano može zaključiti da postoji veći stepen vjerovatnoće da je optuženi počinio krivično djelo.

76. Sud je razmatrao i cijenio sve izvedene dokaze, ali će se u presudi osvrutati samo na one dokaze koji su relevantni za donošenje odluke, te obrazlagati i iznositi zaključke samo o činjenicama koje su od suštinske važnosti za odluku.

77. Sud podsjeća da član 15. ZKP BiH predviđa princip slobodne ocjene dokaza, koga ograničava jedino princip zakonitosti dokaza, što znači da je ocjena dokaza oslobođena formalnih pravnih pravila koja bi *a priori* određivala vrijednost pojedinih dokaza. Uspostavljajući ovaj princip, zakonodavac je dao neophodnu slobodu sudskoj vlasti i pokazao povjerenje u prosudbenu moć sudija.

78. Član 10. ZKP BiH (zakonitost dokaza) predviđa da:

"Sud ne može zasnovati svoju odluku na dokazima pribavljenim povredama ljudskih prava i sloboda propisanih ustavom i međunarodnim ugovorima koje je Bosna i Hercegovina ratifikovala, niti na dokazima koji su pribavljeni bitnim povredama ovog zakona."

79. Osim što iskaz svjedoka treba biti dat iskreno, neophodno je i da je iskaz pouzdan. Imajući to na umu, vijeće je tokom cijelog postupka bilo svjesno da je u iskazima o činjenicama koje su se dogodile puno godina ranije, prisutna nesigurnost usljed

nestalnosti ljudske percepcije u odnosu na traumatične događaje i sjećanja na te događaje. Prilikom ocjene iskaza svjedoka koji su svjedočili u predmetnom postupku, vijeće je posebno cijenilo njihovo držanje, ponašanje i karakter, razmotrivši u odnosu na njih i druge dokaze i okolnosti u vezi sa ovim predmetom.

80. Nedosljednosti u iskazu svjedoka ne znače same po sebi da sudsko vijeće koje postupa razložno to svjedočenje mora odbaciti kao nepouzđano.⁴ Slično tome, faktori kao što su vremenski razmak između događaja i svjedočenja, mogući uticaj trećih lica, nepodudarnosti, ili stresne okolnosti u vrijeme događaja ne isključuju automatski mogućnost da se vijeće osloni na takav iskaz. Međutim, trebalo bi da prilikom ocjenjivanja i odmjeravanja težine dokaza pretresno Vijeće vodi računa i takve faktore uzme u obzir.⁵

81. Vezano za posredne dokaze (dokaze iz druge ruke), vijeće ističe da su u praksi ovog suda takvi dokazi prihvatljivi. Naravno, dokazna vrijednost takvih dokaza zavisi od konteksta i karaktera predmetnog iskaza, kao i od toga da li je taj iskaz potkrijepljen i drugim dokazima. Osim toga, vijeće podsjeća da je Sud slobodan u ocjeni dokaza (u skladu sa članom 15. ZKP BiH).

82. Vijeće je imalo u vidu i praksu Evropskog Suda za ljudska prava⁶ prema kojoj se Sud, iako je obavezan dati razloge za svoju odluku, ne mora detaljno baviti svakim argumentom koji je iznijela neka od strana u postupku.

83. Ne postoji zakonska obaveza da se u presudi izlože svi pojedini dokazi. Zakonska obaveza je razmatranje svih iznesenih dokaza prilikom donošenja odluke. Bilo bi nesvršishodno nametati bilo kojem sudećem vijeću obavezu da svaki pojedinačni dokaz, dakle, svako svjedočenje i svaki materijalni dokaz koji su izneseni tokom glavnog pretresa, pojedinačno obrazlaže u presudi.

84. Žalbeno vijeće u predmetu *Kvočka* podsjeća na to da je stvar diskrecione ocjene pretresnog vijeća koje će pravne argumente razmotriti. Što se tiče zaključaka o činjenicama, pretresno vijeće je dužno da izvede samo one zaključke o činjenicama koji su

⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebić*, par.485 i 496 – 498;

⁵ Predmet *Kupreškić i dr.*, br. IT-95-15-A, Presuda žalbenog vijeća od 23.10.2001. godine, strana 12, par 31;

⁶ Predmet Evropskog suda za ljudska prava *Garcia Ruiz v. Spain*, No. 30544/96, 21.01.1999. godine;

od suštinske važnosti za utvrđivanje krivice po određenoj tački optužnice. Nije nužno osvrtni se na svaki iskaz svjedoka ili svaki dokaz u sudskom spisu.⁷

85. Isti stav je iznesen od strane Žalbenog vijeća MKSJ i u predmetu *Mucić i dr.*: „Pretno vijeće nije dužno da u svojoj presudi iznosi i opravdava svoje nalaze u vezi sa svime što je izneseno tokom suđenja“.⁸

86. Žalbeno Vijeće podsjeća da pretno vijeće ima puno diskreciono pravo da odmjeri koju će težinu i vjerodostojnost pripisati iskazu nekog svjedoka.⁹ Pritom pretno vijeće mora uzimati u obzir relevantne faktore u zavisnosti od konkretnog slučaja, uključujući i ponašanje svjedoka u sudnici, njegovu ulogu u datim događajima, uvjerljivost i jasnoću njegovog iskaza, pitanja da li ima protivrječnosti ili nedosljednosti u njegovim uzastopnim izjavama ili između njegovog svjedočenja i drugih dokaza, ranije primjere lažnog svjedočenja, motivaciju za davanje lažnog iskaza, te odgovore tog svjedoka tokom unakrsnog ispitivanja.¹⁰

87. U ovome predmetu, Sud je cijenio dokaze u skladu sa odredbama ZKP BiH, prevashodno primjenjujući pretpostavku nevinosti iz člana 3. ZKP BiH, koja otjelovljuje opšti princip prava prema kojem je na Tužilaštvu teret utvrđivanja krivice optuženog, koje to mora uraditi van razumne sumnje.

88. Vijeće je u skladu sa iznesenim stavovima i zakonskom regulativom, presudu zasnovao na činjenicama i dokazima koji su izneseni na glavnom pretnu, savjesno ocjenjujući svaki dokaz pojedinačno i u vezi sa ostalim dokazima i na osnovu takve ocjene dokaza izvelo je zaključak da je optuženi Boro Milojica počinio djela opisana u tačkama 1. i 2. osuđujućeg djela izreke presude.

89. Nasuprot tome, vijeće slijedom navedenog, nije moglo izvesti zaključak da je optuženi Boro Milojica počinio krivična djela opisana u tačkama 1. i 2. oslobađajućeg dijela presude, niti je moglo izvesti zaključak da su optuženi Boro Milojica i Želislav Rivić kao saizvršioi počinili krivična djela opisana u tačkama 3. i 4. oslobađajućeg dijela presude.

⁷ Presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Kvočka i dr.*, par. 23-25;

⁸ *Mucić i dr.*, Presuda Žalbenog vijeća, 20. februara 2001. godine, par. 498;

⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 194, Međunarodni krivični sud za Ruandu;

¹⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i dr.*, par 194;

III. PRIMJENA MATERIJALNOG PRAVA

90. Odbrana optuženog je u završnoj riječi osporila primjenu KZ BiH, ističući da jedini zakon čijoj primjeni ima mjesta u konkretnom slučaju jeste Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (KZ SFRJ) jer je to zakon koji je bio na snazi u vrijeme počinjenja predmetnog krivičnog djela.

91. Vijeće je ispitivalo činjenični sadržaj optužnice, podvodeći utvrđeno činjenično stanje do kojeg je došlo temeljem ocjene dokaza, pod pravnu kvalifikaciju krivičnog djela koje je tužilac zastupao u optužbi i koja je predviđena KZ BiH, ili eventualno prekvalifikacijom pod neko drugo krivično djelo predviđeno KZ BiH.

92. U pogledu primjene materijalnog zakona i pravne kvalifikacije djela, imajući u vidu načela propisana članovima 3, 4. i 4a) KZ BiH, vijeće je u konkretnom slučaju primijenilo KZ BiH, te je utvrdilo da je optuženi, naprijed navedenim radnjama, počinio krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) a u vezi sa tačkom a) navedenog zakona.

93. U vezi sa primjenom materijalnog zakona u ovom krivičnom predmetu, vijeće smatra relevantnim dva zakonska načela: *načelo zakonitosti*, prema kojem nikome ne može biti izrečena kazna ili druga krivičnopravna sankcija za djelo koje, prije nego što je učinjeno, nije bilo zakonom ili međunarodnim pravom propisano kao krivično djelo i za koje zakonom nije bila propisana kazna (član 3. KZ BiH) i *načelo vremenskog važenja krivičnog zakona*, prema kojem se na učinioca krivičnog djela primjenjuje zakon koji je bio na snazi u vrijeme učinjenja krivičnog djela, a ako se poslije učinjenja krivičnog djela jednom ili više puta izmijeni zakon, primjenit će se zakon koji je blaži za učinioca (član 4. KZ BiH).

94. Načelo zakonitosti je također propisano članom 7. stav 1. Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (EKLJP) i članom 15. stav 1. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (MPGPP).

95. Član 7. stav 1. EKLJP propisuje: „Nitko ne može biti proglašen krivim za krivično djelo počinjeno činom ili propustom koji, u času počinjenja, po domaćem ili po međunarodnom pravu, nisu bili predviđeni kao krivično djelo. Isto se tako ne može odrediti teža kazna od one koja je bila primjenjiva u času kad je kazneno djelo počinjeno.“ Na drugoj strani član 15. stav 1. MPGPP propisuje: „Niko se neće smatrati krivim za

krivično djelo počinjeno činom ili propustom, koji, u vrijeme počinjenja, nisu predstavljali krivično delo prema domaćem ili međunarodnom pravu. Isto tako, neće se izreći teža kazna od one koja je bila primjenjiva u času kada je krivično djelo bilo izvršeno. Ako se, nakon što je djelo počinjeno, zakonskom odredbom predvidi izricanje blaže kazne, to će ići na korist počinioca“.

96. Prema tome, ove odredbe propisuju zabranu izricanja teže kazne, ne utvrđujući time obaveznu primjenu (naj)blažeg zakona (ako je zakon više puta mijenjan) za učinioca, u odnosu na kaznu koja se primjenjivala u vrijeme izvršenja krivičnog djela.

97. Nadalje, stav 2. člana 7. EKLJP propisuje da „Ovaj član ne sprječava suđenje ili kažnjavanje bilo koje osobe za neki čin ili propust koji je u času počinjenja predstavljao krivično djelo u skladu s općim načelima prava priznatim od civiliziranih naroda“. Također, stav 2. člana 15. MPGPP glasi „ništa u ovom članu ne sprječava suđenje i kažnjavanje bilo koje osobe za neki čin ili propust koji je u vrijeme počinjenja predstavljao krivično djelo prema općim pravnim načelima koja priznaje međunarodna zajednica“.

98. Član 7. stav 2. EKLJP i član 15. stav 2. MPGPP, sadrže odredbe koje su izuzeci u odnosu na pravilo utvrđeno članom 7. stav 1. EKLJP i članom 15. stav 1 MPGPP.

99. Konačno, isti izuzetak je sadržan u članu 4a) KZ BiH kojim je propisano da članovi 3. i 4. KZ BiH ne sprječavaju suđenje i kažnjavanje bilo kojeg lica za bilo koje činjenje ili nečinjenje koje je u vrijeme kada je počinjeno predstavljalo krivično djelo u skladu sa općim načelima međunarodnog prava. Time su faktički preuzete odredbe člana 7. stav 2. EKLJP i člana 15. stav 2. MPGPP i omogućeno izuzetno odstupanje od principa iz člana 4. KZBiH, kao i odstupanje od obavezne primjene blažeg zakona u postupcima koji pretstavljaju krivična djela prema međunarodnom pravu. To je upravo slučaj u ovom postupku protiv optuženog, jer se radi o inkriminaciji koja uključuje kršenje pravila međunarodnog prava.

100. Država Bosna i Hercegovina je kao nasljednica bivše Jugoslavije ratificirala EKLJP i MPGPP, pa su ovi sporazumi za nju obavezujući i vlasti Bosne i Hercegovine, uključujući i sudove, moraju ih primjenjivati. Stoga je član 4a) KZ BiH samo domaći pravni podsjetnik, jer on nije neophodan da bi se primjenjivali ovi sporazumi, obzirom da su ovi sporazumi obavezujući za sve bosansko-hercegovačke sudove.

101. Članom 172. KZ BiH propisano je krivično djelo Zločini protiv čovječnosti, koji je

članom 5. Statuta MKSJ definisan kao određena posebna djela, „kada su ona počinjena u oružanom sukobu, bilo međunarodnog, bilo unutarnjeg kakraktera i usmjerena protiv bilo kojeg civilnog stanovništva“. Zločini protiv čovječnosti su zločini po međunarodnom pravu u univerzalnom smislu nadležnosti za procesuiranje, tako da i osuda za takva djela, prema zakonu koji je naknadno propisao i utvrdio ovo djelo kao krivično djelo i propisao posebnu krivičnu sankciju nije suprotno članu 7. stav (1) EKLJP.

102. Običajni status kažnjivosti zločina protiv čovječnosti i pripisivanje individualne krivične odgovornosti za njegovo počinjenje u periodu 1992. godine, potvrđen je od strane Generalnog sekretara UN¹¹, Komisije za međunarodno pravo¹², kao i jurisprudencijom MKSJ i Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu (MKSR)¹³. Ove institucije ocijenile su da kažnjivost Zločina protiv čovječnosti predstavlja imperativnu normu međunarodnog prava ili *jus cogens*¹⁴, zbog čega je nesporno da je u 1992. godini Zločini protiv čovječnosti bio dio običajnog međunarodnog prava. Ovaj zaključak je potvrdila i Studija o međunarodnom humanitarnom pravu¹⁵ koju je izradio Međunarodni komitet crvenog krsta. Prema toj studiji „teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava predstavljaju ratni zločin“ (pravilo 156), „pojedinci su krivično odgovorni za zločine koje počine“ (pravilo 151) i „države moraju istraživati ratne zločine koje su navodno počinili njihovi državljani ili njihove oružane snage, ili koji su počinjeni na njihovoj teritoriji, te u slučaju potrebe, krivično goniti osumnjičene. Takođe moraju istraživati i druge ratne zločine koji su u njihovoj nadležnosti, te, u slučaju potrebe, krivično goniti osumnjičene.“ (pravilo 158)

103. Član 4a) KZ BiH govori o „općim načelima međunarodnog prava“. Član 7. stav 2. EKLJP govori o „općim načelima prava priznatim od civiliziranih naroda“, a član 15. stav 2. MPGPP o „općim pravnim načelima koja priznaje međunarodna zajednica“. Kako međunarodno pravo, kao ni EKLJP, ne poznaju identičan pojam onom koji se koristi u

¹¹ Izvještaj GS UN-a u vezi sa stavom 2. Rezolucije Vijeća sigurnosti br. 808, 3.maj 1993. paragraf 34-35 i 47-48

¹² Komisija za međunarodno pravo, Komentar na Nacrt zakona o zločinima protiv mira i sigurnosti čovječanstva (1996), član 18.

¹³ Odluka žalbenog vijeća MKSJ u predmetu *Tadić*, o prijedlogu odbrane za interlokutorni prigovor na nadležnost, 2. oktobar 1995. paragraf 141; presuda pretresnog vijeća MKSJ u predmetu *Tadić*, 7. maja 1997. paragraf 618-623; presuda pretresnog vijeća MKSR u predmetu *Akayesu*, 2.septembar 1998., paragraf 563-577.

¹⁴ Komisija za međunarodno pravo, Komentar na nacrt teksta članova o odgovornosti država za međunarodno protupravna djela (2001), član 26.

¹⁵ Jean-Marie-Henchaerts and Louise Doswald-Beck; Međunarodno običajno pravo, MKCK, Cambridge University Press, 2005.

članu 4. a) KZ BiH, to ovaj termin pretstavlja ustvari kombinaciju, s jedne strane "principa međunarodnog prava", kakav poznaje Generalna skupština UN i Komisija za međunarodno pravo i "općih principa prava priznatih od strane zajednice naroda", kakve poznaje Statut Međunarodnog suda pravde i član 7. stav 2. EKLJP, kao i član 15. stav 2. MPGPP-a.

104. Principi međunarodnog prava kako ih poznaje Rezolucija Generalne skupštine 95(I) (1946) i Komisija za međunarodno pravo (1950) odnose se na "Nirnberšku povelju i presudu tribunala", dakle i na zločine protiv čovječnosti. "Principima međunarodnog prava priznatim u Povelji Nirnberškog tribunala i u presudi tribunala", koje je Komisija za međunarodno pravo usvojila 1950. godine i podnijela Generalnoj skupštini, Principom VI.c. predviđena je kažnjivost Zločina protiv čovječnosti kao zločin po međunarodnom pravu. Principom I određeno je da: "Svaka osoba koja počinji djelo koje predstavlja krivično djelo po međunarodnom pravu, odgovorna je, prema tome i podliježe kažnjavanju". Principom II određeno je da: "Činjenica da domaći zakon ne predviđa kaznu za djelo koje je kažnjivo po međunarodnom pravu, ne oslobađa osobu koja je počinila to djelo odgovornosti prema međunarodnom pravu".

105. Praksom Evropskog suda za ljudska prava naglašena je primjena odredbe stava 2. člana 7. u odnosu na primjenu stava 1. člana 7. EKLJP u nekoliko sličnih predmeta¹⁶ u kojima je predmet rasprave upravo bilo postojanje i kažnjivost Zločina protiv čovječnosti kao krivičnog djela. Kada se ima u vidu sve naprijed navedeno, jasno da se krivično djelo Zločina protiv čovječnosti može u svakom slučaju podvesti pod „opća načela međunarodnog prava“ iz člana 4a) KZ BiH. Dakle, bez obzira da li posmatrano sa stanovišta međunarodnog običajnog prava ili stanovišta „principa međunarodnog prava“, nedvojbeno je da su Zločini protiv čovječnosti predstavljali krivično djelo u inkriminisanom periodu, odnosno da je zadovoljen princip legaliteta. I Apelaciono odjeljenje Suda BiH u više svojih odluka zauzelo je identičan stav u pogledu opravdanosti primjene KZ BiH.¹⁷

106. Vijeće također ukazuje i na odluku Ustavnog Suda BiH u predmetu *AP 1553/15* (predmet po apelaciji osuđenog Zorana Babića) gdje je razmotreno pitanje primjene krivičnog zakona i kažnjavanja, te navedeno sljedeće:

¹⁶ Vidjeti npr. presudu ESLJP u predmetu *Naletilić v. Hrvatska*, broj 51891/99;

¹⁷ Presuda Suda BiH broj: S1 1 K 017741 17 Krž 2 od 23.03.2017. godine, paragrafi 36 – 44; Rješenje Suda BiH broj: S1 1 K 003472 18 Krž od 26.10.2018. godine; Presuda Suda BiH broj: S1 1 K 003359 14 Kžž od 18.09.2014. godine, paragrafi 210 – 228;

“S obzirom da međunarodno pravo ne propisuje dovoljno jasne sankcije za ratne zločine, Sud BiH je u apelantovom slučaju kako u pogledu krivičnog djela tako i kazne mogao jedino primijeniti KZ BiH, kao mjerodavno domaće krivično zakonodavstvo (vidi, Evropski sud, Konovov protiv Letonije, presuda od 17. maja 2010. godine, stav 212.), obzirom da KZ SFRJ, kao zakon koji je bio (Predmet broj: AP 1553/15 29 Odluka o dopustivosti i meritumu) na snazi u vrijeme izvršenja krivičnog djela i nije propisivao ni navedeno krivično djelo pa stoga ni sankciju za takvo djelo.

Stoga apelantova tvrdnja da je pri odmjeravanju kazne trebalo primijeniti KZ SFRJ kao blaži zakon ne može biti prihvaćena odnosno ne rezultira povredom apelantovog prava iz člana II/2 Ustava Bosne i Hercegovine i člana 7. stav (1) Evropske konvencije.”¹⁸

107. Nadalje, vijeće ukazuje i na odluku Evropskog suda za ljudska prava u predmetu broj 51552/10 (predmet po apelaciji Bobana Šimšića) u kojoj je navedeno sljedeće:

Zločini protiv čovječnosti u vrijeme izvršenja inkriminiranih radnji nisu bili propisani kao krivično djelo u KZ-u SFRJ, ali čine imperativni princip međunarodnog prava i nesporno je da su 1992. godine bili sastavni dio međunarodnog običajnog prava¹⁹.

108. Međutim, kada je u pitanju krivično pravna sankcija, vijeće je na stanovištu da kazna koja se izreče prema odredbama KZ BiH za djela ratnih zločina, ne može biti strožija od kazne koja je bila propisana zakonom (KZ SFRJ-a), koji je vrijedio u vrijeme izvršenja krivičnog djela i prema kojem je bilo moguće izreći kaznu zatvora u maksimalnom trajanju od 20 godina i time biti na štetu optuženog koji je odgovoran prema odredbama KZ BiH za koja djela je kao maksimalna, propisana kazna dugotrajnog zatvora u trajanju od 45 godina.²⁰

¹⁸ Para. 60. i 61. Odluke Ustavnog suda BiH broj AP 1553/15 po apelaciji osuđenog Zorana Babića od 25.10.2017. godine;

¹⁹ Odluka Evropskog suda za ljudska prava, Šimšić protiv Bosne i Hercegovine, broj 51552/10 od 26.08.2010. godine;

²⁰ Vijeće je ovakav stav zastupalo i u više pravosnažnih presuda, između ostalog: Presuda Suda BiH broj: S1 1 K 00 14093 14 Kri od 02.11.2015. godine, Presuda Suda BiH broj: S1 1 K 017741 16 Kri od 02.12.2016. godine, Presuda Suda BiH broj: S1 1 K 006028 11 Kri od 31.08.2015. godine;

109. Stoga je prilikom odmjeravanja kazne u konkretnom slučaju, vijeće imalo u vidu odredbu člana 38. KZ SFRJ-a prema kojem je u vrijeme izvršenja krivičnog djela za djela ratnih zločina kao najstrožiju kaznu bilo moguće izreći kaznu zatvora u trajanju od 20 (dvadeset) godina.

IV. NALAZI VIJEĆA

110. Vijeće je na temelju svih provedenih dokaza, njihovom pojedinačnom ocjenom, te posmatranjem u međusobnoj vezi, došlo do nesumnjivog zaključka, da je optuženi Boro Milojica, radnjama pobliže opisanim u tačkama 1. i 2. izreke osuđujućeg dijela presude, ostvario sva bitna obilježja bića krivičnog djela iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkom a) KZ BiH, pri čemu će se u daljem obrazloženju presude analizirati ispunjenost opštih elemenata predmetnog krivičnog djela, kao i pojedinačne inkriminacije koje se u osnovi optuženom stavljaju na teret.

• OPŠTI ELEMENTI KRIVIČNOG DJELA ZLOČINI PROTIV ČOVJEČNOSTI

111. Prema članu 172. KZ BiH, krivično djelo Zločini protiv čovječnosti čini onaj "Ko, kao dio širokog ili sistematičnog napada usmjerenog bilo protiv kojeg civilnog stanovništva, znajući za takav napad, učini koje od ovih djela:

a) lišer je druge osobe života (ubistvo);

h) progona bilo koje grupe ljudi ili kolektiva na političkoj, rasnoj, nacionalnoj, etničkoj, kulturnoj, vjerskoj, spolnoj ili drugoj osnovi koja je univerzalno prihvaćena kao nedopustiva po međunarodnom pravu, u vezi sa bilo kojim krivičnim djelom iz ovog stava ovog člana, bilo kojim krivičnim djelom propisanim ovim zakonom ili bilo kojim krivičnim djelom u nadležnosti Suda BiH;

kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora".

112. Slijedom citirane zakonske odredbe, pored elemenata konkretnih krivičnih djela,

Tužilaštvo mora primarno dokazati opšte elemente ovog djela:

- a. da je postojao širok (rasprostranjen) i/ili sistematičan napad;
- b. da je napad usmjeren protiv bilo kojeg civilnog stanovništva;
- c. da je optuženi znao za postojanje takvog napada i da njegova djela predstavljaju ili bi mogla predstavljati dio tog napada, tačnije da postoji *nexus* između napada i radnji optuženog;

113. U tom smislu, vijeće je, nakon ocjene dokaza pojedinačno i u međusobnoj vezi, utvrdilo da je Tužilaštvo dokazalo ove okolnosti, odnosno da su dokazani opšti elementi krivičnog djela iz odredbe člana 172. KZ BiH.

➤ **Širok (rasprostranjen) i sistematičan napad**

114. Kako bi utvrdilo karakter napada na civilno stanovništvo, vijeće je imalo u vidu i stavove izražene u presudama MKSJ kojima su definisani faktori pri ocjenjivanju rasprostranjenosti ili sistematičnosti napada, pa tako u procjenjivanju šta napad čini rasprostranjenim ili sistematičnim sudsko vijeće mora prvo identifikovati stanovništvo koje je objekt napada a zatim, u svjetlu metoda, sredstava resursa i rezultata napada na to stanovništvo ustanoviti da li je napad doista bio rasprostranjen i/ili sistematski. Posljedice napada po ciljano stanovništvo, broj žrtava, priroda djela, eventualno sudjelovanje zvaničnika ili predstavnika vlasti ili bilo koji prepoznatljiv obrazac zločina mogu se uzeti u obzir kako bi se utvrdilo da li taj napad na civilno stanovništvo ispunjava jedan od uslova, odnosno da li je rasprostranjen ili sistematski ili pak ispunjava oba uslova.²¹

115. U praksi MKSJ napad je opisan kao preduzimanje postupaka koji uključuju vršenje nasilnih radnji, odnosno djela nasilja. Ovaj uslov je takođe reflektovan u članu 172. stav 2. tačka a) KZ BiH koji inkorporira u definiciju pojma "napad" između ostalog ponašanje koje uključuje višestruko činjenje djela (iz člana 172. stav 1.) protiv bilo kojeg stanovništva.

116. Pojmovi napada i oružanog sukoba nisu identični. Prema međunarodnom običajnom pravu, napad može prethoditi oružanom sukobu, može trajati duže od tog

²¹ Presuda Žalbenog vijeća MKSJ u predmetu *Kunarac i dr.*, paragraf 95;

sukoba, ali ne mora nužno biti njegov dio. Nadalje, termin „napad“ u kontekstu zločina protiv čovječnosti ima nešto drugačije značenje od onog koje nosi u ratnom pravu. U kontekstu zločina protiv čovječnosti „napad“ nije ograničen na vođenje neprijateljstava. On može obuhvatiti situacije zlostavljanja osoba koje ne sudjeluju aktivno u neprijateljstvima, međutim oba termina zasnivaju se na sličnoj pretpostavci, a to je da se rat treba voditi između oružanih snaga i oružanih grupa, a da civilno stanovništvo ne može biti legitiman cilj.

117. Kako je već navedeno, napad nije definisan samo objektom (civilno stanovništvo) nego i jačinom-rasprostranjenošću napada ili njegovom sistematičnošću.

118. Pridjev „rasprostranjen“ podrazumijeva napad koji je po svojoj prirodi opsežan i za posljedicu ima veliki broj žrtava. Takođe, zločin može biti rasprostranjen ili počinjen u širokim razmjerama zbog kumulativnog efekta niza nečovječnih djela ili zbog jedinstvenog efekta jednog jedinog dijela izuzetno velikih razmjera. Pridjev „sistematski“ ukazuje na organizovanu prirodu djela nasilja i na malu vjerovatnost da je do tih djela došlo nasumice.²²

119. Prije nego da analizu dokaza i pravnih zaključaka koja se odnose na rasprostranjen i sistematičan napad u inkriminisanom periodu, vijeće će dati osvrt na okolnosti i situacije koje su vladale na području opštine Prijedor prije inkriminisanog perioda, a koje su bitne za kontekst postojanja rasprostranjenog i sistematičnog napada u inkriminisanom periodu. Pri tome, vijeće je imalo u vidu brojne utvrđene činjenice u postupcima pred MKSJ koje su prihvaćene u ovom postupku, kao i iskaze svjedoka saslušanih u toku glavnog pretresa te materijalne dokaze uložene u sudski spis.

120. „Početkom 1992., dok su trajali međunarodni pregovori kojima se pokušavalo riješiti pitanje statusa BiH, rukovodstvo bosanskih Srba provelo je svoj plan da teritorije koje su smatrali svojim odvoje od postojećih struktura SRBiH i stvore zasebnu državu bosanskih Srba. Skupština Srpske Republike BiH proglasila je 9. januara 1992. Srpsku Republiku BiH, koja će 12. avgusta 1992. biti preimenovana u Republiku Srpsku (dalje u tekstu: RS).

²² Presuda prvostepenog vijeća MKSJ u predmetu *Tadić*, paragraf 648, presuda žalbenog vijeća MKSJ u predmetu *Kunarac i dr.*, paragraf 94, presuda prvostepenog vijeća MKSJ u predmetu *Blaškić*, paragraf 206;

Ona se sastojala od tzv. srpskih autonomnih regija i oblasti, među kojima je bila i Autonomna Regija Krajina.“²³

121. Prema službenim rezultatima popisa stanovništva u Bosni i Hercegovini (31. mart - 1. april 1991.), opština Prijedor imala je 112.543 stanovnika: 37 49.351 (odnosno 43,9%) ispitanik u popisu stanovništva izjasnio se kao Musliman, 47.581 (42,3%) izjasnio se kao Srbin, 6.459 (5,7%) ih se izjasnilo kao Jugoslaveni, 6.316 (5,6%) kao Hrvati a 2.836 (2,5%) ispitanika kao "ostali". Popis je po prvi put pokazao da su bosanski Muslimani najveća etnička grupa u opštini Prijedor. Kada su objavljeni rezultati popisa stanovništva, prijedorski Opštinski odbor SDS-a obratio se Republičkom sekretarijatu za statistiku s molbom da se u toj opštini popis stanovništva ponovi. Na tu molbu nije odgovoreno. Srbi su smatrali demografsku premoć muslimanskog stanovništva izazovom i ona je postala jedno od središnjih pitanja u političkom životu opštine 1991. i 1992. godine.“²⁴

122. Nezadovoljni raspodjelom mandata u skupštini, utemeljenim upravo na navedenom popisu stanovništva, nakon rezultata izbora održanih 1991. godine, kao i najvažnijih pozicija u opštini Prijedor, predstavnici vlasti iz srpskog naroda, započeli su odmah nakon osnivanja Srpske Republike BiH i pripreme za potpuno preuzimanje vlasti u opštini Prijedor.

123. I iz sadržaja brojnih materijalnih dokaza²⁵ koje je Tužilaštvo prezentovalo i uvelo u spis, proizilazi da su početne netrpeljivosti između, prevashodno Srba i Bošnjaka, postale očite nakon pojave političkih-nacionalnih stranaka. Netrpeljivosti su prerasle u neprijateljstva između dvije navedene etničke i nacionalne grupe a rezultat istih, na teritoriji Prijedora, ogledao se pogoršanoj bezbjednosnoj situaciji za nesrpsko stanovništvo, a što je sve vodilo konačnom cilju, tj. preuzimanju potpune vlasti u Prijedoru od strane srpskih civilnih i vojnih snaga.

²³ Utvrđena činjenica br. 9 iz dispozitiva Rješenja Suda broj S1 1 K 024092 17 Kri od 11.05.2018. godine (u daljem tekstu- Utvrđene činjenice);

²⁴ Utvrđena činjenica br. 2;

²⁵ Između ostalih: **T-10** (Odluka o osnivanju Skupštine srpskog naroda u Bosni i Hercegovini od 15.01.1992. godine); **T-11** (Odluka o pripajanju Autonomnoj regiji Bosanska Krajina, Skupština srpskog naroda opštine Prijedor, od 17.01.1992. godine); **T-12** (Odluka o proglašenju Skupštine srpskog naroda opštine Prijedor, od 07.01.1992. godine); **T-13** (Odluka o formiranju Teritorijalne odbrane Srpske Republike Bosne i Hercegovine kao oružane snage SBiH i proglašenju neposredne ratne opasnosti i javnoj mobilizaciji, Srpska Republika Bosna i Hercegovina, Ministarstvo narodne odbrane Sarajevo, 16.04.1992. godine); **T-16** (Odluka o formiranju Teritorijalne odbrane Srpske Republike Bosne i Hercegovine kao oružane snage SBiH i proglašenju neposredne ratne opasnosti i javnoj mobilizaciji, Srpska Republika Bosna i Hercegovina, Ministarstvo narodne odbrane Sarajevo, 16.04.1992. godine);

124. „Do kraja aprila 1992., u opštini je osnovano više tajnih srpskih policijskih stanica i više od 1.500 naoružanih ljudi bilo je spremno da učestvuje u preuzimanju vlasti.“²⁶

125. „Dana 29. aprila 1992., kako na sastanku koji je dr. Stakić sazvaio u kasarni JNA u Prijedoru, tako i na skupu u Čirkin Polju, postignut je konačni dogovor između onih koji su bili voljni da učestvuju, konkretno policije i naoružanih Srba, da će te noći u Prijedoru biti sprovedeno preuzimanje vlasti. To je bio čin koji je pokrenuo čitavu lavinu događaja i prvi u nizu dogovora koji su bili potrebni da se postigne zajednički cilj. Nije bio nužan formalni sporazum, a svi učesnici su znali kamo vodi odluka o preuzimanju vlasti.“²⁷

126. „Preuzimanje vlasti izvršeno je u noći s 29. na 30. april "bez ijednog metka opaljenog". Radnici Stanice javne bezbjednosti i rezervni policajci okupili su se u dijelu Prijedora koji se zove Čirkin Polje. Svi prisutni su bili Srbi, a neki od njih su bili u vojničkim uniformama. Oni koji nisu htjeli učestvovati morali su predati svoje legitimacije i oružje, te otići. Ljudi koji su bili tamo su dobili zadatak da preuzmu vlast u opštini i podijeljeni su u pet približno jednakih grupa. Svaka grupa od dvadesetak ljudi imala je vođu i svaka je dobila zadatak da preuzme kontrolu nad određenom zgradom. Jedna grupa je bila zadužena za zgradu Skupštine opštine, jedna za zgradu SUP-a, jedna za sudove, jedna za banku i posljednja za poštu. Nekima od glavnih aktera rečeno je da dođu u Čirkin Polje oko 4:30 sati 30. aprila 1992., a među njima su, bez razumne sumnje, bili Srđo Srđić, Simo Mišković, Slobodan Kuruzović, Slavko Budimir i sam dr. Stakić. Ovo Pretresno vijeće nema jasne dokaze o tome zašto su te osobe prvo pozvane u Čirkin Polje, a ne direktno u njihove nove kancelarije. Osobe izabrane na prethodnim sjednicama Srpske skupštine odvedene su oko 6:00 sati na radna mjesta da preuzmu dužnosti.“²⁸

127. „Preuzimanje vlasti od strane srpskih organa 30. aprila 1992. bilo je kulminacija planova koje je SDS kovao mjesecima. SDS je tada već sarađivao s policijom na tome da se, kao priprema za puč, ojačaju snage bezbjednosti u opštini. Nakon preuzimanja vlasti, dr. Stakić i drugi lideri SDS-a preuzeli su ključne funkcije u opštinskoj vlasti, a legalno izabrani muslimanski i hrvatski političari su prisilno smijenjeni. Drugi vodeći članovi SDS-a

²⁶ Utvrđena činjenica br. 13;

²⁷ Utvrđena činjenica br. 14;

²⁸ Utvrđena činjenica br. 15;

postavljeni su na strateška mjesta po čitavoj opštini. Simo Drljača je postao načelnik policije.“²⁹

128. Paralelno sa pripremama za preuzimanje vlasti u opštini Prijedor dolazi i do proglašenja neposredne ratne opasnosti na teritoriji Srpske Republike BiH.

129. „Dana 16. aprila 1992., Ministarstvo narodne odbrane Srpske Republike Bosne i Hercegovine proglasilo je stanje neposredne ratne opasnosti i naredilo opštu javnu mobilizaciju TO-a na cijeloj teritoriji Republike. Međutim, Sekretarijat za narodnu odbranu ARK-a tek je 4. maja 1992. izvršio to naređenje i naredio da se izvrši "opšta, javna mobilizacija na cjelokupnoj teritoriji ARK-a.“³⁰

130. I iz iskaza svjedoka saslušanih tokom glavnog pretresa proizilazi, da je u navedenom periodu počev od formalnog proglašenja neposredne ratne opasnosti, a posebno nakon preuzimanja vlasti u Prijedoru, uočljiva nacionalna netrpeljivost, zategnutost međusobnih odnosa između, prije svega, dvije etničke grupe Srba i Bošnjaka, ali i drugih etničkih grupa, kao i podjele unutar institucija.

131. Svjedoci Tužilaštva saslušani tokom glavnog pretresa dali su širu sliku i pregled događaja kako u opštini Prijedor, tako i u okolnim selima u vremenskom periodu obuhvaćenom optužnicom. Svjedoci Suad Sarajlić, Fadil i Edin Velibašić, Džemal Fikić, Nevzeta Mulalić i Edin Ramulić opisivali su napade na sela Hambarine, Bišćane, Rakovčane, Čarakovo, Rizvanoviće, Donju Ljubiju, granatiranje navedenih sela, pozive bošnjačkom stanovništvu da predaju naoružanje, odvođenje na saslušanja vojno sposobnih muškaraca – najčešće Bošnjaka, kao i sistemsko paljenje kuća u vlasništvu Bošnjaka u navedenim selima. Navedene događaje svjedoci opisuju kao atmosferu straha stvorenu od strane srpskih vojnika, koja je natjerala mnoge civile da pobjegnu u šumu, kako bi izbjegli odvođenje i vjerovatne kobne posljedice.

132. Napad na području navedenih sela sastojao se u pogoršanoj situaciji nesrpskog civilnog stanovništva koje se nije moglo slobodno kretati, uvođenju potrebnih dozvola za putovanja, formiranju punktova na kojima su kontrolisana samo lica nesrpske nacionalnosti, obilježavanju kuća nesrpskog stanovništva bijelim zastavama u cilju iskazivanja lojalnosti, te prestanku rada ne-Srba u preduzećima i javnim ustanovama.

²⁹ Utvrđena činjenica br. 16;

³⁰ Utvrđena činjenica br. 19;

133. U prilog ovakovom zaključku vijeća govori i sadržaj utvrđene činjenice broj 27: „Nakon svog osnivanja u maju 1992. godine Krizni štab opštine Prijedor je provodio restriktivne mjere protiv ne-Srba, koji su otpušteni s posla, kojima je uskraćivana potrebna dokumentacija i čijoj djeci nije dozvoljeno da pohađaju osnovnu i srednu školu. Ne-Srbi više nisu ispunjavali uslove za rukovodeća mjesta i konačno su morali otići skoro sa svih mjesta. Optuživanje i propaganda protiv Muslimana i Hrvata, uključujući i uvrede na nacionalnoj osnovi mogli su se čuti na radiju, a ne-Srbima nije dozvoljavano da putuju izvan opštine. Kretanje ne-Srba u krugu opštine također je bilo onemogućeno, a kontrolisano je policijskim satom i blokadama na kojima su pregledavane lične isprave, te ako osoba nije bila Srbin, jednostavno je bilo uskratiti joj prolaz. Kontrola kretanja protezala se i na privatne stanove, korištenjem evidencije u koju su Muslimani i Hrvati morali unositi kretanje pojedinaca u stambenim zgradama, a dnevno su vršeni pretresi skoro svih stanova Muslimana i Hrvata. Dodatna ograničenja obuhvatala su i blokiranje telefonskih linija i djelomično isključivanje električne struje ne-Srbima. U cijeloj opštini džamije i ostale vjerske institucije bile su cilj uništavanja, i oduzimana je imovina Muslimana i Hrvata vrijedne milijarde dinara.“

134. U narednom tekstu prateći svjedočenja prema vremenskoj hronologiji događaja o kojima su svjedoci govorili, sadržaj prihvaćenih utvrđenih činjenica i materijalnih dokaza iz spisa vijeće će dati činjenična utvrđenja koja se odnose na širok i sistematičan napad i pravnu ocjenu dokaza u tom pravcu.

135. Svjedočeci na glavnom pretresu održanom dana 06.09.2017. godine, svjedok **Edin Ramulić**, detaljno je opisivao dešavanja na području Prijedora tokom 1992. godine, navodeći da je u maju mjesecu 1992. godine živio u selu Rakovčani, opština Prijedor, sa ocem, majkom i bratom te da je tu boravio sve do 23. jula iste godine, kada je zarobljen od strane srpske vojske i prebačen u logor Trnopolje, a da bi dva dana nakon toga sa jednim od konvoja napustio Trnopolje i otišao u srednju Bosnu.

136. Opisujući dešavanja sa početka 1992. godine, svjedok Ramulić navodi da je kompletno stanovništvo Prijedora od početka '92. godine živjelo u jednoj „stalnoj psihozi rata“, s obzirom da je Prijedor veoma blizu granice sa Republikom Hrvatskom gdje je rat već bio počeo, tako da se i u samom Prijedoru noću moglo čuti pucanje topova što je dodatno izazivalo strah kod stanovništa. U daljem toku saslušanja, ovaj svjedok navodi i da je situacija naročito postala teška nakon 30. aprila 1992. godine, kada je došlo do potpunog preuzimanja vlasti u Prijedoru od strane srpskog političkog i vojnog

rukovodstva. Nakon preuzimanja vlasti, na svim prilazima gradu Prijedoru, ali i u samom centru postavljeni su punktovi, gdje je vršeno legitimisanje lica koja su se kretala, veliki broj lica ostao je bez posla, nastupile su redukcije struje i vode. Komunikacija stanovništva okolnih sela sa samim gradom Prijedorom, kako ovaj svjedok navodi, bila je gotovo potpuno onemogućena, a to je dovelo i do toga da stanovništvo okolnih sela ostane uskraćeno i za medicinsku pomoć, kao i osnovne životne namirnice.³¹

137. Prema kazivanju svjedoka Ramulića, upravo u tom periodu počinju se formirati i seoske straže u kojim je i on lično učestvovao, a čija svrha je bila da se pokuša obezbjediti određen stepen sigurnosti stanovnika tih sela.

138. Svjedok Edin Ramulić dalje navodi da je takva situacija trajala sve do 22. maja '92. godine, kada se desio incident na području sela Hambarine, kada je napadnuta grupa vojnika Vojske Republike Srpske kojom prilikom su stradala dva vojnika.

139. Navedeni incident, odbrana optuženih Milojice i Rivića nastojala je prikazati upravo kao događaj koji je doveo do oružanog sukoba na području Prijedora, a o čemu će biti više riječi u daljem tekstu presude.

140. Nakon ovog incidenta, srpska strana dala je ultimatum da nesrpsko stanovništvo do 12h narednog dana, preda svo naoružanje koje su imali, kao i da isporuči izvjesnog Aziza Ališkovića, smatrajaći istog direktno odgovornim za izazivanje prethodno navedenog incidenta. Nakon isteka ovog ultimatum, a s obzirom da istom nije udovoljeno, prema kazivanju svjedoka Ramulića, započeo je „sveopšti napad na selo Hambarine“. U početku je vršeno granatiranje kako sela Hambarine tako i sela koja gravitiraju na istom području, odnosno sela Bišćani, Rizvanovići i Rakovčani, a potom je krenuo i pješadijski napad. Stanovništvo navedenih sela, zbog straha za vlastiti život počelo je bježati u okolne šume, gdje su i ostali narednih dva, tri dana.

141. Svjedok dalje navodi i da je situacija nakon ovog napada bila podnošljiva te da je tako bilo sve do 30. maja, kada je jedna grupa Bošnjaka, koja je brojala oko 100-ak ljudi, pokušala da nasilno vrati vlast u Prijedoru. Ova akcija bila je bezuspješna a posljedica iste bilo je dodatno pogoršanje bezbjednosne situacije nesrpskog stanovništva. Tada su uslijedili i pozivi nesrpskom stanovništvu da izraze lojalnost na način da na kuće stave

³¹ Transkript suđenja od 06.09.2017. godine, strana 5, 6 i 7;

bijele čaršafe i bijele zastave, a da prilikom kretanja oko ruke zavežu bijelu traku kako bi vojska i policija bila sigurna da su lojalni srspskim vlastima.

142. 20. jula 1992. godine, uslijedio je novi napad srpske vojske na sela Rakovčane, Rizvanoviće, Biščane i dio sela Hambarine.

143. Svjedočeci na okolnosti ovog napada, svjedok Ramulić naveo je da je tog dana oko 10h ujutru srpska vojska opkolila navedena sela sa svih strana, zatim da je vojska izdala naredbu da svi muškarci izađu iz svojih kuća i da je tada napravljena selekcija vojno sposobnog stanovništva, koje je potom u koloni odvedeno iz navedenih sela, ukrcano u autobuse a zatim transportovano u logore u Omarsku, Keraterm i Trnopolje.

144. Svjedok Edin Ramulića, naveo je i da je tom prilikom 7 članova njegove najuže porodice odvedeno u logor u Keraterm te da niko nije preživio, osim jednog strica koji je bio zatvoren u logoru Omarska.

145. Iskaz svjedoka Ramulića u ovom dijelu potkrijepljuje i sadržaj prihvaćene činjenice: „U proljeće 1992. na cijeloj teritoriji Bosanske krajine osnovani su logori i drugi zatočenički objekti u kasarnama i vojnim kompleksima, fabrikama, školama, sportskim objektima, policijskim stanicama i drugim javnim zgradama. Te logore i zatočeničke objekte uspostavljale su i kontrolisale vojska bosanskih Srba, civilne vlasti ili policija bosanskih Srba. Civili nesrbi masovno su hapšeni i zatočavani u tim logorima i zatočeničkim objektima. Na primjer, u opštini Prijedor, nakon oružanih napada snaga bosanskih Srba na nesrpska sela, žene i djeca su razdvajani od muškaraca prije no što su svi utovareni u autobuse i odvedeni u Trnopolje, Omarsku ili Keraterm. I dok su istaknuti članovi SDA i HDZ-a uhapšeni među prvima, većina uhapšenih bili su obični građani, zatočeni isključivo zbog svoje etničke pripadnosti. Uslovi u logorima i nekim zatočeničkim objektima bili su osobito teški. Zatočeni su se ispitivali, premlaćivali, podvrgavali nečovječnim i ponižavajućim životnim uslovima i mučili. Žene su silovane, a redovno su vršena i ubistva. Tragični vrhunac ubijanja u logorima bio je masakr u "prostoriji br. 3" u logoru Keraterm, koji su počinili pripadnici vojske bosanskih Srba i u kojem je ubijeno najmanje stotinu i devedeset bosanskih Muslimana s područja Brda u opštini Prijedor.“³²

³² Utvrđena činjenica br. 51;

146. I svjedok **Suad Sarajlić**, svjedočeći na glavnom pretresu održanom dana 26.03.2019. godine, u svom iskazu opisivao je situaciju kako u Prijedoru tako i okolnim selima, u proljeće 1992. godine, nakon izbijanja rata u BiH.

147. Tako, ovaj svjedok navodi da je u proljeće 1992. godine, skupa sa svojom porodicom živio u mjestu Donja Ljubija, da su Donju Ljubiju pretežno naseljavali Muslimani (oko 50%), Hrvati (oko 25-30%) i Srbi preostalih 20-ak %. Prisjećajući se dešavanja iz tog perioda, svjedok Sarajlić navodi da se netrpeljivost između nacionalnih skupina u Donjoj Ljubiji počela osjećati već početkom 1992. godine, a da je kulminirala u maju te godine, nakon incidenta koji se desio 20. ili 21. maja na punktu, na putnoj komunikaciji Prijedor – Ljubija, kojom prilikom je stradalo nekoliko srpskih vojnika.

148. Nakon ovog incidenta, a prema kazivanju svjedoka Sarajlića, uslijedili su pozivi nesrpskom stanovništvu da predaju svo naoružanje koje su imali te istaknu bijele zastave na kuće u cilju raspoznavanja kuća Muslimana i Hrvata, a da bi odmah naredni dan uslijedilo i granatiranje sela Hambarine, Bičćani, Rizvanovići.

149. Kao posljedica napada na ova sela, svjedok Sarajlić navodi da je došlo do gotovo potpunog preseljenja stanovništva ovih sela u Donju Ljubiju, gdje se zadržavaju narednih 10-20 dana, a potom, posredstvom Crvenog krsta vraćaju se nazad svojim kućama. Svjedok dalje navodi i da se situacija potom umirila bila da bi opet negdje u junu i početkom mjeseca jula 1992. godine, uslijedio novi napad na sela Rizvanoviće, Rakovčane i Bišćanje, kojom prilikom je stradao veliki broj nesrpskog civilnog stanovništva ovih sela.

150. 15-ak dana nakon napada na sela Rizvanoviće, Rakovčane i Bišćanje, svjedok Sarajlić navodi, i da je po identičnom obrascu krenulo „čišćenje“ Donje Ljubije od strane srpske vojske. Pojašnjavajući šta podrazumjeva pod terminom „čišćenje“, svjedok Sarajlić navodi da pod tim podrazumjeva dešavanja koja su uslijedila nakon što je srpska vojska ušla u selo, te potom zarobila svo vojno sposobno nesrpsko stanovništvo, koje je potom odvedeno na stadion u Ljubiji a kasnije i u prethodno formirane logore.

151. Odgovarajući na pitanje tužioca šta se dalje dešavalo sa tim nesrpskim stanovništvom koje je odvedeno na stadion, svjedok Sarajlić pojašnjava da su oni na stadionu zadržani nekih 2-3 sata, da bi potom određen broj stanovnika Donje Ljubije pušten da se vrati svojim kućama a da je jedan dio stanovnika Donje Ljubije, zajedno sa osobama koje nisu bile mještani Donje Ljubije odveden u nepoznatom pravcu, te

da je kasnije saznao da je dosta njih bilo zatvoreno u logore Omarska, Keraterm i Trnopolj.

152. Svjedok Sarajlić je takođe u svom iskazu naveo da je prilikom ovog napada na Donju Ljubiju, zapaljena džamija kao i veliki broj kuća nesrpskog stanovništva.

153. Svjedok **Džemal Fikić**³³, u svom iskazu naveo je da je živio u selu Hambarine sve do početka 6. mjeseca 1992. godine, kada je, nakon što je došlo do preuzimanja vlasti u Prijedoru od strane Srba, u selo Hambarine ušla srpska vojska i policija i počela hapsiti i odvoditi stanovnike tog sela. Takođe, i ovaj svjedok navodi da prilikom ulaska vojske u selo smrtno stradao određen broj Bošnjaka, s obzirom da je selo Hambarine većinskim dijelom bilo naseljeno Bošnjačkim stanovništvom. Zbog straha za svoju bezbjednost, svjedok Fikić navodi, da je zajedno sa bratom odmah po ulasku srpske vojske u selo pobjegao u obližnju šumu kao i većina stanovništva sela Hambarine.

154. Prisjećajući se dešavanja iz perioda juna i jula mjeseca 1992. godine, svjedok Fikić tvrdi da je početkom jula mjeseca, srpska vojska uveliko bila zauzela selo Hambarine, postavljen je bio punkt na raskrsnici prema Prijedoru i Ljubiji, te je selo stalno pretresano u cilju pronalaska vojno sposobnih muškaraca i oružja.

155. Upravo prilikom jedne od tih racija u selu Hambarine od strane vojske i on je zarobljen.

156. Tako, svjedok Fikić navodi da je, ne sjećajući se tačnog datuma, krenuo do sela da prikupi nešto hrane i provjeri da li mu je rodbina živa, kada je zarobljen od strane izvjesnog Nenada Vasiljevića. Odmah po zarobljavanju, svjedok Fikić tvrdi da je pretrpio fizičko maltretiranje od strane srpskih vojnika, koji su ga potom zajedno sa drugim stanovnicima sela Hambarine, takođe zarobljenim tog dana, odveli na stadion u Ljubiju, odakle je isti dan uspio pobjeći.

157. Na identičan način situaciju u selu Hambarine, Rizvanovići, Bišćani i dr., u periodu juna i jula mjeseca 1992. godine, opisivali su i svjedoci **Nevzeta Mulalić, Fadil i Edin Velibašić, S-5 i S-6**, a koji svjedoci su preživjeli gubitak članova najuže porodice za vrijeme napada na navedena sela. Međutim, s obzirom da je stradanje članova porodice ovih svjedoka, predmet pojedinačnih inkriminacija koje su optuženim stavljane na teret,

³³ Svjedok saslušan na glavnom pretresu dana 30.10.2017. godine

vijeće će se detaljnom analizom iskaza ovih svjedoka baviti u dijelu presude koji se odnosi na pojedinačne inkriminacije.

158. Prethodno navedene sadržaje iskaza svjedoka koji su govorili o dešavanjima na prostoru opštine Prijedor, vijeće prihvata kao vjerodostojne i istinite. Vijeće nalazi da su svjedoci, svaki od njih u domenu svojih saznanja o onome što se dešavalo u kritičnom periodu govorili o onome što su vidjeli, čuli, osobno preživjeli, prenoseći sliku ratnih dešavanja na području Prijedora u proljeće i ljeto 1992. godine.

159. Odbrana, po pitanju njihovih svjedočanstava, nije u pitanje dovela njihovu pouzdanost niti kredibilitete, iz kojih razloga su za vjeće iskazi ovih svjedoka prihvatljivi. Osim toga, oni su nadopunjujući sadržaju od strane vijeća prihvaćenih utvrđenih činjenica, te potkrijepljeni sadržajem materijalnih dokaza koji dokazuju postojanja širokog i sistematiziranog napada na civilno nesrpsko stanovništvo.

160. U vezi s tim, iz dokaza Tužilaštva T-33 do T-46, proističe da su na različitim lokalitetima na području opštine Prijedor (Hambarine, Rizvanovići, Bišćani) nađeni posmrtni ostaci osoba pretežno bošnjačke nacionalnosti, a koje su stradale tokom 1992. godine.

161. Sve navedeno ukazuje da je napad na civilno bošnjačko stanovništvo opštine Prijedor imao karakter sistematičnosti. Napad je preduzet na identičan način u jednom kratkom vremenskom periodu uz učešće više osoba koje su doprinijele oduzimanju fizičke slobode, zatvaranju, premlaćivanju, silovanju i ubistvima. Postojao je jasan obrazac postupanja sa licima lišenim slobode, odvođeni su u unaprijed pripremljene objekte na dalje ispitivanje i premlaćivanje. Razmjere preduzetih aktivnosti, poput onih opisanih u izreci presude, ne predstavljaju izolovane radnje, čije posljedice su slučajnog karaktera, već aktivnosti preduzete od strane pripadnika srpskih vojnih snaga.

162. Takođe, a kako to proističe iz utvrđenih činjenica i naprijed navedenih dokaza, napad je bio i rasprostranjen. Rasprostranjenost preduzetog napada prozilazi iz činjenice da su cilj istoga bili stanovnici Prijedora nesrpske nacionalnosti, i to ne samo oni koji su naseljavali uže jezgro grada Prijedora, već i okolna sela Hambarine, Rakovčane, Bišćane i dr.. Svi ovi događaji na širem području Prijedora, morali su biti dijelom planiranja, organizacije i koordinacije sa ciljem, uspostavljanja srpske opštine Prijedor u kojoj neće živjeti nesrpsko stanovništvo.

163. Nasuprot prednjim utvrđenjima, odbrana je tokom postupka osporavala postojanje ovog opšteg elementa krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. KZ BiH, tvrdnjom da se na području opštine Prijedor odvijao oružani sukob pripadnika srpskih snaga i naoružanih grupacija muslimanskih snaga, navodeći da je do sukoba došlo nakon napada oružanih formacija iz Kozarca na vojnu kolonu na punktu u Jakupovićima, nakon istog takvog napada na Hambarinama i konačno nakon napada 30.05.1992. godine na sam grad Prijedor.

164. Odbrana je na okolnost napada na vojnike JNA u selu Hambarine uložila određen broj materijalnih dokaza (O1-30, O1-29, O1-28, O1-24, O1-20) te je saslušala i određeni broj svjedoka.

165. Vijeće je u konkretnom slučaju cijenilo sve okolnosti kojima je odbrana nastojala potkrijepiti tvrdnju o postojanju oružanog sukoba između vojske Republike Srpske i naoružanih muslimanskih grupa. U tom smislu, vijeće je prije svega cijenilo iskaz svjedoka Vinka Kosa³⁴, u kojem je on iznosio vlastita saznanja o dešavanjima na području opštine Prijedor u relevantnom vremenskom periodu, pa između ostalog i dešavanja u selu Hambarine prilikom napada na vojnike JNA. Svjedok Vinko Kos je ovaj događaj detaljno opisao, navodeći da su u maju mjesecu 1992. godine u mjestu Hambarine napadnuti pripadnici JNA, te da je te prilike smrtno stradalo nekoliko vojnika kao i da ih je nekoliko teško ranjeno. Svjedok je takođe naveo i da mu je poznato da je JNA oružje uglavnom ostavila srpskom stanovništvu, ističući da su Muslimani imali priliku i privilegiju da ostanu u tom sastavu i da tada ne bi došlo do situacije do koje je došlo, te da je tadašnja Jugoslavija bila jedini garant srpskom narodu.

166. Da se desio napad na vojnike JNA u mjestu Hambarine, nakon čega su odnosi postali, kako ističe, zategnuti, potvrdio je i svjedok Bogoljub Kos.³⁵ Takođe, i svjedok Ratko Milojica³⁶ tokom direktnog ispitivanja od strane odbrane optuženih, detaljno je opisao dešavanja u selu Hambarine, kada je napadnuta grupa vojnika od strane naoružanih muslimanskih skupina, navodeći da je i sam višestruko ranjen te prilike.

167. Međutim, tokom postupka je nesporno utvrđeno da je kao posljedica sukobljavanja naoružanih grupa na punktu u selu Hambarine, prema svjedočenju svjedoka odbrane i

³⁴ Svjedok saslušan na glavnom pretresu održanom dan 01.10.2018. godine;

³⁵ Svjedok saslušan na glavnom pretresu održanom dan 01.10.2018. godine;

³⁶ Svjedok saslušan na glavnom pretresu održanom dan 15.10.2018. godine;

uloženih materijalnih dokazima³⁷, nastradao određen broj lica srpske nacionalnosti, dok je navedeni „sukob“ okončan isti dan.

168. Nadalje, svjedočeći o situaciji koja je u periodu proljeće-ljeto 1992. godine vladala u opštini Prijedor, svjedok Vinko Kos, takođe je izjavio i da su Muslimani formirali Teritorijalnu odbranu i Patriotsku ligu i da su svi bili naoružani, te da je i rezervni sastav policije bio naoružan i da naoružanje nikad nisu vratili, a što u konačnom govori u prilog tezi da nesrpsko stanovništvo nije bilo neorganizovano i nenaoružano, kako je to Tužilaštvo nastojalo prikazati, već upravo suprotno. Takođe, svjedok Kos je naveo i da su se u to vrijeme svi (i Srbi, i Muslimani, i Hrvati) naoružavali na različite načine te da je u vezi s tim, vrijedila deviza: „dobra puška vrijedi dobre krave“.

169. Da naoružana grupa muslimana nije predstavljala oubiljnu oružanu formaciju koja bi učestvovala u sukobu govori sadržaj prihvaćene činjenice broj 31: „U opštini Prijedor 30. aprila 1992. vojska i policija fizički su preuzele kontrolu nad zgradom opštine i drugim vitalnim objektima u gradu. Između maja i jula 1992. područja i sela u kojima supretežno živjeli bosanski Muslimani i bosanski Hrvati – Hambarine, Kozarac, Kamičani, Biščani, Čarakovo, Briševo i Ljubija – napala je vojska bosanskih Srba u sadejstvu s policijom i paravojnim grupama. Ti napadi uglavnom su započeli nakon što je istekao rok da nesrbi predaju oružje. Katkad bi se kao izgovor iskoristio neki incident koji su prouzrokovali nesrbi. Napadi su izvođeni jakim granatiranjem iz teškog naoružanja. Ciljane su i neselektivno granatirane kuće u muslimanskim selima i naseljima, što je dovelo do znatnih razaranja i civilnih žrtava. Mnogi preživjeli bježali su iz sela i sklanjali se u obližnje šume. Nakon granatiranja u sela su ulazili naoružani vojnici, pljačkali i palili kuće, te protjerivali ili ubijali neke od seljana koji su ostali u selima. U nekim situacijama silovane su žene. Bosanski Muslimani i bosanski Hrvati iz opštine Prijedor nisu takvim oružanim napadima uspjeti pružiti efikasan otpor. Nisu bili dovoljno dobro organizovani i nisu imali dovoljno oružja kojim bi se bili uspjeti suprotstaviti napadačima.“

170. Dakle, vijeće nalazi nespornim da svaki sukob u kojem dođe do razmjene vatre u sebi nosi izvjestan stepen opasnosti i nema namjeru minorizirati posljedicu koja je nastala kao rezultat navedenog incidenta, ali je mišljenja da intenzitet opisane situacije, nije

³⁷ O1-29 - Izvod iz "Kozarskog vjesnika" od 28.5.1993. godine u kojem je navedeno 14 lica koja su poginula braneći svoj grad u napadu od strane muslimanskih snaga, „od Zapadne Slavonije do danas“.

ozbiljan u mjeri u kojoj to potencira sama odbrana, odnosno ista ne doseže nivo oružanog sukoba.

171. Slijedom navedenog, vijeće zaključuje da ova grupa naoružanih ljudi nije predstavljala ozbiljniju prijetnju dobro organizovanim i naoružanim jedinicama VRS i policije, odnosno da se ne može govoriti o postojanju oružanog sukoba u obimu koji bi derogirao zaključak vijeća o postojanju širokog i sistematičnog napada.

172. Vijeće se prilikom ocjene prirode i karaktera ovog sukoba koji svjedoci pominju u svojim iskazima, rukovodilo kriterijem da „*oružani sukob postoji tamo gdje se pribjeglo oružancj sili između država, ili produženom oružanom nasilju između državnih vlasti i organizovanih naoružanih grupa, ili između takvih grupa unutar jedne države*“³⁸ Shodno tome, vijeće nalazi da izvedeni dokazi odbrane samo upućuju na zaključak da su opisani događaji rezultat izolovanih napada muslimanskih snaga, odnosno, da isti ne ukazuju na postojanje ozbiljnijeg sukoba između dobro organizovanih oružanih grupa na području opštine Prijedor.

173. Nasuprot tome, napad na Prijedor i mjesta naseljena uglavnom ili isključivo nesrpskim stanovništvom, bio je isključivo usmjeren protiv civilnog stanovništva, obzirom da niti jedna naoružana grupa nije bila stacionirana u tim mjestima.

174. U tom kontekstu, vijeće nalazi korisnim uputiti odbranu i na stav MKSJ koji glasi:

*„...prilikom utvrđivanja da li je došlo do napada na neko konkretno civilno stanovništvo, irelevantno je da je druga strana također počinila zvjerstva protiv civilnog stanovništva neprijatelja. To što je jedna strana izvršila napad na civilno stanovništvo druge strane, ne opravdava napad te druge strane na civilno stanovništvo one prve, a niti ne isključuje zaključak da su snage te druge strane zapravo svj napad usmjerile upravo na civilno stanovništvo kao takvo. Svaki napad na civilno stanovništvo neprijatelja je protivpravan i zločini počinjeni u okviru jednog takvog napada mogu se, ako su ispunjeni i svi drugi uslovi, okvalifikovati kao zločin protiv čovječnosti.“*³⁹

175. Dakle, vijeće je na temelju svega iznesenog, van razumne sumnje utvrdilo postojanje rasprostranjenog i sistematičnog napada na području opštine Prijedor za

³⁸ Presuda Žalbenog vijeća u predmetu protiv *Kunarca, Kovača i Vukovića*, od 12.06.2002. godine, paragraf 56.

vrijeme kojeg napada su poduzimane i inkriminisane radnje od strane optuženog. Naime, jasno je iz analiziranih dokaza da je širok i sistematičan napad trajao i prije i poslije vremena izvršenja radnji od strane optuženog (kako to proističe iz utvrđenih činjenica i materijalnih dokaza koji su prethodno analizirani) ali ono što je za vijeće bitno i nesporno dokazano je da je ovaj napad trajao u vrijeme kada je optuženi počinio inkriminisane radnje za koje je i oglašen krivim.

➤ **Cilj napada – civilno nesrpsko stanovništvo opštine Prijedor**

176. Kada je u pitanju status lica prema kojima su počinjene radnje, vijeće prevashodno ukazuje na opštu odredbu zajedničkog člana 3. Ženevske konvencije prema kojoj se civilima imaju smatrati *“osobe kcje ne učestvuju neposredno u nepr.jate.jstvima, podrazur.jevajući tu i pripadnike oružanih snaga kcji su položili oružje i osobe onesposob.jene za borbu us.jed bolesti, rar.javar.ja, lišenja slobode ili iz kcjeg bilo drugog uzroka⁴⁰”*. U slučaju sumnje da li je neka osoba civil, ta osoba smatrat će se civilom.

177. Sintagma „usmjeren protiv“ zahtjeva da civilno stanovništvo mora biti primarni cilj napada, a ne samo sporedan cilj.⁴¹ Stoga, primarni cilj napada mora biti „neko civilno stanovništvo“. „Bilo koje“ naglašava činjenicu da zločini protiv čovječnosti mogu biti počinjeni i u odnosu na stanovnike koji pripadaju neprijateljskoj strani i nad sopstvenim stanovnicima.“⁴²

178. Pojam „civilno“ se odnosi na osobe koje nisu borci. „Stanovništvo“ označava veliku grupu žrtava i krivična djela u kojima su žrtve pripadnici jedne skupine. Nije neophodno da cjelokupno stanovništvo određenog područja bude cilj napada. Dovoljno je pokazati da je napad bio usmjeren protiv dovoljnog broja pojedinaca, odnosno da je bio usmjeren protiv njih na takav način da je napad za cilj doista imao civilno „stanovništvo“, a ne ograničeni i nasumice odabrani broj pojedinaca.⁴³

³⁹ *Ibid*, paragraf 87-88

⁴⁰ Ženevska konvencija o zaštiti civilnih osoba (član 3. stav 1. tačka a). Ovim članom propisano je da će se prema ovoj kategoriji stanovništva postupati, u svakoj prilici čovječno, bez ikakve nepovoljne diskriminacije zasnovane na rasi, boji kože, vjeri ili ubjeđenju, polu, rođenju, imovnom stanju ili kojem drugom sličnom mjerilu.

⁴¹ Presuda žalbenog vijeća MKSJ u predmetu *Tihomir Blaškić*, 29.07.2004. godine, paragraf 106;

⁴² Presuda žalbenog vijeća MKSJ u predmetu *Kunarac i drugi*, 12.06.2002. godine, paragraf 91;

⁴³ Presuda prvostepenog vijeća MKSJ u predmetu *Duško Tadić*, 07.05.1997. godine, paragraf 644;

179. Neki od osnovnih faktora na osnovu kojih se utvrđuje da li je napad bio usmjeren protiv civilnog stanovništva su: sredstva i metode korištene u toku napada, broj žrtava, status žrtava, diskriminatorni karakter napada, priroda krivičnih djela počinjenih u toku napada, otpor pružen napadačima u trenutku napada i u kojoj mjeri se napadačka sila pridržavala ili pokušala pridržavati zahtjeva o preduzimanju mjera predostrožnosti propisanih ratnim pravom.⁴⁴

180. Prema praksi MKSJ, termin „civilno stanovništvo“ odnosi se na osobe koji su civili, a ne pripadnici oružanih snaga ili neki drugi legitimni borci.⁴⁵ Civilno stanovništvo mora biti primarni cilj napada, a ne sporedna žrtva istog.

181. Dodatno, napad ne mora biti usmjeren prema neprijatelju, on može takođe biti usmjeren protiv bilo kojeg civilnog stanovništva, uključujući bilo koji dio stanovništva napadnute države. Pojam civila u strogom smislu obuhvata sva ona lica koja su bila van borbenog stroja kada je krivično djelo počinjeno⁴⁶. Takođe, definicija civilnog stanovništva obuhvata pojedince koji su možda u nekom određenom trenutku pružili otpor i osobe izvan borbenog stroja⁴⁷. Stanovništvo se može smatrati civilnim čak i ako su prisutni i neki necivili – ono jednostavno treba da bude pretežno civilnog karaktera.⁴⁸

182. Na osnovu činjeničnih utvrđenja koja su detaljno obrazložena prilikom ocjene postojanja i karaktera napada, vijeće nalazi da nema nikakve sumnje da su lica prema kojima je bio usmjeren napad, pa tako i oštećeni Samed Velibašić i Ramo Čelić, bili civili. Naime, oštećeni Samed Velibašić i Ramo Čelić nisu bili vojno angažovani, nisu bili u uniformi i nisu pružali nikakav otpor.

183. Ovu činjenicu nije osporavala ni odbrana optuženog.

➤ **Optuženi je znao za napad i da su njegova djela dio tog napada**

⁴⁴ Presuda žalbenog vijeća MKSJ u predmetu *Tihomir Blaškić*, paragraf 106; presuda žalbenog vijeća MKSJ u predmetu *Kunarac i drugi*, paragraf 90;

⁴⁵ Ženevska konvencija o zaštiti civilnih osoba iz 1949. godine, zajednički član 3;

⁴⁶ Presuda žalbenog vijeća MKSJ u predmetu *Jelisić*, paragraf 54;

⁴⁷ Presuda pretresnog vijeća MKSJ u predmetu *Naletilić i Martinović*, paragraf 235;

⁴⁸ Presuda pretresnog vijeća MKSJ u predmetu *Kordić i Čerkez*, paragraf 180;

184. Vijeće je na temelju činjenica i okolnosti koje su prezentovane tokom predmetnog postupka, utvrdilo postojanje veze između djela optuženog i napada, na način da su njegovi postupci i činjenja bili u direktnoj vezi sa izvršenim napadom.

185. Djela optuženog moraju biti „dio“ rasprostranjenog ili sistematičnog napada usmjerenog protiv civilnog stanovništva, a ne da samo vremenski ili prostorno koincidiraju s njim.⁴⁹ Inkriminisano djelo ne može biti izolovano djelo. Djelo se smatra izolovanim kada je toliko daleko od samog napada da se ne može, nakon što se razmotri kontekst i okolnosti pod kojim je počinjeno, razumno reći da je isto dio napada.⁵⁰

186. Pored namjere da se počini osnovno djelo, optuženi mora znati za širi kontekst u kojem se, radnje koje vrši, nalaze, s tim da optuženi pogotovo mora znati za napad usmjeren protiv civilnog stanovništva, odnosno znati da je njegovo krivično djelo dio toga napada ili u najmanju ruku rizikovati da njegova djela postanu dio toga napada.⁵¹

187. Da je optuženi Boro Milojica bio svjestan kontekstualne osnove u koju se uklapa djelo koje je počinio u osnovi zločina i da je bio svjestan nekusa između svog djela i tog konteksta, govore konkretne aktivnosti koje je poduzimao i ono što mu je nesumnjivo bilo poznato.

188. Zaključak o postojanju svijesti kod optuženog Milojice može se izvesti, prije svega, na osnovu njegove pripadnosti vojnoj formaciji jedne od strana u sukobu. U tom smislu, vijeće je prije svega cijenilo iskaz⁵² optuženog Milojice, dat u svojstvu svjedoka tokom glavnog pretresa, u kojem isti potvrđuje da je odmah nakon izbijanja rata na prostoru bivše Jugoslavije, vojno angažovan u 43. Brigadi u Prijedoru te da tu ostaje sve do kraja rata. U odnosu na ovu okolnost, vijeće je cijenilo i dokaze Tužilaštva - Akt „Ovjerene kopije Vob-2 i Vob-3“ obrazaca za Boru Milojicu, izdate od Odjeljenja za boračko – invalidsku zaštitu Prijedor, broj: 03-36/2016, od 03.11.2016. godine⁵³, koji su bili nesporni i za odbranu. Pored toga, i svjedoci saslušani tokom glavnog pretresa (S-8, S-9, S-3, S-10 i dr.) potvrdili su da je optuženi u inkriminisanom periodu bio pripadnik 6. Ljubijskog bataljona 43. Prijedorske motorizovane brigade Vojske Republike Srpske.

⁴⁹ Presuda žalbenog vijeća MKSJ u predmetu *Tadić*, paragraf 248, 255; presuda prvostepenog vijeća MKSJ u predmetu *Kunarac i drugi*, paragraf 417; presuda žalbenog vijeća MKSJ u predmetu *Kunarac i drugi*, paragraf 99;

⁵⁰ Presuda prvostepenog vijeća MKSJ u predmetu *Tadić*, paragrafi 629 – 633;

⁵¹ Presuda žalbenog vijeća MKSJ u predmetu *Kunarac i drugi*, paragraf 102;

189. U vezi s tim, za vijeće nije sporno da je optuženi Milojica, kao pripadnik vojske RS, živeći na području Prijedora u relevantnom vremenskom periodu, bio u stalnim kontaktima sa pripadnicima raznih vojnih jedinica srpske vojske, te da mu je zasigurno morala biti poznata činjenica, da je određen broj nesrpskih lica, koji su izrazili lojalnost vojsci RS bio i angažovan u tim vojnim jedinicama, pa između ostalih i u 6. Ljubijskom bataljonu 43. Prijedorske motorizovane brigade Vojske Republike Srpske kojem je i sam pripadao, te da mu je zasigurno morala biti poznata i činjenica o sudbini nesrpskog stanovništva koje nije pristalo na vojno učešće u vojsci RS. Naime, na kompletnom području Prijedora, a kako je to prethodno utvrđeno, osobe nesrpske nacionalnosti su otpuštane sa posla, vođene na razna ispitivanja, zatvarane u prethodno formirane logore (Omarska, Keraterm i Trnopolje) gdje su bili izloženi raznim fizičkim i psihičkim zlostavljanjima i ubistvima. Navedene činjenice i okolnosti su bez sumnje bile poznate optuženom. U prilog ovakvom zaključku govori i činjenica da je putem sredstava javnog informisanja na području cijelog Prijedora svakodnevno išao proglas o obavezi nesrpskog stanovništva da preda naoružanje, te izrazi lojalnost Srpskim vlastima, ili će u suprotnom snositi katastrofalne posljedice po živote i imovinu. Takođe, stanovništvo je je putem sredstava javnog informisanja te preko policijskog radija neprekidno obavještavano o uništavanju džamija i svega što pripada nesrpskom stanovništvu.⁵⁴

190. Konačno, valja naglasiti i da je upravo jedinica kojoj je pripadao optuženi Milojica zajedno sa ostalim jedinicama 43. Prijedorske motorizovane brigade učestvovala u napadima odnosno „čišćenju“ sela Hambarine, Rizvanovići i Čarakovo.

191. Ako se sve navedeno sagleda u kontekstu masovnosti samoga napada, te sveobuhvatnosti djelovanja srpskih snaga prema civilnom nesrpskom stanovništvu, opravdano je zaključiti da je optuženi, kao osoba koja je u navedenom periodu boravila na području Prijedora te pripadala formacijama koje su vršile napade, u potpunosti bio upućen u svakodnevna dešavanja na području ove opštine, slijedom čega se nedvojbeno može zaključiti da je optuženi Boro Milojica znao za postojanje niza rasprostranjenih i sistematskih zločina usmjerenih protiv civilnog nesrpskog stanovništva opštine Prijedor, te nema sumnje da je znao i htio da i njegovo djelo bude dijelom napada i da doprinese tom i

⁵² Zapisnik sa glavnog pretresa od 28.03.2019. godine;

⁵³ Dokaz Tužilaštva – T-2;

⁵⁴ Sadržaj prihvaćenih utvrđenih činjenica

takvom napadu, preduzimajući krivičnopravne radnje upravo protiv osoba bošnjačke nacionalnosti.

• POJEDINAČNE INKRIMINACIJE U OSNOVI ZLOČINA PROTIV ČOVJEČNOSTI

192. Nakon što je utvrdilo postojanje opštih elemenata krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. KZ BiH, vijeće je na osnovu provedenih dokaza utvrdilo i da je optuženi svojim radnjama ostvario obilježja krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) (progon) u vezi sa tačkom a) lišenje druge osobe živata (ubistvo) radnjama opisanim pod tačkama 1. i 2. izreke presude, a sve u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH.

➤ Progon

193. Odredba člana 172. KZ BiH u tački h) definiše progon kao „*namjerno i teško, međunarodnom pravu suprotno uskraćivanje osnovnih prava, zbog pripadnosti skupini ljudi ili zajednici*“. Kod ovog djela počinitelac na grub način i suprotno međunarodnom pravu jednoj ili više osoba oduzima temeljna ili ljudska prava, pri čemu je odabir takvih osoba ili osobe izvršen na osnovu identiteta skupine ili kolektiviteta ili je baš ciljano na tu skupinu ili kolektivitet. Takav odabir se temelji na naznačenim razlikama među skupinama ili drugim razlozima koji su opšte prihvaćeni kao nedozvoljeni po međunarodnom pravu.⁵⁵

194. Prema zakonskoj definiciji elementi krivičnog djela progona kao zločina protiv čovječnosti su:

- namjerno i teško uskraćivanje osnovnih prava;
- suprotno međunarodnom pravu;
- zbog pripadnosti skupini ljudi ili zajednici;
- protiv bilo koje grupe ljudi ili kolektiva na političkoj, rasnoj, nacionalnoj, etničkoj, kulturnoj, vjerskoj, spolnoj ili drugoj osnovi koja je univerzalno prihvaćena kao nedopustiva po međunarodnom pravu;

⁵⁵ Komentari krivičnih zakona u BiH, Vijeće Evrope, 2005. godina, stranica 567 – 568;

- u vezi s bilo kojim krivičnim djelom iz stava ovog člana zakona, bilo kojim krivičnim djelom propisanim u ovom zakonu ili bilo kojim krivičnim djelom u nadležnosti Suda Bosne i Hercegovine.

195. Iz navedenog proizilazi da se djelo progona može učiniti sa svim radnjama koje, u cjelini, predstavljaju namjerno i teško, međunarodnom pravu suprotno uskraćivanje osnovnih prava, zbog pripadnosti skupini ljudi ili zajednici.

196. Sudska praksa MKSJ o radnji izvršenja (*actus reus*) progona zauzela je slijedeće zaključke:

- Međunarodno običajno pravo ne podržava usku definiciju progona.
- U svojoj interpretaciji progona sudovi uključuju djela kao što su ubistvo, istrebljenje, mučenje i druga teška djela protiv fizičkog integriteta kao što su ona sada navedena u članu 5. Statuta MKSJ.
- Progon može obuhvatati i razna druga djela diskriminacije koja uključuje atake na politička, društvena i ekonomska prava.
- Progon se obično koristi kako bi se opisalo niz djela, a ne jedno zasebno djelo. Djela progona obično tvore dio politike ili barem prakse koja slijedi određeni obrazac i moraju se posmatrati u svom kontekstu. U stvarnosti se djela progona često vrše u skladu sa politikom diskriminacije ili rasprostranjenom diskriminirajućom praksom.

197. Diskriminirajuća djela za koja se tereti kao za progon ne smiju se posmatrati izolovano. Neka od pomenutih djela mogu sama po sebi ne biti tako teška da predstavljaju zločine protiv čovječnosti.⁵⁶

198. Slijedom navedenog, diskriminacija, odnosno diskriminatorni osnov, predstavlja jedan od osnovnih elemenata kojeg je potrebno utvrditi za dokazivanje počinjenja krivičnog djela progona.

⁵⁶ MKSJ, presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Kupreškić i dr.*, paragraf 615;

199. U konkretnom slučaju, vijeće je analizom svih izvedenih dokaza, zaključilo da je optuženi Boro Milojica progon nesrpskog civilnog stanovništva izvršio ubistvom, kako je to navedeno u izreci presude.

➤ **Lišenje druge osobe živata (ubistvo)**

200. Član 172. stav. 1. tačka a) KZ BiH propisuje radnju „lišavanja druge osobe živata (ubistvo)“ koju karakterišu sljedeći elementi: (1) smrt žrtve, (2) smrt koja je posljedica činjenja ili nečinjenja optuženog ili njegovog podređenog i (3) pri čemu je optuženi ili njegov podređeni imao namjeru da žrtvu liši živata ili da nanese tešku povredu njenom fizičkom integritetu, a za koju je razumno mogao pretpostaviti da će izazvati smrt.

201. Vijeće iz radnji optuženog opisanih u tačkama 1. i 2. izreke presude zaključilo, van svake razumne sumnje, da su se radnjama optuženog ostvarila bitna obilježja ovog djela, za što ga je i oglasilo krivim a o čemu će se detaljno obrazloženje dati u nastavku presude.

1. **Ubistvo Sameda Velibašića (tačka 1. izreke presude - tačka 1. izmijenjene optužnice)**

202. Tačkom 1. osuđujućeg dijela izreke presude optuženom Bori Milojici na teret se stavlja da je u toku jula mjeseca 1992. godine, na području sela Hambarine, opština Prijedor lišio života civila bošnjačke nacionalnosti Sameda Velibašića, koji je prethodno na poziv nekog od pripadnika 6. Ljubijskog bataljona 43. Prijedorske motorizovane brigade VRS došao do punkta na kojem su bili stacionirani pripadnici ove vojne jedinice, u namjeri da im pokaže pravac kretanja određenih nepoznatih lica, za koja se sumnjalo da su pripadnici neprijateljske paravojne formacije.

203. Na okolnosti ove inkriminacije saslušani su svjedoci: S-10, kao neposredni očevidac navedenog ubistva, te Fadil i Edin Velibašić (sinovi ubijenog Sameda Velibašića), kao i svjedok S-7, a koji svjedoci su o predmetnom događaju imali posredna saznanja.

204. Svjedočeći na glavnom pretresu održanom dana 21.12.2017. godine, svjedok Fadil Velibašić, naveo je da je sve do 22. maja 1992. godine, živio sa ocem, majkom, sestrama i braćom u porodičnoj kući u selu Hambarine, dok srpska vojska nije izvršila napad na selo, kada prelaze da žive u kuću djeda koja je udaljena kilometer od njihove kuće. Zbog straha

za vlastitu bezbjednost, danju su se morali kriti po obližnjim šumama a naveče su se vraćali u djedovu kuću da bi prenoćili.

205. Prema kazivanju ovog svjedoka, takva situacija je bila nekih mjesec dana, sve dok srpska vojska nije provela akciju "čišćenja" terena u selu Hambarine, kojom prilikom su zarobljeni i on i njegov otac Samed Velibašić. Svjedok je dalje naveo i da su ubrzo, odmah tog dana pušteni, prvo on a potom i njegov otac, te da su se vratili u djedovu kuću.

206. U daljem toku saslušanja svjedok Fadil Velibašić je naveo da je nakon dva dana, kasno naveče, kada su legli da spavaju čuo razgovor majke i oca, kojom prilikom je otac zatražio da mu majka dohvati pola litra rakije, te nakon što mu je ona dodala, otac je izašao iz kuće i više se nije vratio.

207. Svjedok Fadil Velibašić navodi i da je to poslednji put da je oca vidio živog.

208. Prisjećajući se dešavanja koja su uslijedila nakon toga, svjedok Fadil Velibašić, navodi da je, možda nakon dva dana, izašao iz kuće da nahrani konje, te da se u tom momentu začuo jedan pucanj, a nakon toga je u neposrednoj blizini ugledao tri vojnika, koji su odmah zatražili da im preda dva konja kako bi iste odveli na "*Kozaru da vuku topove*".⁵⁷

209. Nakon što je svjedok Velibašić postupio po naređenju ovih vojnika i predao im konje, jedan od tih vojnika mu se obratio i rekao da u blizini ima jedan leš, te da ide da ga ukopa.

210. Po odlasku vojnika, svjedok Fadil Velibašić se uputio prema mjestu gdje su mu vojnici rekli da se nalazi leš, te na udaljenosti oko 200m našao je leš svog oca Sameda Velibašića. Budući da svjedok sam nije mogao zbog težine prenijeti tijelo oca kako bi ga sahranili, svjedok je pozvao majku da mu pomogne, a potom su i ukopali tijelo u blizini kuće.

211. Odgovarajući na pitanje tužioca da li je prilikom nošenja i ukopavanja tijela svog oca uočio neke povrede na njemu, svjedok je tvrdio da je vidio dvije rane od metaka, jednu na grudima i drugu na stomaku, te da je bio zaklan i da su mu bila odsječena dva prsta na nozi.

⁵⁷ Transkript suđenja od 21.12.2017. godine, strana 6;

212. U odnosu na identitet lica koja su mu ubila oca, svjedok Fadil Velibašić je naveo da on lično ne zna ko je to uradio, ali da je čuo priče da je pucao optuženi Milojica, te da mu je to, nakon rata, više puta rekao izvjesni Slobodan Vasiljević zvani Bajo.

213. I svjedok Edin Velibašić je tokom saslušanja na glavnom pretresu održanom dana 21.12.2017. godine, iznosio svoja saznanja o obistvu oca Sameda Velibašića, u cijelosti potvrđujući iskaz svjedoka Fadila Velibašića.

214. Na okolnosti predmetne inkriminacije Tužilaštvo je saslušalo i svjedoka S-10⁵⁸ kao neposrednog očevidca ubistva Sameda Velibašića koji je tokom direktnog ispitivanja izjavio da je u mjesecu julu 1992. godine, kao pripadnik 6. Ljubijskog bataoljona 43. Prijedorke motorizovane brigade VRS bio angažovan kao stražar na punktu koji je bio smješten u kući Sameda Velibašića u selu Hambarine, opština Prijedor.

215. Svjedok S-10 je takođe izjavio i da Sameda Velibašića nije poznavao od ranije, da ga je prvi put vidio tada (u mjesecu julu 1992. godine), nakon što je od komandanta Rada Bilbije obavješten da će Samed doći sa suprugom do kuće da uzme neke stvari, s obzirom da se Samed sa porodicom ranije preselio u drugu kuću na udaljenosti oko kilometar od vlastite kuće. Takođe, svjedok S-10 naveo je i da mu je te prilike komandant Rade Bilbija rekao da je Samed primjetio da se u blizini kuće u kojoj je on bio smješten sa svojom porodicom kreću neke nepoznate osobe, vjerovatno neprijateljske paravojne formacije, te da će on njima tu veče pokazati put kojim se te osobe kreću.

216. Svjedočeći o okolnostima koje su uslijedile nakon toga, svjedok S-10 je naveo i da je on tu veče organizovao grupu od oko 10-ak vojnika, te da su se uputili prema mjestu gdje je boravio Samed Velibašić, a da je potom jedan od vojnika, najvjerovatnije izvjesni Gojko Knežević, otišao po Sameda i doveo ga tu kod njih a kako bi utvrdili ko su nepoznata lica koja se kreću tim putem.

217. U daljem toku ispitivanja svjedok S-10 je naveo i da je nakon dolaska Sameda njihov razgovor sa Samedom tekao "prijateljski", da je Samed te prilike donio i pola litra rakije da počasti vojnike.

⁵⁸ Svjedok saslušan na glavnom pretresu održanom dana 26.03.2018. godine;

218. Nakon izvjesnog vremena, kada su se uvjerali da nikoga nema i da niko ne prolazi tuda, svjedok S-10 je rekao Samedu da ide kući, da će se čuti drugi put.⁵⁹

219. Odgovarajući na pitanje tužioca šta se dalje dešavalo, svjedok S-10 izjavljuje: *“I on je ustao i krenuo, možda jedno des... deset deset metara. Ja sam sjedio naprijed, iza mojih leđa se čuo pucanj i ja sam primije... vidio da Samed pada”*, te dalje dodaje: *“Vidio sam da on pada i ja kad sam se okrenuo leđa, kad sam se okrenuo nazad, vidio sam između ostalih boraca kcji su tu bili, da Boro ima pušku u ruci.”*⁶⁰

220. Svjedok S-10 dalje navodi, da je odmah nakon što je vidio da optuženi Milojica drži pušku uperenu prema Samedu, počinje galamiti na njega prijeteći mu da će o svemu obavjestiti komandanta Bilbiju, a da je optuženi Milojica u tom momentu opsovao majku i njemu i komandantu.

221. Nakon toga, a prema kazivanju svjedoka S-10, Samed Velibašić je ostao ležati tu a oni su se vratili na punkt.

222. Odbrana je nastojala diskreditovati iskaz svjedoka S-10, prvenstveno konfrontiranjem razlika koje se odnose na pojedine dijelove njegovih ranijih iskaza datih tokom istrage. Međutim, vijeće cijeni da se u konkretnom slučaju radi o perifernim razlikama, koje vijeće ne nalazi odlučnim za donošenje drugačije odluke u konkretnom slučaju, s obzirom da se ne radi o odlučnim činjenicama, a kako će to dalje biti obrazloženo. Istovremeno, vijeće napominje da se prilikom ocjene iskaza svjedoka mora imati u vidu protek vremena od kako se događaj desio do momenta kad o tome svjedoči na glavnom pretresu. U vezi s tim, sasvim je logično da se mogu pojaviti određene razlike u iskazima, ali je važno da je iskaz svjedoka pouzdan po pitanju odlučnih činjenica, što po ocjeni vijeća kada je u pitanju svjedok S-10 ničim nije dovedeno u pitanje.

223. Tako, odbrana je prije svega nastojala ukazati da svjedok S-10 ne govori istinu, potencirajući pri tome dijelove ranijih iskaza ovog svjedoka, u kojima je tvrdio da je on u inkriminisanom periodu bio *“komandir svih punktova kcje je držao Ljub.jski bata.jon”*⁶¹ dok je na glavnom pretresu tvrdio da je samo bio stražar na punktu u Hambarinama.

⁵⁹ Transkript suđenja od 26.03.2018. godine, strana 15;

⁶⁰ *Ibid*, str. 15;

⁶¹ Zapisnik o saslušanju svjedoka „S-10“, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine broj: T20 0 KTRZ 0004777 06 od 14.12.2016. godine; Zapisnik o saslušanju svjedoka „S-10“, Ministarstvo sigurnosti, Državna agencija za

Navedene razlike iako prisutne, po ocijeni vijeća ni u kom slučaju ne dovode u pitanje vjerodostojnost iskaza ovog svjedoka u dijelu u kojem on opisuje konkretnu situaciju lišenja života Sameda Velibašića, s obzirom da je ovaj svjedok i tokom istrage a i tokom direktnog i unakrsnog ispitivanja na glavnom pretresu bio doslijedan i uvjerljiv u svom svjedočenju da je upravo optuženi Milojica direktni izvršilac navedenog ubistva. U vezi s tim, vijeće nije smatralo potrebnim posebno se baviti pitanjem motivisanosti optuženog za promjenu iskaza na glavnom pretresu u dijelu u kojem je govorio o vojnim zaduženjima koja je u inkriminisanom periodu imao kao pripadnik 6. Ljubijskog bataoljona 43. Prijedorske motorizovane brigade VRS, pri tom ocijeneći da bi navedene razlike bile od važnosti kod eventualnog razmatranja pitanja njegove odgovornosti u određenim događajima, ali ne i od odlučujućeg značaja u predmetu protiv drugog lica, odnosno optuženog.

224. Takođe, branilac optuženog Milojice nastojao je osporiti kredibilitet svjedoka S-10, ukazujući i na, po vlastitoj ocijeni, nelogično i neprirodno ponašanje, kako svjedoka S-10 tako i ostalih vojnika koji su bili prisutni prilikom lišenja života Sameda Velibašića, a koji se tiču tvrdnje svjedoka S-10 da nakon što je optuženi Milojica pucao u Sameda niko od prisutnih vojnika nije prišao tijelu Sameda da provjeri da li je eventualno još živ odnosno da mu pokuša pomoći. U vezi s tim, vijeće napominje, da sama činjenica da je nešto za odbranu nelogično, ne znači automatski da se događaj nije odigrao na način kako je to svjedok i naveo, iz kog razloga su navedene tvrdnje ostale samo na nivou paušalnih konstatacija odbrane bez uporišta u bilo kojem provedenom dokazu.

225. Na kraju, odbrana je nastojala osporiti izvršenje djela od strane optuženog Bore Milojice pozivajući se i na iskaz umrle svjedokinje Esme Velibašić⁶² u kojem ona nije pominjala da je čula pucanj te večeri kada je njen suprug Samed Velibašić po pozivu srpskih vojnika izašao iz kuće i krenuo da pokaže pravac kojim se kreću nepoznati vojnici. Nakon uvida u predmetnu izjavu svjedokinje Esme Velibašić, vijeće nalazi da ova svjedokinja zaista nije pominjala da je kritične večeri čula pucanj, međutim, kada se iskaz ove svjedokinje sagleda u cijelosti, evidentno je da ista, iako nije navodila da je čula pucanj, u preostalom dijelu iskaza u potpunosti potvrđuje iskaze svjedoka Fadila i Edina

istrage i zaštitu, broj: 16-06/1-04-2-1349/16 od 22.11.2016. godine; Zapisnik o saslušanju svjedoka „S-10“, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine broj: T20 0 KTRZ 0004777 06 od 19.09.2016. godine;

⁶² Zapisnik o uzimanju izjave od svjedoka Velibašić Esme, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Stanica javne bezbjednosti Banja Luka, Stanica javne bezbjednosti Prijedor, broj: 10-1-10/02-2-314/06, od 15.06.2006. godine, pročitana na glavnom pretresu održanom dana 07.03.2019. godine;

Velibašića, što u konačnom dodatno učvršćuje zaključak vijeća da je Samed Velibašić lišen života te večeri kada je napustio kuću.

226. Konačno, vijeće je razmotrilo i prigovore odbrane koji se tiču razlike u iskazima svjedoka S-10 i svjedoka Fadila i Edina Velibašića te Esme Velibašić, a u pogledu povreda uočenih na tijelu ubijenog Sameda Velibašića. Naime, iako je svjedok S-10 u svom iskazu tvrdio da je Boro Milojica samo jednim metkom lišio života Sameda Velibašića, dok su svjedoci Fadil i Edin Velibašić te Esma Velibašić tvrdili da su prilikom ukopavanja leša na tijelu Sameda uočili dvije rane od vatrenog oružja, zatim nekoliko rana od uboda nožem te odsječena dva prsta na nozi kao i povredu od noža na vratu, vijeće napominje da se bez medicinske dokumentacije, odnosno zapisnika o obdukciji tijela ubijenog Sameda Velibašića ne može sa sigurnošću utvrditi vrijeme nastanka ovih povreda. S tim u vezi, sama činjenica da su na tijelu ubijenog Sameda Velibašića, a prema kazivanju svjedoka Fadila i Edina Velibašića, postojale pored povreda od vatrenog oružja i povrede nanijete nožem, ne dovodi u pitanje iskaz svjedoka S-10 da je optuženi Milojica navedene večeri pucanjem jednog metka iz vatrenog oružja lišio života oštećenog Sameda Velibašića. Ovo pogotovo, ukoliko se ima u vidu da je svjedok Fadil Velibašić, tijelo pokojnog oca našao tek nakon dva dana.

227. O posrednim saznanjima koja se odnose na ubistvo Sameda Velibašića tokom glavnog pretresa govorio je i svjedok S-7⁶³, navodeći da su u inkriminisanom periodu na području sela Hambarine postojala tri punkta, da se jedan od njih nalazio u kući Sameda Velibašića, te da su na tom punktu stražu držali, između ostalih, Pero Đurić, Želislav Rivić i Boro Milojica.

228. Svjedok S-7 je naveo i da mu je poznato da je Samed Velibašić bio dobar čovjek, da je imao potvrdu od komandanta Rada Bilbije da ga niko ne smije dirati te da je ubijen jedne večeri odmah tu u blizini punkta. Svjedok S-7 je tvrdio i da on nije bio očevidac ubistva te da ne zna ko je ubio Sameda ali da svjedok S-10 „*najbo, je zna ko je*“.⁶⁴

229. Na kraju, svjedok S-7 je naveo i da mu je poznato da je naredni dan Boro Milojica otjerao konje pokojnog Sameda Velibašića, te da je to lično vidio.

⁶³ Svjedok saslušan na glavnom pretresu održanom dana 26.03.2018. godine;

⁶⁴ Transkript suđenja od 26.03.2018. godine, strana 20;

230. Vijeće je iskaze prethodno navedenih svjedoka ocijenilo jasnim, uvjerljivim, vjerodostojnim i pouzdanim te saglasnim u pogledu odlučnih činjenica, a čiji iskazi nisu ničim dovedeni u sumnju, zbog čega im je vijeće u cjelosti poklonilo vjeru i optuženog oglasilo krivim za ovu tačku izmjene optužnice. Pritom, vijeće na strani ovih svjedoka, nije našlo niti jedan razlog ni motiv da optuženog neosnovano terete za nešto što nije učinio, a u prilog čemu govori i činjenica da je svjedok Fadil Velibašić imao priliku teretiti optuženog Milojicu i za ubistvo Mehmeda Mulalića, s obzirom da je ovaj svjedok tokom glavnog pretresa salušavan i na okolnosti stradanja oštećenog Mulalića o čemu je imao posredna saznanja od svog brata i oca.

231. Imajući u vidu konstitutivne elemente djela ubistva, vijeće zaključuje da su u konkretnom slučaju ti elementi ispunjeni jer je riječ o lišenju života oštećenog Sameda Velibašića na način kako je to opisano u izreci presude.

232. Izvršeno ubistvo rezultat je diskriminacije, tj. postojanja diskriminatorne namjere na strani izvršioca Boro Milojice. U tom smislu, vijeće nalazi da je optuženi bio svjestan svojih postupka i posljedica, znajući da njegove radnje predstavljaju grubo i flagrantno uskraćivanje temeljnog prava-prava na život civila Bošnjaka i to samo iz razloga njegove vjerske i etničke pripadnosti bošnjačkom narodu kao opredjeljujuće okolnosti za poduzimanje inkriminiranih aktivnosti.

233. Niti jedan provedeni dokaz nije implicirao donošenje drugačijeg zaključka.

234. Dakle, na strani optuženog, vijeće je našlo postojanje diskriminatorne namjera, koja je njegovom djelu dala diskriminatorni karakter.

235. U vezi s tim, vijeće nalazi dokazanim, da je optuženi Boro Milojica postupajući s direktnim umišljajem, pod tačkom 1. izreke presude, u okviru široko rasprostranjenog i sistematičnog napada, znajući za taj napad i da njegove radnje predstavljaju dio tog napada, s diskriminatornom namjerom na nacionalnoj i vjerskoj osnovi počinio progon, ubistvom Sameda Velibašića.

2. Ubistvo Rame Čelića (tačka 2. izreke presude - tačka 4. izmijenjene optužnice)

236. Tačkom 2. izreke presude optuženi Boro Milojica oglašen je krivim da je: „U toku r. jeseća jula 1992. godine, za vrijeme napada vojnika VRS, a među kojima je bio i Boro Milojica, na područje Hambarina, općina Prjedor u kojem je pretežno živjelo

bošnjačko stanovništvo, Boro Milošević je civilu ... nacionalnosti Rami Čeliću koji je sjedio ispred porodične kuće sa članovima svoje porodice, naredio da ustane i odmah nakon što je Ramo ustao sa svojom suprugom Fatimom držeći je za ruku, Boro Milošević je pucačjem iz vatrenog oružja lišio života civila Čelić Ramu, dok su ostali prisutni civili ... nacionalnosti po naredbi jednog od prisutnih vojnika napustili kuću i otišli u obližnju šumu.“

237. Okolnosti lišenja života oštećenog Rame Čelića na glavnom pretresu, na uvjerljiv i za vijeće prihvatljiv način, opisali su očevidci događaja, svjedoci S-5 i S-6.

238. Nakon analize i ocjenom iskaza ovih svjedoka, vijeće je istim poklonilo punu vjeru jer o odlučnim činjenicama svjedoče na isti način. Pri tome, vijeće nije steklo uvjerenje da bilo ko od tih svjedoka želi neosnovano teretiti optuženog, nego naprotiv, ti svjedoci daju takve iskaze iz kojih je očigledno da svjedoče samo o događajima koji su se zaista desili, koje su sami doživjeli, vidjeli ili od drugih čuli. Osim toga njihovi iskazi nisu dovedeni u pitanje ni drugim dokazima provedenim u toku krivičnog postupka.

239. Govoreći o ubistvu Rame Čelića, svjedokinja S-5⁶⁵, prvo je svjedočila o dešavanjima koja su prethodila ubistvu, navodeći da su neposredno pred ubistvo počeli napadi srpske vojske kako na selo Hambarine, tako i na ostala sela opštine Prijedor, te da su stanovnici bošnjačke nacionalnosti bježali i skrivali se po okolnim šumama odnosno drugim selima u kojima je situacija bila bezbjednija.

240. Svjedokinja S-5 je navela da je u to vrijeme sa svojim suprugom i sinom živjela u kući Rame Čelića i njegove supruge Fatime, te da je tu sa njima živjela i Džemka Mulalić sa svojom djecom.

241. Opisujući dešavanja iz perioda juna i jula mjeseca 1992. godine, svjedokinja S-5 je navela da je situacija u selu Hambarine u tom periodu bila izuzetno teška, nisu imali ni struje ni vode, na kućama su morali držati bijele zastave kao znak lojalnosti srpskim vlastima, te da su stalno vršeni pretresi kuća nesrpskog stanovništva u cilju pronalazjenja oružja.

242. Prisjećajući se dešavanja iz tog perioda svjedokinja S-5 je opisala situaciju kada su u jutarnjim satima u selo došli srpski vojnici, koji su odmah počeli pretresati kuće a muškarce su odvajali i potom autobusima odvozili u logor Trnopolje. Te prilike odveden je i

njen suprug kao i komšije Hase Mulalić, Asim Čelić i Nurija Čaušević, ali su oni kasnije vraćeni. Po povratku kući, oštećena tvrdi i da je njen suprug bio pretučen.

243. Svjedokinja S-5 dalje navodi i da su kroz par sati, istog dana, opet došla 3-4 vojnika, te ponovo odveli njenog supruga na punkt koji se nalazio kod škole u Hambarinama.

244. Nedugo potom, svjedokinja S-5 vidi svog supruga, sav krvav, kako prilazi kući u pratnji trojice vojnika. Svjedokinja u sudnici prepoznaje i identifikuje optužene Milojicu i Rivića, koji su zajedno sa trećim vojnikom po nadimku Stivens, tog dana doveli njenog supruga do kuće a u namjeri da im isti preda naftu i zlato za koje su sumnjali da je sakrio u dvorištu kuće Rame Čelića.

245. Prema kazivanju svjedokinje S-5, ubrzo potom, njen suprug je iskoristio trenutak nepažnje ovih vojnika i uspio pobjeći.

246. Svjedokinja dalje navodi i da je u tom momentu, iznerviran bjekstvom njenog supruga, Stivens počeo prijetiti da će ih sve pobiti, da bi u tom trenutku, Ramo Čelić ustao i rekao „*nemcjte samo cjece*“⁶⁶, te da je tada Boro Milojica sa udaljenosti 20-25m pucajući iz puške ubio Ramu Čelića.

247. Svjedokinja S-5 je takođe navela da ona tada nije poznavala ovu trojicu vojnika, da je ime optuženog Milojice čula tog dana kada ga je Stivens oslovljavao imenom, a da joj je kroz nekoliko dana kasnije, kada se srela sa suprugom, i on rekao ko su ta trojica vojnika koji su ga tog dana doveli do kuće u namjeri da uzmu zlato i naftu.

248. I svjedok S-6⁶⁷ u cijelosti potvrđuje iskaz navedene svjedokinje, dopunjujući ga određenim pojedinostima, koje u konačnom stvaraju kompletnu sliku kritičnog događaja.

249. U tom smislu, svjedok S-6 na glavnom pretresu navodi da je u vrijeme ubistva Rama Čelića imao jedanaest godina, da je cijelo vrijeme bio prisutan pred kućom Rama Čelića od momenta kada su tri vojnika dovela njegovog oca do kuće Rama Čelića u namjeri da im on pokaže gdje je zakopao zlato i naftu, te da je gledao kako Boro Milojica pucanjem iz puške ubija Ramu Čelića.

⁶⁵ Svjedok saslušan na glavnom pretresu održanom dana 20.11.2017. godine;

⁶⁶ Transkript suđenja od 20.11.2017. godine, strana 18;

⁶⁷ Svjedok saslušan na glavnom pretresu održanom dana 20.11.2017. godine;

250. Svjedok S-6 je takođe u sudnici prepoznao i identifikovao optužene Milojicu i Rivića.

251. Odbrana je prigovarala ovakvom načinu prepoznavanja optuženih u sudnici od strane svjedoka S-6, smatrajući da takvo prepoznavanje nije u skladu sa odredbama ZKP BiH, međutim, vijeće ovaj prigovor nije našlo osnovanim, cijeneći da se u konkretnom slučaju ne radi o klasičnoj radnji prepoznavanja, odnosno da je predmetna identifikacija optuženih sastavni dio njegovog svjedočkog iskaza.

252. Analizom iskaza navedenog svjedoka dovedenog u vezu sa iskazom svjedokinje S-5, vijeće je steklo uvjerenje o istinitosti i vjerodostojnosti kazivanja i ovog svjedoka, iz kog razloga mu je u cijelosti poklonilo vjeru.

253. Odbrana je nastojala osporiti iskaz svjedokinje S-5 tvrdeći da postoje kolizije u iskazu datom na glavnom pretresu i iskazu datom tokom istrage pripadnicima Državne agencije za istrage i zaštitu⁶⁸, iz kog razloga je odbrana tokom unakrsnog ispitivanja i prezentovala svjedokinji S-5 ovaj iskaz, u kojem je tvrdila da je optuženi Milojica ušao u dvorište porodične kuće i pucao u Ramu Čelića dok je na glavnom pretresu navela da je pucao sa puta i to sa udaljenosti od 25m. Navedenu razliku u iskazima svjedokinja S-5 objašnjava strahom za život, kako sebe tako i svog djeteta, koji je u tom trenutku vladao kod nje, opisujući to riječima: *“On je stoj'o gore na putu. U tom, u tom strahu, u tome svemu, kad Vam neko stre'ja nekoga i pa'ne ispred vas, ispred vaših nogu. Ispred vaših nogu padne, a drugi Vam pr'jeti i kaže 10 minuta imate, sad ja ne mogu sad reći, uglavnom je on lično puc'o u dida. Im'o je jednu pušku na ramenu. Jednu je im'o...”*⁶⁹. Međutim, ove razlike u iskazima svjedokinje, vijeće ne nalazi bitnim, niti odlučujućim za njeno vjerodostojno određenje objektivnog učina samog događaja i načina na koji se isti zaista i odigrao, kao i ulogu i ponašanje optuženog kritične prilike. Pri tome, cijeneći situaciju u kojoj se oštećena nalazila u tom trenutku, ponuđeno objašnjenje razlika u iskazima ove svjedokinje za vijeće je potpuno prihvatljivo, iz kog razloga i dati iskaz svjedokinje na glavnom pretresu u potpunosti nalazi istinitim i vjerodostojnim, te međusobno saglasnim u odlučujućim dijelovima sa iskazom svjedoka S-6.

⁶⁸ Zapisnik o saslušanju svjedoka „S-5“, Državna Agencija za istrage i zaštitu, broj: 16-06/1-04-2-1403/16 od 15.12.2016. godine;

⁶⁹ Transkript suđenja od 20.11.2017. godine, strana 30;

254. Odbrana je nastojala osporiti vjerodostojnost iskaza svjedoka S-5 i S-6 u dijelu u kojem oni potvrđuju identitet optuženog Milojice kao izvršioca predmetnog ubistva, ističući kao osnovni argument da svjedoci nisu poznavali od ranije nikoga od vojnika koji su kritičnog dana došli do porodične kuće Rame Čelića, niti su optuženog Rivića i Milojicu vidjeli sve do saslušanja svjedoka na glavnom pretresu u predmetnom krivičnom postupku. Međutim, po ocijeni vijeća, navedene činjenice ne dovode u pitanje pouzdanost iskaza ovih svjedoka u pogledu identifikacije optuženog Milojice kao izvršioca ubistva Rame Čelića, s obzirom da je svjedokinja S-5 u svom iskazu bila jasna da je tog dana čula međusobno obraćanje ovih vojnika i da je čula kada je izvjesni Stivens oslovljavao optuženog Milojicu imenom Boro, te da joj je i suprug kasnije potvrdio identitet ovih vojnika.

255. I svjedok S-6 je potvrdio da je par dana nakon ubistva Rame Čelića, od svog oca saznao imena optuženih. Pored toga, svjedok S-6 je i na glavnom pretresu na krajnje uvjerljiv način opisao optuženog Milojicu navodeći pri tome: *„Ovoga gospodina, Boru Milcjuicu nikad neću zaboraviti. Jel' sam im'o tad 11 godina. I tol'ki smo strah imali, da nas je, da sam mislio svakog momenta da ću i ja biti ub.jen, zajedno sa mcjom porodicom.“*⁷⁰

256. Konačno, odbrana je u završnoj riječi isticala da su navedeni svjedoci nepouzdati i iz razloga što su njihovi iskazi kontaminirani tokom saslušanja u istrazi, tvrdeći da su oba svjedoka bila prisutna u istoj prostoriji tokom uzimanja izjave u toku istrage. U prilog ovakvim tvrdnjama, odbrana je navodila da je to sama svjedokinja S-5 tokom glavnog pretresa izjavila tokom unakrsnog ispitivanja od strane odbrane. Međutim, nasuprot ovakvim navodima branioca, vijeće takav zaključak nije izvelo, s obzirom da je svjedokinja na pitanje branioca kada i gdje je davala ranije izjavu, tvrdila da je to bilo u porodičnoj kući, a na dalje pitanje odbrane ko je još bio prisutan u prostoriji gdje je davala izjavu, svjedokinja S-5 odgovara: *„Nije niko. Bila ja sama. I bio mi sin.“*⁷¹ Izjašnjavajući se na ove okolnosti, svjedok S-6 je potvrdio da je bio prisutan u kući tog dana kada je svjedokinja S-5 davala izjavu, odnosno da su oboje istog dana davali izjave, ali da nije bio sa njom u istoj prostoriji prilikom saslušanja, navodeći: *„... ja sam morao da odem. Znači, kad je ona davala izjavu, ja nisam sjedio s' r.jom.“*⁷² Dakle, slijedom ovakvih iskaza svjedoka S-5 i S-6, vijeće zaključuje da su oboje svjedoka bili u porodičnoj kući u vrijeme saslušanja od

⁷⁰ *Ibid.*, strana 40;

⁷¹ *Ibid.*, strana 22;

⁷² *Ibid.*, strana 42

strane pripadnika SIPA-e, ali nasuprot zaključka odbrane vijeće nije zaključilo da su izjave davali istovremeno prisutni oboje u istoj prostoriji.

257. Slijedom navedenog, vijeće zaključuje da su i u ovom slučaju ispunjeni svi konstitutivni elementi krivičnog djela ubistva, te da je izvršeno ubistvo Rame Čelića rezultat diskriminacije, tj. postojanja diskriminatorne namjere na strani izvršioca Bore Milojice. U tom smislu, vijeće nalazi da je optuženi bio svjestan svojih postupka i posljedica prema oštećenom, znajući da njegove radnje predstavljaju grubo i flagrantno uskraćivanje temeljnog prava-prava na život civila Bošnjaka i to samo iz razloga njegove vjerske i etničke pripadnosti bošnjačkom narodu kao opredjeljujuće okolnosti za poduzimanje inkriminiranih aktivnosti.

258. Dakle, nalazeći dokazanim postojanje diskriminatorne namjera na strani optuženog, koja je njegovom djelu dala diskriminatorni karakter, vijeće nalazi dokazanim i da je optuženi Boro Milojica postupajući s direktnim umišljajem, pod tačkom 2. izreke presude, u okviru široko rasprostranjenog i sistematičnog napada, znajući za taj napad i da njegove radnje predstavljaju dio tog napada, s diskriminatornom namjerom počinio progon ubistvom civila Rame Čelića, iz kojih razloga ga je vijeće oglasilo krivim i za ovu tačku izmjenjene optužnice.

- **INDIVIDUALNA KRIVIČNA ODGOVORNOST**

259. Vijeće je na osnovu provedenih dokaza utvrdilo da je optuženi u kritično vrijeme poduzimao radnje kao izvršilac, te da je odgovoran po osnovu individualne krivične odgovornosti.

i. Individualna krivična odgovornost (član 180. stav 1 KZ BiH)

260. Član 180. stav 1 KZ BiH propisuje sljedeće:

„Osoba koja planira, naredi, učini ili podstrekava ili pomaže u planiranju, pripremanju ili učinjenju krivičnih djela iz člana 172 (zločin protiv čovječnosti)....., ovog zakona kriva je za to krivično djelo.“

261. Vijeće podsjeća da je član 180. stav 1. KZ BiH izveden iz člana 7. stav 1. Statuta

MKSJ i identičan mu je. Žalbeno vijeće MKSJ zaključuje da član 7. stav 1. "...prije svega pokriva fizičko počinjenje krivičnog djela od strane samog prekršioca, ili kažnjivi propust da se učini djelo obavezno po pravilima krivičnog prava."

262. *Actus reus* koji je potreban za počinjenje krivičnog djela jeste da "...optuženi, bilo fizički, bilo na neki drugi neposredan, odnosno posredan način, svojim pozitivnim radnjama, odnosno-ako postoji obaveza djelovanja - propustima, učestvuje individualno ili zajedno s drugim u materijalnim elementima krivičnog djela za koje se tereti. Sam optuženi ne mora učestvovati u svim aspektima inkriminisanog ponašanja."⁷³

263. Potrebni *mens rea*, jeste da je optuženi djelovao s namjerom da počini krivično djelo..."⁷⁴ ili, kao u slučaju drugih oblika učestvovanja u krivičnim djelima iz člana 7. stav 1., on mora biti "svjestan vjerovatnoće, u smislu velikih izgleda, da će kao posljedica njegovog ponašanja biti izvršeno krivično djelo"⁷⁵

264. Dakle, na temelju izloženog, optuženi Boro Milojica je, postupajući s direktnim umišljajem svjestan svojih djela, želeći nastupanje zabranjenih posljedica, radnjama približe opisanim u izreci presude, ostvario sva bitna obilježja bića krivičnog djela iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkom a) KZ BiH, a sve u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH zbog čega ga je Sud i oglasio krivim. Vijeće je detaljno analiziralo postojanje direktnog umišljaja u odnosu na obje tačke izreke presude u prethodnim poglavljima (vezano za pojedinačne inkriminacije).

- **ODMJERAVANJE KAZNE**

265. S obzirom na utvrđeno činjenično stanje i nastale posljedice, pretresno vijeće je osudilo optuženog na kaznu zatvora u trajanju 8 godina, smatrajući da je izrečena krivična sankcija srazmjerna težini djela i učešću i ulozi optuženog, te da će se sa istom postići svrha izricanja krivičnih sankcija i svrha kažnjavanja.

⁷³ Presuda pretresnog vijeća MKSJ u predmetu *Stakić*, paragraf 439;

⁷⁴ Presuda pretresnog vijeća MKSJ u predmetu *Limaj*, paragraf 509;

⁷⁵ Presuda pretresnog vijeća MKSJ u predmetu *Kvočka*, paragraf 251; presuda pretresnog vijeća MKSJ u predmetu *Limaj*, paragraf 509;

266. Našavši na nesumnjiv način dokazanim da je optuženi Boro Milojica počinio krivično djelo za koje je ovom presudom oglašen krivim, sud je prilikom odmjeravanja kazne imao u vidu sve okolnosti koje utiču na visinu kazne. Prema članu 2. KZ BiH, "propisvanje krivičnih djela, i vrste i raspona krivičnihopravnih sankcija zasniva se na neophodnosti primjene krivičnopravne prinude i njenoj srazmjernosti jačini opasnosti za lične slobode i prava čovjeka, te druge osnovne vrijednosti".

267. Pored toga, rukovodeći se principom pravičnosti, vijeće je imalo u vidu i odredbu člana 38. stav 1. KZSRJ kojom se propisuje raspon zatvorske kazne koja se može izreći učiniocu krivičnog djela.

268. Pri odmjeravanju kazne za krivično djelo za koje je optuženi Boro Milojica ovom presudom oglašen krivim, vijeće je polazeći od opšte svrhe kažnjavanja propisane članom 39. KZBiH i sljedeći pravila za odmjeravanje kazne predviđenih članom 48. KZ BiH, cijenilo i uzelo u obzir sve olakšavajuće i otežavajuće okolnosti i optuženom izreklo zatvorsku kaznu u vremenskom trjanju kako je to navedeno u izreci ove presude.

269. Niz pravila je relevantno za postizanje ove opšte svrhe jer utiču na kaznu koja će se izreći pojedinom licu koje je oglašeno krivim. U ta pravila, između ostalog, spadaju stepen krivične odgovornosti, ponašanje počinioca prije, za vrijeme i nakon počinjenja krivičnog djela, motivi za počinjenje djela i ličnost počinioca. Zavisno od činjenica, ovi elementi mogu predstavljati otežavajuće ili olakšavajuće okolnosti koje je potrebno gradirati i cijeniti prilikom odmjeravanja kazne. Cilj razmatranja ovih elemenata jeste da pomognu Sudu u utvrđivanju kazne koja je neophodna i srazmjerna u smislu svrhe kažnjavanja i elemenata koji su već uzeti u obzir u odnosu na sam zločin i njegove posljedice po zajednicu, ali pod uslovom da ta kazna odgovara preventivnim i odgojnim zahtjevima u odnosu na konkretnog počinioca.

270. S tim u vezi, na strani optuženog vijeće je kao otežavajuću okolnost cijenilo njegovu raniju osuđivanost za istovrsno krivično djelo (Ratni zločin protiv civilnog stanovništva), tj. činjenicu da je optuženi Milojica ranije ... osuđen na kaznu zatvora od 7 godina zbog ubistva civila Bošnjačke nacionalnosti, a koju je ovo vijeće tretiralo kao upornost odnosno odlučnost i brojnost radnji optuženog u izvršenju djela progona civilnog nesrpskog stanovništva sa područja opštine Prijedor.

271. Od olakšavajućih okolnosti vijeće je cijenilo i uzelo u obzir lične i porodične prilike optuženog, tj. njegovu tešku porodičnu situaciju te činjenicu da je otac osmoro

djece, kao i da je u vrijeme preduzimanja radnji za koje je ovom presudom oglašen krivim, bio osoba relativno mlađe životne dobi, oko 30 godina.

272. Na kraju, vijeće želi naglasiti da ništa i niko ne može vratiti izgubljene živote niti dati srazmjernu nadokandu za pretrpljene gubitke, patnju i pretrpljene traume. To ne može ni kazna bez obzira uolikoj dužini trajanja bila izrečena. Međutim, vijeće nalazi vrlo važnim da se u budućnosti spriječi činjenje ovako teških zločina i djelujući u tom pravcu, valja iskoristiti svako sredstvo vladavine prava kako bi se osiguralo da se ova djela više nikada ne ponove. Da bi se uticalo na izvršioca, a drugi odvratili od činjenja sličnih krivičnih djela, kazna mora biti učinkovita tako da u dovoljnoj mjeri odražava težinu djela. Pri tome, prilikom kažnjavanja Sud mora, a javnost treba biti svjesna važnosti imperativnih zakonskih odredbi koje se moraju poštovati. U vezi navedenog vijeće nalazi da je u konkretnom slučaju osuda na kaznu zatvora u trajanju od osam (8) godina, u srazmjeri sa težinom djela uzimajući u obzir utvrđene olakšavajuće okolnosti, učešće i ulogu optuženog u izvršenju krivičnog djela, te da će se ovom kaznom postići svrha krivičnopravnih sankcija i kažnjavanja u smislu člana 39. KZBiH.

- **OSLOBAĐAJUĆI DIO PRESUDE**

1. **Tačka 1. oslobađajućeg dijela presude (odnosno tačka 2. izmijenjene optužnice)**

273. Tužilaštvo je ovom tačkom izmijenjene optužnice teretilo optuženog Boru Milojicu da je: „U toku mjeseca jula 1992. godine, u mjestu Volarić, općina Prnjedor, za vrijeme dok su po naredbi vojnika VRS devet civila romske nacionalnosti kopali jamu u kojoj su trebali zakopati 12 ubijenih civila bosnjačke nacionalnosti čija su se tijela nalazila u blizini, pored kojih se zaustavilo motorno vozilo tzv. „Tamić“ iz kojeg su sa vatrenim oružjem izašli Boro Milojica i Pero Đurić (umro) nakon čega su njih dvojica istovremeno pucajući iz vatrenog oružja lišili života svih devet civila romske nacionalnosti i to: Esad (Husein) Ahmetović, Husein (Omer) Ahmetović, Esad (Ramo) Ferhatović, Ramo (Omer) Ferhatović, Ismet (Ahmet) Osmanović, Mustafa Prozor, Dermin (Meho) Sinanović, Džemal (Bahto) Sinanović i Sadik (Bahto) Sinanović da bi 1998. godine godine prilikom ekshumacije u mjestu Volarić bila pronađena i identifikovana tijela civila romske nacionalnosti i tijela civila bosnjačke nacionalnosti.“

274. Izvedeni dokazi, posebno iskazi svjedoka Tužilaštva, i to: Sofije Prozor, Tesme Milinković, S-4 i S-3, a koji su potkrijepljeni i materijalnim dokazima Tužilaštva⁷⁶, potvrđuju navode optužnice da je u toku mjeseca jula 1992. godine, u mjestu Volarić lišeno života devet civila romske nacionalnosti.

275. Stradanje ovih devet civila romske nacionalnosti potvrdio je i sam optuženi Milojica dajući iskaz u svojstvu svjedoka.

276. Prema tome, temeljem provedenih dokaza, vijeće je nedvojbeno utvrdilo da su u inkriminisanom periodu u mjestu Volarić smrtno stradali civili romske nacionalnosti: Esad (Husein) Ahmetović, Husein (Omer) Ahmetović, Esad (Ramo) Ferhatović, Ramo (Omer) Ferhatović, Ismet (Ahmet) Osmanović, Mustafa Prozor, Dermin (Meho) Sinanović, Džemal (Bahto) Sinanović i Sadik (Bahto) Sinanović.

277. Međutim, analizom dokaza provedenih tokom glavnog pretresa za vijeće je ostalo sporno, odnosno vijeće nije moglo van razumne sumnje utvrditi da je optuženi Milojica lice koje je preduzelo inkriminisane radnje prema ovim oštećenim, iz kog razloga je i odlučilo kao u izreci presude.

278. Naime, svjedočeći na okolnosti predmetne inkriminacije, svjedoci Sofija Prozor⁷⁷ i Tesma Milinković⁷⁸ potvrdili su navode optužnice da su u julu mjesecu 1992. godine civili romske nacionalnosti (prethodno nabrojani) po pozivu izvjesnog Voja Janjoša krenuli do mjesta gdje je prethodno ubijeno 12 lica bošnjačke nacionalnosti sa namjerom da ukopaju njihove leševe. Svjedokinje su takođe navele i da su ubrzo nakon što su ova lica otišla da ukopavaju leševe, vidjele zeleni Tamić koji je prošao putem prema Ljubiji te da su se nakon toga začuli pucnji, prvo „tri metka“ pa potom „dva rafala“. Svjedokinje navode i da su nakon toga otišle do mjeste gdje su Romi trebali ukopati leševe 12 lica bošnjačke nacionalnosti te da su vidjele da su i oni tu pobijeni.

⁷⁶ „Crtež lica mjesta“ – Eksumacija, obdukcija i identifikacija 12 tijela ubijenih civila Bošnjaka, broj: 79/98 i Foto-dokumentacija broj: 80/98 od 24.08.1999. godine – T-34; „Crtež lica mjesta“ – Eksumacija, obdukcija i identifikacija 9 tijela ubijenih civila Bošnjaka, broj: 80/98 i Foto-dokumentacija broj: 79/98 od 20.08.1999. godine – T-35; „Obdukcioni zapisnik“ za lice Prozor Mustafa od 27.08.1998. godine – T-36; „Obdukcioni zapisnik“ za lice Ferhatović Esad od 27.08.1998. godine – T-37; „Obdukcioni zapisnik“ za lice Osmanović Ismet od 27.08.1998. godine – T-38; „Obdukcioni zapisnik“ za lice Ahmetović Husein od 27.08.1998. godine – T-39; „Obdukcioni zapisnik“ za lice Sinanović Demal od 27.08.1998. godine – T-40; „Obdukcioni zapisnik“ za lice Ahmetović Esad 27.08.1998. godine – T-41; „Obdukcioni zapisnik“ za lice Sinanović Sadik od 28.08.1998. godine – T-42; „Obdukcioni zapisnik“ za lice Ferhatović Ramo od 28.08.1998. godine – T-43; „Obdukcioni zapisnik“ za lice Sinanović Nermin od 28.08.1998. godine – T-44;

⁷⁷ Svjedok saslušan na glavnom pretresu održanom dana 18.09.2017. godine;

⁷⁸ Svjedok saslušan na glavnom pretresu održanom dana 02.10.2017. godine;

279. Saznanja o licima koja su izvršila ubistvo ovih Roma svjedokinje nemaju.

280. Posredna saznanja o ubistvu ovih devet lica u selu Volarić, iznio je na glavnom pretresu i svjedok S-4⁷⁹. U tom smislu, svjedok S-4 je naveo da je u kafani čuo priče da je tog dana kada su ova lica stradala, Tamićem naišao Pero Đurić (umro) i da je iz tog Tamića pucano te da su te prilike Romi lišeni života.

281. Nasuprot navedenih svjedoka koji su o ubistvu ovih devet lica imali posredna saznanja, Tužilaštvo je tokom glavnog pretresa održanog dana 18.09.2017. godine, saslušalo i svjedoka S-3, kao neposrednog očevidca ovog ubistva.

282. Naime, dajući svjedočki iskaz na glavnom pretresu, svjedok S-3 je naveo da je u periodu prije ovog ubistva obavljao dužnost vojnog policajca pri Ljubijskoj četi, da je nekad u julu mjesecu 1992. godine, krenuo zajedno sa Perom Đurićem i optuženim Milojicom zelenim Tamićem iz pravca Miske glave prema Ljubiji, te da su naišli na selo Volarić gdje su vidjeli 10-ak ljudi da nešto kopaju. Svjedok dalje navodi da se tada zaustavljaju u blizini tih ljudi, da on izlazi iz kamiona da pozdravi jednog „ciga“ koga je tu prepoznao i sa kojim je ranije bio na radnim akcijama u Loznici te da u tom momentu čuje pucnjavu, okreće se i vidi da Pero Đurić i optuženi Milojica ubijaju Rome.

283. Potom, a kako svjedok S-3 u direktnom ispitivanju navodi, svi sjedaju u kamion i nastavljaju put prema Ljubiji.

284. Tokom daljeg putovanja prema Ljubiji, u kamionu niko od njih ništa nije progovarao.⁸⁰

285. Optuženi Boro Milojica dajući iskaz u svojstvu svjedoka, na glavnom pretresu održanom dana 28.03.2019. godine, na pitanje branioca, potvrdio je da je tog dana bio u kamionu zajedno sa Perom Đurićem i svjedokom S-3, ali da nije on pucao u Rome, već Pero Đurić i svjedok S-3.

286. Dakle, cijeneći činjenicu da je svjedok S-3 jedini očevidac navedenog događaja, te da je optuženi Milojica svjedočeći u svoju odbranu označio upravo njega kao direktnog izvršioca ovih ubistava, za vijeće se ukazalo spornim, koji je od njih dvojice učestvovao u ubistvima, odnosno, da li je optuženi Boro Milojica učestvovao u lišavanju života Roma. U

⁷⁹ Svjedok saslušan na glavnom pretresu održanom dana 02.10.2017. godine;

odgovoru na ovo pitanje, vijeće se u daljem obrazloženju presude bavilo analizom iskaza svjedoka S-3, cijeneći ga kako sa subjektivnog aspekta i određujućih momenta na njegovoj strani, tako i u vezi sa okolnostima objektivne prirode, nalazeći da na njegovoj strani stoji lični interes da isključi eventualnu sopstvenu odgovornost za ubistvo ovih lica.

287. Činjenice koje dovode u sumnju istinitost iskaza svjedoka S-3 tiču se prije svega okolnosti da je on u inkriminisanom periodu obavljao dužnost vojnog policajca slijedom čega je morao biti svjestan svoje dužnosti odnosno obaveze da prijavi izvršenje krivičnog djela (u konkretnom slučaju najmanje krivičnog djela ubistva), obavjesti vojnu komandu o izvršenju djela ili liši slobode izvršioca krivičnog djela. Međutim, svjedok po tom pitanju ništa nije preduzeo, odnosno svjedok o ovom događaju prvi put govori tek 2016. godine istražiocima Tužilaštva.

288. Nastojeći da objasni razlog zašto nikada ranije nije govorio o ubistvu ovih lica svjedok S-3 daje krajnje nelogično i za vijeće neprihvatljivo obrazloženje. Tako, na pitanje člana sudskog vijeća: „*A sad mi recite zašto ste se odlučili tek prošle godine, da govorite, šta je bio razlog?*“, svjedok S-3 odgovara: „*Pa dođe sve za svcje vrijeme.*“⁸¹te na dalje pitanje člana sudskog vijeća da malo bolje objasni šta znači „*sve na svcje vrijeme*“ svjedok S-3 odgovara: „*Pa došlo je to, ispitivar je toga, kako šta i došao je zarjenik tužioca i pitao, očemo li da pričamo otvoreno, kako je i bilo? Očemo.*“⁸²

289. Takođe, svjedok S-3 je bio decidan i u svom iskazu da razlog ne prijavljivanja ovog krivičnog djela cijelo ovo vrijeme nije bio strah, navodeći: „*Nije mi niko prjetio, nikve pretrije nisam im'o.*“⁸³

290. Drugih dokaza, osim iskaza ovog svjedoka, na okolnosti ove inkriminacije Tužilaštvo nije imalo.

291. Prema praksi međunarodnih krivičnih sudova osuđujuća presuda može se zasnivati na neposrednim dokazima, te pretresno vijeće ima diskreciono pravo odlučivanja da li okolnosti u određenom predmetu iziskuju potkrepljujući dokaz.⁸⁴

⁸⁰ Transkript suđenja od 02.10.2017. godine, strana 16;

⁸¹ Transkript suđenja od 18.09.2017. godine, strana 27;

⁸² Ibid;

⁸³ Ibid;

⁸⁴ Presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Kajelijeli*, tačka 170. u kojoj se citira presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Niyitegeka*, tačka 92 („Žalbeno Vijeće dosljedno stoji na stanovništu da je pretresno Vijeće u

292. Takođe, prema zauzetoj praksi Apelacionog vijeća Suda BiH u predmetu *Vuković i dr.*, ne bi se moglo smatrati da je nepravilno ukoliko bi se odluka o krivici zasnovala na iskazu samo jednog svjedoka, ali samo ukoliko je taj iskaz dovoljno uvjerljiv i logičan, saglasan svim ostalim dokazima, kao i da je odluka koja se na njemu zasniva, jedini moguć razuman zaključak u predmetu.

293. Koristeći diskreciono pravo, razmatrajući provedene dokaze, vijeće je zaključilo da se osuđujuća presuda prema optuženom Bori Milojici ne može zasnovati samo na iskazu svjedoka S-3 koji je jedini na glavnom pretresu tvrdio da je optuženi kritične prilike zajedno sa Perom Đurićem pucao u Rome. Za vijeće njegov iskaz, sa jedne strane nije dovoljno uvjerljiv niti logičan, dok sa druge strane vijeće smatra da na njegovoj strani postoji lični interes da isključi eventualnu sopstvenu odgovornost za ubistvo ovih lica.

294. Kako je sve navedeno dovelo u razumnu sumnju tačnost iskaza ovog svjedoka, a samim tim u pitanje i njegov kredibilitet u djelu u kojem direktno inkriminiše optuženog, to ga je vijeće ocijenilo manjkavim i nedovoljno ubjedljivim za zaključak o odlučnoj činjenici, da je Boro Milojica počinio inkriminisano djelo.

295. S tim u vezi, vijeće je primjenom principa "*in dubio pro reo*" prema kome Sud neku činjenicu temeljem ocjene dokaza može smatrati utvrđenom tek kada se na glavnom pretresu uvjeri u njeno postojanje i kada u tom pogledu više nema dvojbe, usljed nedostatka dokaza, primjenom odredaba člana 284. tačka c) u vezi sa članom 3. ZKP BiH, optuženog Boru Milojicu oslobodilo od optužbe za ovu tačku izmijenjene optužnice.

2. Tačka 2. oslobađajućeg dijela presude (odnosno tačka 3. izmijenjene optužnice)

296. Na temelju dokaza provedenih tokom glavnog pretresa, vijeće nije moglo van razumne sumnje utvrditi da je optuženi Boro Milojica, u julu mjesecu 1992. godine, u selu Hambarine, lišio života civila bošnjačke nacionalnosti Mehmeda Mulalića, kako ga je teretilo Tužilaštvo ovom tačkom izmijenjene optužnice.

najboljoj poziciji da ocijeni dokaznu vrijednost dokaznih materijala te se može, zavisno od svoje ocjene, osloniti na iskaz samo jednog svjedoka da bi se dokazala određena materijalna činjenica"). Presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Gacumbitsi*, tačka 72. u kojoj se citira presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Semanza*, tačka 153;

297. Na okolnosti ove inkriminacije na glavnom pretresu svjedočili su svjedoci Tužilaštva: S-4, Nevzeta Mulalić, Amir Žerić, Džemal Fikić i S-10, kao i svjedok odbrane Fadil Velibašić.

298. Svjedoci Nevzeta Mulalić, Amir Žerić i Džemal Fikić saglasni su u svojim iskazima da je u julu mjesecu 1992. godine, srpska vojska izvršila napad na selo Hambarine, opština Prijedor. I svjedok S-4 u svom iskazu je potvrdio da je u inkriminisanom periodu bio pripadnik VRS - Ljubijske jedinice, da su Ljubijskoj jedinici pripadali i vojnici iz sela Ravska i Ljeskare, te da su oni zajedno sa Prijedorskom jedinicom učestvovali u julu mjesecu 1992. godine u „pretresu“ sela Hambarine.

299. Temeljem iskaza navedenih svjedoka vijeće je van razumne sumnje utvrdilo i da je oštećeni Mehmed Mulalić smrtno stradao prilikom napada na selo Hambarine. Navedeno potvrđuju i materijalni dokazi Tužilaštva T-7, T-8 i T-9⁸⁵ uloženi u sudski spis tokom glavnog pretresa.

300. Dalje, nesporno je utvrđeno i da je optuženi Milojica tog dana, kao pripadnik Ljubijske jedinice učestvovao u napadu na selo Hambarine. Navedenu činjenicu potvrdili su upravo saborci optuženog Milojice, svjedoci S-4 i S-10.

301. Međutim, analizom dokaza provedenih tokom glavnog pretresa za vijeće je ostalo sporno, odnosno vijeće nije moglo van razumne sumnje utvrditi da je optuženi Milojica lice koje je kritičnog dana lišilo života oštećenog Mulalića, iz kog razloga je i odlučilo kao u izreci presude.

302. U vezi s tim, vijeće je prije svega cijenilo iskaze svjedoka S-4 i Džemala Fikića, s obzirom da su to svjedoci, a kako to proizilazi iz njihovih iskaza, svjedoci koji su oštećenog Mulalića posljednji put vidjeli živog tog dana.

303. Svjedok Džemal Fikić naveo je tokom direktnog ispitivanja od strane tužioca da je tog dana, kada je izvršen napad od strane srpske vojske na selo Hambarine, i on uhapšen od strane izvjesnog Nenada Vasiljevića, da je tom prilikom zarobljeno više civila bošnjačke nacionalnosti, te da je odmah po hapšenju doveden do kuće oštećenog Mulalića odakle je zajedno sa ostalim zarobljenicima kombijem prevezen do punkta u selu Hambarine.

Svjedok tvrdi i da je tada poslednji put vidio oštećenog Mulalića živog, i to u trenutku kada je on skupa sa ostalim zarobljenicima krenuo kombijem prema punktu u Hambarinama, a oštećeni Mulalić krenuo je drugim poprečnim putem, pješke, tjerajući ovce ispred sebe. Svjedok takođe tvrdi i da je u tom momentu iza oštećenog Mulalića išao jedan srpski vojnik (svjedok prepoznaje u sudnici optuženog Milojicu i njega identifikuje kao vojnika-snajperistu koji je išao iza oštećenog Mulalića i za kog je zaključio da je imao zadatak da tada čuva oštećenog Mulalića), te da po dolasku na punkt vidi opet ovog vojnika koji tjera ovce a da Mehmeda Mulalića nije bilo sa njim.

304. I svjedok S-4 je na glavnom pretresu potvrdio da je oštećenog Mulalića poslednji put vidio kada se nakon „pretresa“ sela Hambarine, vojska skupila ispred kuće oštećenog Mulalića. U tom smislu, svjedok navodi da su nakon polaska ispred kuće oštećenog Mulalića, on i Želislav Rivić krenuli jednim putem a optuženi Milojica i oštećeni Mehmed Mulalić drugim putem kroz obližnju šumu. Svjedok navodi i da je oštećeni Mulalić u tom trenutku ispred sebe tjerao ovce.

305. U daljem toku ispitivanja, svjedok S-4 tvrdi da su on i Rivić prije došli do punkta u Hambarinama, te da se ubrzo posle njih pojavljuje optuženi Milojica tjerajući ovce ispred sebe. Na pitanje nekog od prisutnih vojnika na punktu, gdje je čoban, optuženi Milojica odgovara da je čoban ostao u šumi. Svjedok navodi i da je tada optuženi Rivić rekao da je čoban ubijen i da ga je ubio optuženi Milojica.

306. Da se optuženi Milojica tog dana sam pojavio na punktu u Hambarinama, tjerajući ispred sebe ovce a da čobana nije bilo sa njim, u svom iskazu tvrdio je i svjedok S-10 koji se kritičnog dana nalazio u kući u kojoj je bio smješten punkt u selu Hambarine. Ovaj svjedok je naveo da je vidio da iz pravca Kureva ide stado ovaca, da se u tom trenutku začuo pucanj, te da je optuženi Milojica tjerao ovce ispred sebe. Svjedok navodi i da je tada izvjesni Demirović pitao Milojicu: *“Gdje je čoban?!”*, da bi Milojica odgovorio: *„Čoban nam više ne treba.“*⁸⁵ Svjedok S-10 tvrdi i da je on nakon dolaska Milojice na punkt šetao u pravcu odakle je došao optuženi Milojica i da je tu vidio jedan leš ali da ne zna čiji je.

⁸⁵ „Izvod iz matične knjige umrlih“ na ime Mulalić Mehmed, broj: 04-202-1-6515/16 od 22.12.2016. godine – T-7; Potvrda o smrti broj Kri:28/02 za lice Mehmed Mulalić – T-8; Zapisnik o izvršenoj predaji ekshumiranog tijela Mehmeda Mulalića, broj 05-10/03-757-1/2002 od dana 13.07.2002. godine – T-9;

⁸⁶ Transkript suđenja od 26.03.2018. godine, strana 20;

307. Svjedoci Amir Žerić, Nevzeta Mulalić i Fadil Velibašić, u svojim iskazima potvrdili su da je tijelo Mehmeda Mulalića pronađeno tog dana u blizini kuće Mustafe Demirovića, a koji lokalitet odgovara putnom pravcu kojim je optuženi Milojica tog dana prošao tjerajući ovce prema punktu u Hambarinama.

308. Dakle, slijedom ovako utvrđenog činjeničnog stanja, vijeće nije našlo upitnim prisustvo optuženog Milojice kritičnog dana pred kućom oštećenog Mulalića, niti je našlo upitnim da je optuženi Milojica krenuo skupa od kuće oštećenog zajedno sa oštećenim Mulalićem do punkta u Hambarinama, ali da je na punkt sam stigao bez oštećenog tjerajući ovce ispred sebe, imajući u vidu da izvedeni dokazi ne ostavljaju prostora za sumnju u tom pogledu, jer su međusobno saglasni, a drugim provedenim dokazima nisu dovedeni u pitanje.

309. Međutim, nasuprot navedenom, temeljem iskaza prethodno navedenih svjedoka kao i drugih provedenih dokaza, vijeće nije moglo van razumne sumnje utvrditi da je optuženi Milojica lice koje je navedenog dana, na putu od kuće oštećenog Mulalića do punkta na Hambarinama, istog i lišilo života.

310. Tako, vijeće je prije svega imalo u vidu da niko od prednje navedenih svjedoka nije bio očevdac likvidacije oštećenog Mulalića, pa samim tim nije mogao potvrditi ni da je navedeno ubistvo izvršio optuženi Milojica. Navodi svjedoka S-4 da je optuženi Milojica lišio života Mulalića baziraju se na tvrdnji optuženog Rivića izgovorenim te prilike na punktu da je Milojica lišio života Mulalića, a njegova tvrdnja (Rivićeva) opet samo na pretpostavci utemeljenoj na činjenici da je optuženi Milojica od kuće oštećenog krenuo zajedno sa njim, a na punkt stigao sam.

311. Dalje, vijeće je imalo u vidu i okolnosti koje su navedenog dana vladale u selu Hambarine, tj. činjenicu da je tog dana, a kako su to svjedoci opisivali, bio "sveopšti napad VRS" i da je u selu bio prisutan veliki broj naoružanih lica, te da se pucanje stalno čulo, odnosno kako svjedok S-10 kaže: *"Pucrjava je bila normalna tada, mogao je svako pucati."*

312. Slijedom navedenog, vijeće zaključuje da je u atmosferi kakva je kritičnog dana vladala u selu Hambarine, lišenje života oštećenog Mulalića mogao preduzeti bilo ko od velikog broja prisutnih i naoružanih lica u selu Hambarine, a ne samo optuženi Milojica.

313. Imajući u vidu sve navedeno, vijeće je u odnosu na ovu tačku izmijenjene optužnice

zaključilo da u pogledu predmetne inkriminacije, izvedeni dokazi od strane optužbe po svom sadržaju i kvalitetu nemaju potrebnu snagu uvjerljivosti da bi vijeće moglo van razumne sumnje zaključiti da je optuženi počinio krivično djelo koje mu se optužnicom stavlja na teret iz kojeg razloga je donijelo oslobađajuću presudu, u skladu sa članom 284. tačka c) ZKP BiH i članom 3. ZKP BiH. Naime članom 3. stav 2. ZKP BiH propisuje da sumnju u pogledu postojanja određenih činjenica koje čine bitna obilježja djela ili o kojima ovisi primjena neke odredbe krivičnog zakonodavstva, Sud rješava presudom koja je povoljnija za učinioca. Kako dokazima provedenim na ovu tačku po ocjeni vijeća nisu u dovoljnoj mjeri razjašnjene sve okolnosti ubistva oštećenog Mehmeda Mulalića, posebno ne u pogledu osobe koja je izvršila ubistvo, vijeće, čije uvjerenje u pogledu optuženog Bore Milojice nije dostiglo stepen van razumne sumnje donijelo je presudu kojom se isti oslobađa optužbe.

3. Tačka 3. oslobađajućeg dijela presude (odnosno tačka 5. izmijenjene optužnice)

314. Činjenični supstrat ove tačke izmijenjene optužnice Tužilaštvo je temeljilo isključivo na iskazima svjedoka S-4, S-8, S-9 i S-10, koji su kako u istrazi tako i na glavnom pretresu tvrdili da su optuženi Boro Milojica i Želislav Rivić u julu mjesecu 1992. godine u mjestu Hambarine, opština Prijedor, lišili života „*pet civila Bošnjačke nacionalnosti*“ a koji su prethodno tu dovedeni iz Ljubije od strane vojne policije VRS.

315. Istovremeno, Tužilaštvo je drugim dijelom ove tačke izmijenjene optužnice teretilo optuženog Milojicu da je izvršio i ubistvo „*jednog civila Bošnjačke nacionalnost*“ koji je namjeravao proći punkt na Hambarinama kako bi otišao kod zubara.

316. Polazeći od ovako postavljenog činjeničnog supstrata izmijenjene optužnice, te dovodeći isti u vezu sa opštim elementima krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkom a) KZ BiH, vijeće je prevashodno moralo razmotriti pitanje identiteta i statusa (pet) lica čije se ubistvo stavlja na teret optuženim.

317. Pravna shvatanja o “statusu lica” kao opštem elementu krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti, vijeće je detaljno iznijelo u dijelu presude “Cilj napada – civilno nesrpsko stanovništvo opštine Prijedor“, iz kog razloga se na ovom mjestu neće ponavljati odnosno u tom dijelu vijeće upućuje na sadržaj osuđujućeg dijela presude sa navedenim

podnaslovom.

318. Detaljnom analizom iskaza svjedoka S-4, S-8, S-9 i S-10, vijeća nalazi da su ovi svjedoci saglasno tvrdili da je kritične prilike na punkt u selo Hambarine dovedeno 5 lica – Bošnjaka. Međutim, niti jedan od ovih svjedoka tokom saslušanja nije naveo niti jednu činjenicu ili okolnost (osim da su dovedena iz Ljubije) na temelju koje bi se van razumne sumnje mogao izvesti zaključak o identitetu lica koja su dovedena na punkt, odnosno temeljem kojih informacija svjedoci tvrde da su u konkretnom slučaju u pitanju baš lica bošnjačke nacionalnosti. Istovremeno, prilikom razmatranja statusa ovih lica, vijeće je imalo u vidu i iskaz svjedoka Suada Sarajlića koji je na glavnom pretresu detaljno opisivao situaciju u Ljubiji nakon napada srpske vojske kako na sam grad Prijedor tako i na okolna sela, kojom prilikom je prema kazivanju ovog svjedoka, došlo da velikog priliva nesrpskog stanovništva (kako Bošnjaka, tako i Hrvata i Roma) u samu Ljubiju.

319. Dakle, u situaciji kada se na području same Ljubije nalazi izuzetno veliki broj lica raznih nacionalnosti, te kada niti jedan od saslušanih svjedoka ne navodi bilo koju činjenicu u pogledu identiteta lica dovedenih na punkt u Hambarinama, za vijeće je tvrdnja ovih svjedoka u pogledu nacionalnosti istih ostala isključivo na nivou paušalnih navoda svjedoka, temeljem koje vijeće nije moglo zasnovati zaključak o krivici optuženih Milojice i Rivića.

320. Istovremeno, vijeće primjećuje da se činjenicom identiteta ovih lica ni Tužilaštvo nije bavilo tokom istrage, s obzirom da je svjedok S-10 tokom unakrsnog ispitivanja od strane odbrane optuženog Rivića, potvrdio da su tijela ovih lica ekshumirana te da je on nakon rata pokazao istražiocima mjesto gdje su bila i sahranjena. S tim u vezi, iako izvjesno da je Tužilaštvo imalo ili moralo imati informaciju o ekshumiranim tijelima stradalih lica, ipak u cilju njihove identifikacije očigledno nije preduzelo niti jednu istražnu radnju, niti je o tome pružilo bilo kakav dokaz.

321. Rukovodeći se osnovnim zakonskim odredbama i principom koji propisuje da sumnja u pogledu postojanja činjenica koje čine obilježja krivičnog djela ili o kojima ovisi primjena neke odredbe krivičnog zakonodavstva Sud rješava presudom na način koji je povoljniji za optuženog, vijeće je, budući da nije imalo dokaza na osnovu kojih bi moglo utvrditi identitet ovih lica, kao ni njihovu nacionalnu ili vjersku pripadnost, u konkretnom slučaju, a nalazeći da nije dokazan status žrtava kao bitno obilježje krivičnog djela koje je optuženim stavljeno na teret, iste oslobodilo optužbe po ovoj tački izmjenjene optužnice.

322. Iz istih razloga, vijeće je oslobodilo optuženog Milojicu i za radnje opisane u drugom dijelu ove tačke optuženja, tj. ubistvo „jednog civila Bošnjačke nacionalnost“ koji je namjeravao proći punkt na Hambarinama kako bi otišao kod zubara, s obzirom da Tužilaštvo ni u ovom slučaju nije ponudilo niti jedan dokaz u pogledu identiteta ovog lica.

323. Dakle, budući da Tužilaštvo nije ponudilo dokaze temeljem kojih bi se mogao izvesti zaključak u pogledu ispunjenosti jednog od opštih elementa krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti, tj. statusa nastradalih lica, vijeće se nije ni bavilo iskazima saslušanih svjedoka u dijelu koji se tiče pojedinačne inkriminacije u osnovi zločina.

4. Tačka 4. oslobađajućeg dijela presude (odnosno tačka 6. izmijenjene optužnice)

324. Konačno, tačkom 4. oslobađajućeg dijela izreke presude, optuženim Bori Milojici i Želislavu Riviću, na teret je stavljeno da su postupajući kao saizvršioци lišili života, u toku mjeseca juna 1992. godine, u mjestu Ravska, opština Prijedor, civila ... nacionalnosti Dragana Begića zvani „Plićo“ /Drago/.

325. Na okolnostima ove tačke izmijenjene optužnice na glavnom pretresu saslušani su svjedoci Tužilaštva: Drago Čavlović, S-3 i Miloš Panić, kao i svjedoci odbrane: Anto Šabić, Ivo Blažević i Ivica Šolaja.

326. Analizirajući iskaze prethodno navedenih svjedoka, prije svega, vijeće nalazi da niti jedan od ovih svjedoka nije neposredni očevidac ubistva Drage Begića.

327. Svjedok S-3 na glavnom pretresu tvrdio je da je za ubistvo Begića saznao od njegove sestre Kate. Tokom direktnog i unakrsnog ispitivanja, svjedok S-3 navodi da mu je Kata rekla da su Milojica i Rivić ubili oštećenog Begića ispred njene kuće, da je Begić prvo pokušao pobjeći ali da su mu oni pucali u leđa. Svjedok S-3 tvrdi i da mu je Kata rekla da optuženi prilikom ubistva Begića njoj nisu ništa rekli, a da su joj identitet optuženog Milojice potvrdile komšije.

328. Svjedok Miloš Panić⁸⁷, saznanja o ubistvu Begića te optuženom Milojici kao izvršiocu istog, temelji, prema vlastitom kazivanju, samo na osnovu "kafanskih priča".

329. Detaljnija saznanja o ubistvu oštećenog Begića, na glavnom pretresu, iznio je svjedok Drago Čavlović, iz kog razloga je vijeće njegov iskaz posebno analiziralo te dovelo u vezu sa iskazima svih ostalih svjedoka saslušanih na okolnosti predmetne inkriminacije.

330. U vezi s tim, vijeće nalazi da u iskazu ovog svjedoka postoje određene kontradiktornosti i nepodudarnosti zbog kojih vijeće nije moglo utvrditi van razumne sumnje da su optuženi počinili ovu inkriminaciju.

331. Naime, svjedočeći na glavnom pretresu održanom dana 02.10.2017. godine, svjedok Čavlović navodi da je oštećenog Begića poznavao od prije rata, da su obojica iz istog sela, Gornja Ravska, te da je Begić dva puta, po naredbi Nikole Jurića privođen u toku prve polovine 1992. godine, a zbog sumnji da je radio na narušavanju međunacionalnih odnosa između Srba i Hrvata.

332. Nakon što je oštećeni Begić drugi put doveden na ispitivanje, kako to tvrdi svjedok Čavlović u svom iskazu, Begić je upućen da ide privremeno živjeti kod svoje sestre Kate a kako bi se izbjegao njegov negativan uticaj na stanovništvo sela Marine, gdje je ranije širio mržnju između Srba i Hrvata, stanovnika tog sela. Po napuštanju doma u Gornjoj Ravskoj gdje je obavljen saslušavanje, Begić odlazi kod sestre Kate, a Nikola Jurić, kako tvrdi ovaj svjedok u direktnom ispitivanju, izdaje naredbu optuženim Milojici i Riviću, da pođu za Begićem i da ga likvidiraju.

333. Svjedok dalje navodi, da su optuženi, nakon što im je Jurić naredio da ubiju Dragu Begića otišli putničkim vozilom Golf 1, na kojem su bila ispisana slova UN.

334. Svjedok Čavlović izjavljuje i da je kasnije saznao da je Begić ubijen, i to od Jurka Jurića i Ivica Jurića, te Begićeve sestre Kate, a da se i on sam uvjerio da je ubijen kada je vidio njegovo tijelo u blizini Katine kuće. Takođe, svjedok Čavlović tvrdi i da su mu svo troje njih rekli da su Milojica i Rivić ubili Dragu Begića.

⁸⁷ Svjedok saslušan na glavnom pretresu održanom dana 28.05.2019. godine;

335. U daljem toku saslušanja svjedoka Čavlovića, odbrana je ukazala na niz kontradiktornosti u iskazu ovog svjedoka datog na glavnom pretresu u odnosu na iskaze date u istrazi.

336. Uočavajući razlike u iskazu datom tokom istrage u odnosu na okolnost prisustva svjedoka Čavlovića u kući Nikole Jurića prilikom izdavanja naredbe od strane Nikole Jurića za likvidaciju oštećenog Begića, branilac optuženog Milojice je prezentovao svjedoku Čavloviću iskaz iz istrage⁸⁸ u kojem je svjedok tvrdio da je nakon ubistva Draga Begića obavio razgovor sa mještanima sela Ravska, te od istih saznao da je Nikola Jurić u prisustvu Nevenke Pavlović, Ive Pavlovića, Stipa Jurića i Ljubana Šabića izdao optuženim Milojici i Riviću naredbu za likvidaciju Drage Begića.

337. Nakon što mu je prezentovan ovaj zapisnik iz istrage, svjedok Čavlović potvrdio je autentičnost svog potpisa, te naveo da je tačno ono što je rekao na glavnom pretresu. Navedenu razliku u iskazima svjedok Čavlović objašnjava krajnje nelogičnim tvrdnjama da je u prezentovanom iskazu u istrazi više pokušavao da se sjeti imena svjedoka te u konačnom sve kontradiktornosti u iskazima pripisuje isključivo proteku vremena.

338. Branilac optuženog Milojice u daljem toku unakrsnog ispitivanja svjedoka Čavlovića, ponovo je ukazao na kontradiktornosti u njegovim iskazima, predočavajući prethodno navedenu izjavu svjedoka datu tokom istrage, u kojoj je tvrdio da nikada nije vidio optužene da voze bilo kakvo vozilo, dok na glavnom pretresu tvrdio da su se odvezli Golfom 1 bijele boje na kojem su bila ispisana slova UN.

339. Navedenu razliku u iskazima svjedok Čavlović nije mogao objasniti.

340. I tokom unakrsnog ispitivanja svjedoka Čavlovića od strane branioca optuženog Rivića, ovaj svjedok iznio je niz kontradiktornosti u odnosu na ranije iskaze date u Tužilaštvu⁸⁹.

341. Tako, odgovarajući na pitanje branioca da li su do kuće Nikole Jurića, prije nego je Jurić izdao naredbu za likvidaciju Begića, optuženi Milojica i Rivić došli pješke ili autom, svjedok na glavnom pretresu tvrdi da su došli autom, dok je opet u istrazi tvrdio da su došli

⁸⁸ Zapisnik Okružnog tužilaštva Banja Luka o saslušanju svjedoka Drago Čavlović broj: T13 0 KTRZ 0016028 13 2, 10.02.2014. godine;

⁸⁹ Zapisnik Tužilaštva Bosne i Hercegovine o saslušanju svjedoka Drago Čavlović, broj: T20 0 KTN RZ 0008746 14, 11.03.2016. godine;

pješke. Ni ovu razliku u iskazima svjedok Čavlović nije mogao objasniti, te opet nedosljednosti u iskazu pripisuje proteku vremena.

342. Nedosljednosti u iskazu ovog svjedoka prisutne su i u dijelu u kojem je govorio o načinu saznanju za ubistvo Begića. Tako, tokom istrage svjedok je tvrdio da je nakon policijske intervencije vezane za provjeru kretanja neka četiri vojnika na terenu koji je bio u mjesnoj nadležnosti njegove policijske stanice, u povratku se zaustavio pred kućom sestre oštećenog Begića te mu je u tom trenutku njegova sestra Kata rekla da je Drago ubijen. Na glavnom pretresu svjedok Čavlović tvrdi da je u selu saznao da je Begić ubijen te da je tada otišao do kuće njegove sestre Kate da to provjeri.

343. Ni ovu razliku u iskazima svjedok Čavlović nije mogao objasniti.

344. Na okolnosti predmetne inkriminacije i odbrane optuženih Milojice i Rivića, proveli su dokaze saslušanjem svjedoka Ive Blaževića i Ante Šabića a koji svjedoci su izvršili ukopavanje tijela ubijenog Begića, te svjedoka Ivica Šolaje.

345. U vezi s tim, svjedok Blažević⁹⁰ tokom direktnog ispitivanja naveo je da je tijelo ubijenog Begića ukopano na 10-20m od mjesta gdje je i ubijen, u blizini kuće njegove sestre Kate, te da je on zajedno sa kumom Slavkom Delićem i Antom Šabićem izvršio ukopavanje tijela.

346. Svjedok je takođe naveo i da sestra ubijenog Begića nije bila prisutna kada su oni ukopavali tijelo te da je ona za ubistvo brata saznala tek nakon 3-4 dana, s obzirom da nije bila kod kuće kada je ubijen Drago. Svjedočeći na predmetne okolnosti, svjedok Blažević je bio decidan u tvrdnji da sestra oštećenog Begića nije bila tu u vrijeme ubistva, navodeći da je ona svaki dan dolazila do njegove kuće i uzimala vodu, ali da je tih dana nije bilo u selu, te da joj je svjedokova majka tek nakon 3-4 dana rekla da je Drago ubijen i da je zakopan u blizini kuće.

347. Navode svjedoka Blaževića, u cijelosti je potvrdio i svjedok Ante Šabić⁹¹, koji je kao što je prethodno navedeno vršio ukopavanje tijela ubijenog Begića.

348. I svjedok Ivica Šolaja je u svom svjedočkom iskazu potvrdio da je za ubistvo oštećenog Begića saznao od svjedoka Blaževića, odmah nakon ubistva.

349. Ni ovi svjedoci nemaju saznanja o izvršiocima predmetnog ubistva.

350. Vijeće nije imalo razloga ne prihvatiti kao istinite i vjerodostojne iskaze navedenih svjedoka čije su izjave razložne, uvjerljive i ničim dovedene u sumnju, slijedom čega je i vijeće temeljem istih zaključilo da sestra oštećenog Begića zaista nije bila prisutna prilikom ubistva i ukopavanja tijela njenog brata.

351. Saznanja Kate o ubistvu brata Draga Begića, vijeće nije moglo provjeriti, s obzirom da je ista umrla. U vezi s tim, vijeće nije moglo utvrditi ni temeljem kojih saznanja je sestra ubijenog Begića, govorila svjedoku S-3 o načinu stradanja njenog brata.

352. Tužilaštvo drugih dokaza na okolnosti ubistva Drage Begića nije imalo.

353. Kada se iskaz svjedoka Čavlovića, dovede u vezu sa iskazima svjedoka Blaževića, Šabića i Šolaje, jasno je da se na takvom iskazu ne može van svake razumne sumnje utvrditi da su optuženi krivi za radnje koje su im se ovom tačkom izmijenjene optužnice stavljale na teret.

354. Dakle, detaljnom analizom iskaza svjedoka Čavlovića, koji ujedno predstavlja i osnov optužbe za ovu inkriminaciju, te dovodeći isti u vezu sa iskazima svjedoka Blaževića, Šabića i Šolaje, vijeće iskaz svjedoka Čavlovića nalazi nesigurnim i konfuznim, u bitnim dijelovima protivrječnim samom sebi ali i iskazima drugih svjedoka, sa nizom praznina i proizvoljnih zaključaka, te stoga nepouzdanim i neuvjerljivim, iz kojih razloga se, na osnovu istog, nije moglo, sa sigurnošću, zasnovati uvjerenje u pogledu izvršilaca predmetne inkriminacije, zbog čega je vijeće primjenom principa *in dubio pro reo* i donijelo odluku kao u izreci presude.

V. ODLUKA O TROŠKOVIMA POSTUPKA

355. Optuženi Želislav Rivić u smislu odredbe člana 189. stav 1. ZKP BiH oslobođen je dužnosti naknade troškova krivičnog postupka koji u cijelini padaju na teret budžetskih sredstava Suda.

⁹⁰ Svjedok saslušan na glavnom pretresu dana 29.10.2018. godine;

⁹¹ Svjedok saslušan na glavnom pretresu dana 15.10.2018. godine;

356. Optuženi Boro Milojica je u smislu odredbe člana 188. stav 4. ZKP BiH, oslobođen dužnosti plaćanja troškova krivičnog postupka, te i ovi troškovi padaju na teret budžetskih sredstava Suda.

357. Vijeće je prilikom donošenja navedene odluke cijeno da je optuženi Milojica lošijeg materijalnog stanja, što je optuženi izjavio i na zapisnik, a i jasno proizilazi iz činjenice da su čak troškovi odbrane optuženog plaćani iz budžetskih sredstava Suda. Pored toga, vijeće je cijeno da bi obavezivanjem optuženog na naknadu troškova krivičnog postupka, zasigurno bila ugrožena njegova egzistencija i egzistencija njegove porodice, naročito imajući u vidu da je optuženi izrečenom presudom nepravosnažno osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 8 godina, što znači da ni u narednom periodu neće biti u mogućnosti ostvarivati bilo kakvu zaradu.

VI. ODLUKA O IMOVINSKOPRAVNIM ZAHTJEVIMA

358. Primjenom odredbi člana 198. stavovi 2. i 3. ZKP BiH, vijeće je, radi ostvarivanja imovinskopravnog zahtjeva oštećene uputilo na parnicu, obzirom da podaci prikupljeni u toku ovog postupka vijeću nisu pružili pouzdan osnov za potpuno ili djelimično dosuđenje, pa je ocijenjeno da bi utvrđivanje visine imovinskopravnog zahtjeva predstavljalo nepotrebno odugovlačenje predmetnog postupka.

ZAPISNIČAR
STRUČNI SARADNIK
DRAGAN MIRJANIĆ

PREDSJEDNIK VIJEĆA
SUDIJA
DAVORIN JUKIĆ

POUKA O PRAVNOM LIJEKU: Protiv ove presude dozvoljena je žalba vijeću Apelacionog odjeljenja Suda u roku od 15 (petnaest) dana od prijema pismenog otpravka iste. Oštećeni mogu podnijeti žalbu na presudu samo u pogledu odluke Suda o

troškovima krivičnog postupka i imovinskopravnog zahtjeva.

VII. PRILOG

I) ULOŽENI MATERIJALNI DOKAZI TUŽILAŠTVA

BROJ DOKAZA	NAZIV DOKAZA
T-1	Dopis Državne Agencije za istrage i zaštitu, Regionalni ured Banja Luka, Odsjek za istrage ratnih zločina broj: 17-12/3-04-2-14-5/06 od 25.07.2006. godine i dopis Tužilaštva BiH, Poseban odjel za ratne zločine broj: T20 0 KTRZ 0004777 16 od 26.12.2016. godine- prilog CD
T-2	Akt „Ovjerene kopije Vob-2 i Vob-3“ za Boro Milojica, Odjeljenje za boračko – invalidsku zaštitu Prijedor, broj: 03-36/2016, od 03.11.2016. godine; (<u>dokaz u optužnici 56</u>)
T-3	Izvod iz matične knjige umrlih za Velibašić Samed, broj: 04-202-2691/2006 od 03.05.2006. godine; (<u>dokaz u optužnici 59</u>)
T-4	„Akt MUP Republika Srpska, CJB Prijedor“, broj: 18-04/1-230.4-RP-696/16 od 21.12.2016. godine, sa priložima „Izvod iz kaznene i operativne evidencije na ime Milojica Boro“ i „Izvod iz kaznene i operativne evidencije na ime Rivić Želislav“; (<u>dokaz u optužnici 78</u>)
T-5	„Izvod iz matične knjige umrlih“ na ime Begić Dragan, broj: 04-202-1-6516/16 od 22.12.2016. godine; <u>dokaz u optužnici 79</u>
T-6	„Izvod iz matične knjige umrlih“ na ime Đurić Pero, broj: 04-202-1-6518/16 od 22.12.2016. godine; <u>dokaz u optužnici 80</u>

T-7	„Izvod iz matične knjige umrlih“ na ime Mulalić Mehmed, broj: 04-202-1-6515/16 od 22.12.2016. godine; <u>dokaz u optužnici 81</u>
T-8	Potvrda o smrti broj Kri:28/02 za lice Mehmed Mulalić; <u>dokaz u optužnici 84</u>
T-9	Zapisnik o izvršenoj predaji ekshumiranog tijela Mehmeda Mulalića, broj 05-10/03-757-1/2002 od dana 13.07.2002. godine; <u>dokaz u optužnici 85</u>
T-10	Odluka o osnivanju Skupštine srpskog naroda u Bosni i Hercegovini od 15.01.1992. godine; <u>dokaz u optužnici 8</u>
T-11	Odluka o pripajanju Autonomnoj regiji Bosanska Krajina, Skupština srpskog naroda opštine Prijedor, od 17.01.1992. godine; <u>dokaz u optužnici 11</u>
T-12	Odluka o proglašenju Skupštine srpskog naroda opštine Prijedor, od 07.01.1992. godine; <u>dokaz u optužnici 13</u>
T-13	Odluka o formiranju Teritorijalne odbrane Srpske Republike Bosne i Hercegovine kao oružane snage SBiH i proglašenju neposredne ratne opasnosti i javnoj mobilizaciji, Srpska Republika Bosna i Hercegovina, Ministarstvo narodne odbrane Sarajevo, 16.04.1992. godine; <u>dokaz u optužnici 18</u>
T-14	Skraćeni zapisnik sa sastanka OO SDS Prijedor i Kluba odbornika SDS održanog 27.12.1991. godine u 18,00 sati; <u>dokaz u optužnici 24</u>
T-15	„Službeni glasnik Autonomne regije Krajina“ br. 2, od 05.06.1992. godine: Odluka o naređivanju opšte javne mobilizacije od 04.05.1992. godine, Odluka o osnivanju Kriznog štaba Autonomne regije Krajina od 05.05.1992. godine, te zaključci i odluke Kriznog štaba Autonomne regije Krajina koju su objavljeni u ovom službenom glasniku; <u>dokaz u optužnici 31</u>
T-16	Odluka o formiranju Teritorijalne odbrane Srpske Republike Bosne i Hercegovine kao oružane snage SBiH i proglašenju neposredne ratne opasnosti i javnoj mobilizaciji, Srpska Republika Bosna i Hercegovina, Ministarstvo narodne odbrane Sarajevo, 16.04.1992. godine; <u>dokaz u optužnici 32</u>
T-17	Izveštaj o radu Stanice javne bezbjednosti Prijedor za poslednjih 9 mjeseci 1992. godine (januar 1993. godine); <u>dokaz u optužnici 33</u>
T-18	Depeša SJB Prijedor broj 11-12-1873 od 30.04.1992. godine; <u>dokaz u optužnici 34</u>
T-19	Depeša SJB Prijedor broj 11-12-2025 od 26.05.1992. godine; <u>dokaz u optužnici 38</u>
T-20	Likvidacija „Zelenih beretki“ u širem rejonu s.Kozarac, izvještaj Komande 1. Krajiškog Korpusa od 27.05.1992. godine; <u>dokaz u optužnici 39</u>

T-21	Naredba Sime Drljače o formiranju „privremenog sabirališta“ Omarska od 31.05.1992. godine; <u>dokaz u optužnici 40</u>
T-22	Naređenje komandanta GŠ Vojske Srpske Republike BiH od 16.06.1992.godine; <u>dokaz u optužnici 42</u>
T-23	Odluka Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine o proglašenju ratnog stanja („Službeni list R BiH“ broj: 7/92 od 20.06.1992. godine); <u>dokaz u optužnici 44</u>
T-24	Odluka Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine o ukidanju ratnog stanja („Službeni list R BiH“, broj 50/95); <u>dokaz u optužnici 45</u>
T-25	Deklaracija o proglašenju Republike srpskog naroda Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Srpskog naroda u BiH, broj 2, od 27.01.1992. godine) <u>dokaz u optužnici 46</u>
T-26	Odluka o strateškim ciljevima srpskog naroda u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik Republike Srpske, broj 22, od 26.11.1992. godine) <u>dokaz u optužnici 47</u>
T-27	Zaključci sa sastanka SUB REGIJE Bihać, Bos.Petrovac, Srpska Krupa, Sanski Most, Prijedor, Bos. Novi i Ključ, u Sanskom Mostu od 07.06.1992. godine; <u>dokaz u optužnici 49</u>
T-28	Odluka Regionalnog sekretarijata za narodnu odbranu o naređenju opšte javne mobilizacije na teritoriji Autonomne regije Krajina broj 01—1/92 od 04.05.1992. godine; <u>dokaz u optužnici 50</u>
T-29	Dnevni izvještaj LRZ „Manjača“ Str.pov.br. 38 od 10.08.1992. godine; <u>dokaz u optužnici 52</u>
T-30	„Izvještaj o zatečenom stanju i pitanjima u vezi sa zarobljenicima, sabirnim centrima, iseljavanju i ulozi SJB u vezi sa ovim aktivnostima“, Ministarstvo za unutrašnje poslove, Centar službi bezbjednosti, Banja Luka; <u>dokaz u optužnici 54</u>
T-31	„Potvrda o privremenom oduzimanju vozila“, Srpska TO Opštine Prijedor, Komanda Ljubija; broj: 9/92 od 07.06.1992. godine; <u>dokaz u optužnici 60</u>
T-32	..., na ime Boro Milojica; <u>dokaz u optužnici 61</u>
T-33	„Zapisnik o eksumaciji“, Kantonalni sudu Bihaću, broj: Kri:50/98 od 28.08.1998. godine; <u>dokaz u optužnici 62</u>
T-34	„Crtež lica mjesta“ – Eksumacija, obdukcija i identifikacija 12 tijela ubijenih civila Bošnjaka, broj: 79/98 i Foto-dokumentacija broj: 80/98 od 24.08.1999. godine; <u>dokaz u optužnici 63</u>

T-35	„Crtež lica mjesta“ – Eksumacija, obdukcija i identifikacija 9 tijela ubijenih civila Bošnjaka, broj: 80/98 i Foto-dokumentacija broj: 79/98 od 20.08.1999. godine; <u>dokaz u optužnici 64</u>
T-36	„Obdukcioni zapisnik“ za lice Prozor Mustafa od 27.08.1998. godine; <u>dokaz u optužnici 67</u>
T-37	„Obdukcioni zapisnik“ za lice Ferhatović Esad od 27.08.1998. godine; <u>dokaz u optužnici 68</u>
T-38	„Obdukcioni zapisnik“ za lice Osmanović Ismet od 27.08.1998. godine; <u>dokaz u optužnici 69</u>
T-39	„Obdukcioni zapisnik“ za lice Ahmetović Husein od 27.08.1998. godine; <u>dokaz u optužnici 70</u>
T-40	„Obdukcioni zapisnik“ za lice Sinanović Đemal od 27.08.1998. godine; <u>dokaz u optužnici 71</u>
T-41	„Obdukcioni zapisnik“ za lice Ahmetović Esad 27.08.1998. godine; <u>dokaz u optužnici 72</u>
T-42	„Obdukcioni zapisnik“ za lice Sinanović Sadik od 28.08.1998. godine; <u>dokaz u optužnici 73</u>
T-43	„Obdukcioni zapisnik“ za lice Ferhatović Ramo od 28.08.1998. godine; <u>dokaz u optužnici 74</u>
T-44	„Obdukcioni zapisnik“ za lice Sinanović Nermin od 28.08.1998. godine; <u>dokaz u optužnici 75</u>
T-45	„Zapisnik o ekshumaciji, obdukciji i identifikaciji ekshumiranih osoba iz masovne i pojedinačnih grobnica na raznim lokalitetima na području Općine Prijedor“, Kantonalni sud u Bihaću, broj: Kri-54/01 od 22.11.2001. godine; <u>dokaz u optužnici 76,</u>
T-46	„Zapisnik o ekshumaciji i obdukciji“, Prim. dr. Rakočević Miroslav broj Kri:54/01 od 26.10.2011. godine; <u>dokaz u optužnici 77,</u>

1a) ULOŽENI MATERIJALNI DOKAZI OPTUŽENOG MILOJICE

BROJ DOKAZA	NAZIV DOKAZA
O1-1	Zapisnik Okružnog tužilaštva Banja Luka o saslušanju svjedoka Drago Čavlović broj: T13 0 KTRZ 0016028 13 2, 10.02.2014. godine

O1-2	Zapisnik Tužilaštva Bosne i Hercegovine o saslušanju svjedoka Drago Čavlović, broj: T20 0 KTN RZ 0008746 14, 11.03.2016. godine
O1-3	Zapisnik o saslušanju svjedoka „S-10“, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine broj: T20 0 KTRZ 0004777 06 od 14.12.2016. godine
O1-4	Zapisnik o saslušanju svjedoka „S-10“, Ministarstvo sigurnosti, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj: 16-06/1-04-2-1349/16 od 22.11.2016. godine
O1-5	Zapisnik o saslušanju svjedoka „S-10“, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine broj: T20 0 KTRZ 0004777 06 od 19.09.2016. godine
O1-6	Zapisnik o saslušanju svjedoka Jasmina Hamulića u Tužilaštvu BiH, broj:16-06/1-04-2-897/16, od 02.08.2016. godine
O1-7	Izvod iz matične knjige umrlih za Velibašić Esmu, broj: 04-202-3-502/18, od 29.1.2018. godine
O1-8	Zapisnik o uzimanju izjave od svjedoka Velibašić Esme, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Stanica javne bezbjednosti Banja Luka, Stanica javne bezbjednosti Prijedor, broj: 10-1-10/02-2-314/06, od 15.06.2006. godine
O1-9	Informacija SDA o formiranju Savjeta za nacionalnu odbranu SDA, od 13.06.1991. godine (relevantnost - dokaz početka priprema SDA za oružani sukob u Bosni i Hercegovini već u junu 1991. godine);
O1-10	Spisak SDA – lista kandidata za obuku specijalaca u MUP-u Republike Hrvatske, od 08.07.1991. godine (relevantnost - dokaz realizacije priprema SDA za oružani sukob u Bosni i Hercegovini već u julu 1991. godine);
O1-11	Uput SDA za kandidata Delić Kemala, br. 1258 – 2/91 od 11.07.1991. godine, upućen MUP-u Republike Hrvatske (relevantnost - dokaz realizacije priprema SDA za oružani sukob u Bosni i Hercegovini već u julu 1991. godine);
O1-12	Uput SDA za kandidata Kapo Zekerijaha, br. 1258 – 2/91 od 11.07.1991. godine, upućen MUP-u Republike Hrvatske (relevantnost - dokaz početka priprema SDA za oružani sukob u Bosni i Hercegovini već u julu 1991. godine);

O1-13	Zapisnik sa sastanka Izvršnog odbora SDA Prijedor, od 01.02.1992. godine (relevantnost – instrukcija da se oružje TO ne smije predavati "ni po koju cijenu". Dokaz koji ukazuje na nastavak realizacije priprema SDA za oružani sukob u Bosni i Hercegovini);
O1-14	Direktiva Štaba Teritorijalne odbrane Republike BiH, od 23.04.1992. godine (relevantnost – dokaz preuzimanja komande nad Teritorijalnom odbranom Republike BiH od strane jedne etničke grupe (bošnjačke), označavanje pripadnika druge etničke grupe (srpske) i pripadnika JNA, neprijateljima na području Bosne i Hercegovine, te naredba za izvršenje mobilizacije, formiranje borbenih jedinica u svim opštinama i vršenje napada na pripadnike JNA na području Bosne i Hercegovine);
O1-15	Naredba Ministarstva za narodnu odbranu Republike BiH br. 02/145-1 od 29.04.1992. godine (relevantnost - dokaz označavanje pripadnika pripadnika JNA, neprijateljima na području Bosne i Hercegovine, te naredba za izvršenje napada na pripadnike JNA na području Bosne i Hercegovine);
O1-16	Depeša MUP Republike BiH br. 10 – 70 od 29.04.1992. godine (relevantnost – dokaz da i MUP Republike BiH postupa po naredbi Ministarstva za narodnu odbranu Republike BiH br. 02/145 - 1 od 29.04.1992. godine. Ova depeša je istog dana proslijeđena svim stanicama javne bezbjednosti na području Bosne i Hercegovine i na području Prijedora predstavlja okidač za preuzimanje vlasti koje je izvršeno odmah nakon prijema depeše);
O1-17	Izveštaj Ratnog kriznog štaba TO na području opštine Prijedor, od 26.04.1992. godine (relevantnost – dokaz izvršenja direktive Štaba Teritorijalne odbrane Republike BiH od 23.04.1992. godine i naredbe Ministarstva za narodnu odbranu Republike BiH br. 02/145 – 1 od 29.04.1992. godine i formiranje bošnjačkih borbenih jedinica na području Prijedora);
O1-18	Poziv Teritorijalne odbrane RBiH, za područje Opštine Prijedor (štab TO Kozarac), na opštu mobilizaciju – Hodžić Munib (relevantnost – dokaz izvršenja direktive Štaba Teritorijalne odbrane Republike BiH od 23.04.1992. godine i naredbe Ministarstva za narodnu odbranu Republike BiH br. 02/145 – 1 od 29.04.1992. godine i formiranje bošnjačkih borbenih jedinica na području Prijedora);

O1-19	Izveštaj o radu vojne policije Prijedor od 21.07.1992. godine (relevantnost – dokaz porijekla prethodna dva dokaza i dokaz postojanja bošnjačkih borbenih formacija na području Prijedora 1992. godine);
O1-20	Izvod iz "Kozarskog vjesnika" Prijedor od 29.05.1992. godine (relevantnost – dokaz početka oružanog sukoba u Hambarinama
O1-21	Krivična prijava SJB Prijedor br. 11 – 12/02 od 03.06.1992. godine (relevantnost – dokaz početka oružanog sukoba u Hambarinama
O1-22	... (relevantnost – dokaz da i u drugim dijelovima opštine Prijedor u maju 1992. godine počinju oružani sukobi bošnjačkih borbenih formacija i srpskih borbenih formacija. Originalni ovjereni primjerak dokaza se nalazi u spisu predmeta Suda Bosne i Hercegovine br. S1 1 K 016065 14 Kri, kao dokaz odbrane optuženog Drage Končara
O1-23	Depeša SJB Prijedor br. 11 – 12 – 01 – 1 – 1975 od 18.05.1992. godine (relevantnost – dokaz da su u svim bošnjačkim selima koja okružuju Prijedor, formirane bošnjačke borbene jedinice
O1-24	SJB Prijedor - spisak lica koja su učestvovala u napadu na Prijedor dana 29/30.05.1992. godine (relevantnost - dokaz oružanog sukoba bošnjačkih borbenih formacija i srpskih borbenih formacija u centru Prijedora, u noći između 29. i 30. maja 1992. godine, u kom Ećimović Slavko predvodi bošnjačku borbenu formaciju
O1-25	Potvrda SJB Prijedor, RSM Ljubija, o privremenom oduzimanju vatrenog oružja, od 01.06.1992. godine – Komljenović Nedeljko, MKSJ broj dokaza 00633250 (relevantnost – dokaz oružanog sukoba bošnjačkih borbenih formacija i srpskih borbenih formacija u centru Prijedora, u noći između 29. i 30. maja 1992. godine. U prethodnom dokazu odbrane – spisak lica koja su učestvovala u napadu na Prijedor, na strani 1. pod rednim brojem 9. je ime i prezime Nedeljka Komljenovića)
O1-26	Potvrda SJB Prijedor, RSM Ljubija, o privremenom oduzimanju vatrenog oružja, od 01.06.1992.godine - Šolaja Ognjen, MKSJ broj dokaza 00633251 (relevantnost – dokaz oružanog sukoba bošnjačkih borbenih formacija i srpskih borbenih formacija u centru Prijedora, u noći između 29. i 30. maja 1992. godine. U prethodnom dokazu odbrane – spisak lica koja su učestvovala u napadu na Prijedor, na strani 1. pod rednim brojem 3. je ime i prezime Ognjena Šolaje)

01-27	<p>Službena zabilješka SJB Prijedor, SM Ljubija, od 02.06.1992. godine (relevantnost – dokaz autentičnosti dva prethodna dokaza. Navedena službena zabilješka u bazi MKSJ predstavlja cjelovit dokaz zajedno sa prethodnim potvrdama o privremenom oduzimanju vatrenog oružja, što dokazuju prethodno naznačeni linkovi internet adrese MKSJ za navedene dvije potvrde o privremenom oduzimanju vatrenog oružja.</p> <p>Međutim, iz razloga nejasnih odbrani optuženog, u MKSJ je izvršena digitalna ovjera službene zabilješke SJB Prijedor, SM Ljubija, od 02.06.1992. godine, ali ne i navedene dvije potvrde o privremenom oduzimanju vatrenog oružja, koje su prilog te službene zabilješke)</p>
01-28	<p>Spisak poginulih boraca, SJB Prijedor br. 11 – 12 od 22.06.1992. godine (relevantnost – dokaz značajnog broja poginulih pripadnika srpskih borbenih formacija u centru Prijedora, u oružanom sukobu u noći između 29. i 30. Maja 1992. godine. U ovom dokumentu su navedeni i podaci o osobama koje su poginule u oružanom sukobu u Hambarinama, koji je prethodio oružanom sukobu u centru Prijedora – Radovan Milojica i Rade Lukić, što potvrđuje vjerodostojnost informacije iz prethodnog dokaza odbrane – krivične prijave SJB Prijedor br. 11 – 12/02 od 03.06.1992. godine)</p>
01-29	<p>Izvod iz "Kozarskog vjesnika" Prijedor od 28.05.1993. godine (relevantnost – dokaz značajnog broja poginulih pripadnika srpskih borbenih formacija u centru Prijedora, u oružanom sukobu u noći između 29. i 30. maja 1992. godine. Originalni ovjereni primjerak dokaza se nalazi u spisu predmeta Suda Bosne i Hercegovine br. S1 1 K 003365 10 Krl, kao dokaz odbrane optuženog Petra Čivčića)</p>
01-30	<p>Izvod iz časopisa "Novo Ogledalo" iz maja 1999. godine – intervju sa Mujadžić Mirzom, str. 44 – 47 (relevantnost – dokaz izvršenja direktive Štaba Teritorijalne odbrane Republike BiH od 23.04.1992. godine i naredbe Ministarstva za narodnu odbranu Republike BiH br. 02/145 – 1 od 29.04.1992. godine i formiranje bošnjačkih borbenih jedinica na području Prijedora, te otpočinjanja oružanih sukoba bošnjačkih borbenih formacija i srpskih borbenih formacija na području Prijedora)</p>
01-31	<p>Odluka ARK (Autonomna regija Krajina) br. 01 – 1/92 od 04.05.1992. godine, o opštoj javnoj mobilizaciji (relevantnost - dokaz da odazivanje mobilizaciji nakon 04.05.1992. godine, na području Autonomne regije Krajina, nije bilo pitanje dobre volje bilo kog vojno sposobnog Srbina, već zakonska obaveza, pod prijetnjom teških sankcija)</p>

O1-32	Izvod iz Matične knjige umrlih za Milojica Radovana - (relevantnost – Ovaj dokaz potvrđuje navode svjedoka da je Milojica Radovan smrtno stradao u Hambarinama 22.05.1992. godine)
O1-33	Službena zabilješka broj 16-06/1-04-2-1970/16 od 18.11.2016.godine koju su sačinili istražitelji Ramiz Škulj i Emir Vardo
O1-34	Službena zabilješka broj 16-06/1-04-2-1971/16 od 18.11.2016.godine koju su sačinili istražitelji Ramiz Škulj i Emir Vardo
O1-35	Uvjerenje o posjedu RS, Republičke uprave za geodetske i imovinsko pravne poslove Banjaluka, područna jedinica Prijedor broj 21.35-952.1-4.391/2019 od 04.03.2019.godine za Milojica Boru
O1-36	Uvjerenje RS, Zavod za zapošljavanje RS, Filijala Prijedor broj 1-37-10740-3-2019-37 od 04.03.2019.godine za Milojica Boru
O1-37	Uvjerenje RS, Zavod za zapošljavanje RS, Filijala Prijedor broj 1-37-10740-3-2006-436 od 04.03.2019.godine za Davidović Ljiljanu
O1-38	Uvjerenje RS, Zavod za zapošljavanje RS, Filijala Prijedor broj 1-37-10740-3-2017-280 od 04.03.2019.godine za Milojica Vuka
O1-39	Izjava o zajedničkom domaćinstvu za Milojica Boru

Ib) ULOŽENI MATERIJALNI DOKAZI OPTUŽENOG RIVIĆA

BROJ DOKAZA	NAZIV DOKAZA
O2-1	Zapisnik Državne Agencije za istrage i zaštitu o saslušanju svjedoka Dragan Čavlović, broj: 16-11/3-1-04-2-358-110/14, 15.09.2014. godine
O2-2	Zapisnik Tužilaštva Bosne i Hercegovine o saslušanju svjedoka Drago Čavlović, broj: T20 0 KTRZ 0004777 06, 29.11.2016. godine
O2-3	Zapisnik o saslušanju svjedoka „S-5“, Državna Agencija za istrage i zaštitu, broj: 16-06/1-04-2-1403/16 od 15.12.2016. godine
O2-4	Rješenje o penzionisanju Fonda PIO RS broj 9074/95-1.1-1810.0-2303/16 od 16.05.2016.godine

O2-5	Uvjerenje o posjedu RGU RS , područne jedinice Prijedor broj:21.35-952.1-4-385/2019 od 01.03.2019.godine
O2-6	Uvjerenje RGU RS, područne jedinice Prijedor, zemljišno knjižna kancelarija, broj 21.35/714-nar.br 74/19 od 01.03.2019.godine

II RJEŠENJE O PRIHVATANJU UTVRĐENIH ČINJENICA

Broj: S1 1 K 024092 17 Kri
Sarajevo, 11.05.2018. godine

Sud Bosne i Hercegovine, Odjel I za ratne zločine, u vijeću sastavljenom od sudije Davorina Jukića kao predsjednika vijeća, te sudija Darka Samardžića i Tatjane Kosović kao članova vijeća, u krivičnom predmetu protiv optuženih Bore Milojica i dr., zbog krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkom a), a sve u vezi sa članom 29. i 180. stav 1. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH), odlučujući o prijedlogu Tužilaštva BiH broj: T20 0 KTRZ 0004777 16 od 10.11.2017. godine za prihvatanje utvrđenih činjenica iz presuda MKSJ broj: IT-94-1 od 07.05.1997. godine u predmetu Tužilac protiv Duška Tadića, broj: IT-98-30/1 od 02.11.2001. godine u predmetu Tužilac protiv Miroslava Kvočke i dr., broj: IT-97-24-T od 31.07.2003. godine u predmetu Tužilac protiv Milomira Stakića, broj: IT-99-36-T od 01.09.2004. godine u predmetu Tužilac protiv Radoslava Brđanina i broj: IT-00-39-T od 27.09.2006. godine u predmetu Tužilac protiv Momčila Krajišnika, na osnovu člana 4. Zakona o ustupanju predmeta od strane MKSJ Tužilaštvu BiH i korištenju dokaza pribavljenih od strane MKSJ u postupcima pred sudovima u BiH (Zakon o ustupanju predmeta), dana 11.05.2017. godine, donio je sljedeće:

RJEŠENJE

Prijedlog Tužilaštva BiH za prihvatanje utvrđenih činjenica broj: T20 0 KTRZ 0004777 16 od 10.11.2017. godine, **djelimično se prihvata.**

I

Sljedeće činjenice utvrđene u pravomoćnim presudama MKSJ, i to: broj: IT-94-1 od 07.05.1997. godine u predmetu *Tužilac protiv Duška Tadića*, broj: IT-98-30/1 od 02.11.2001. godine u predmetu *Tužilac protiv Miroslava Kvočke i dr.*, broj: IT-97-24-T od 31.07.2003. godine u predmetu *Tužilac protiv Milomira Stakića*, broj: IT-99-36-T od 01.09.2004. godine u predmetu *Tužilac protiv Radoslava Brđanina* i broj: IT-00-39-T od 27.09.2006. godine u predmetu *Tužilac protiv Momčila Krajišnika*, prihvataju se kao utvrđene u obimu i redosljedom kako slijedi:

1. „Dana 9. januara 1992. skupština bosanskih Srba jednoglasno je proglasila "Republiku srpskog naroda Bosne i Hercegovine": ... na područjima srpskih autonomnih regija u oblasti i drugih srpskih etničkih cjelina u Bosni i Hercegovini, uključujući i područja na kojima je srpski narod ostao u manjini zbog genocida koji je nad njim izvršen u drugom

svjetskom ratu, a na osnovu plebiscita održanog 9. i 10. novembra 1991. godine na kome se srpski narod izjasnio za ostanak u zajedničkoj državi Jugoslaviji. Skupština je dodala sljedeće: "Teritorijalno razgraničenje sa političkim zajednicama drugih naroda Bosne i Hercegovine, kao i razrješenje drugih međusobnih prava i obaveza, izvršiće se mirnim putem i dogovorno". Deklaracija se trebala provesti u slučaju da nezavisnost Bosne i Hercegovine prizna međunarodna zajednica. Usprkos tome, naoružavanje srpskog stanovništva vršeno uz podršku SDS-a u istom periodu ukazuje na to da se rukovodstvo bosanskih Srba istovremeno pripremalo za drugi pravac djelovanja." **(Tužilac protiv Krajišnika br. IT-00-39-T, paragraf 103.) /T-9/**

2. „Na osnovu rezultata izbora održanih 18. novembra 1990. godine, SDA, SDS i HDZ osvojili su 90 mjesta u Skupštini opštine: SDA 30 mjesta, SDS 28 mjesta, a HDZ dva mjesta. Preostalih 30 mjesta dobili su Savez komunista – Socijalistička demokratska partija (kasnije samo pod nazivom "Socijaldemokratska partija"), Savez reformskih snaga Jugoslavije, Demokratski socijalistički savez i Demokratski savez.³⁴ U skladu s predizbornim međustranačkim dogovorom, SDA i SDS su glasale istovjetno i međusobno podržale kandidature za šest ključnih funkcija u opštini Prijedor. Dana 4. januara 1991., za predsjednika Skupštine opštine Prijedor izabran je profesor Muhamed Čehajić iz SDA, a za potpredsjednika Skupštine izabran je dr. Milomir Stakić. Milan Kovačević (SDS) postao je predsjednik Izvršnog odbora Skupštine. Dušan Baltić (SDS) izabran je za sekretara Skupštine opštine.

U februaru 1991. godine, predstavnici SDA i SDS-a objavili su da su postigli dogovor o većini preostalih važnih funkcija u opštini. Međutim, u ljeto 1991. godine SDS je prigovorio da SDA nije ispoštovala međustranački dogovor o komandirima policije. Prema dogovoru, najjača stranka je imala pravo odabrati načelnika policije i komandira saobraćajne milicije, odnosno prvog i trećeg čovjeka u policijskoj hijerarhiji. Drugoplasirana stranka bi nakon toga imenovala komandira stanice policije, odnosno drugog čovjeka u policijskoj hijerarhiji. Međutim, republičko Ministarstvo unutrašnjih poslova intervenisalo je u vezi s kandidatom SDS-a za mjesto komandira stanice policije jer je za tu funkciju trebalo imati fakultetsko obrazovanje, a kandidat SDS-a je imao samo srednjoškolsko obrazovanje. Stranka demokratske akcije se stoga izjasnila protiv SDS-ovog kandidata, a SDS je optužio SDA za kršenje međustranačkog dogovora.

Prema službenim rezultatima popisa stanovništva u Bosni i Hercegovini (31. mart - 1. april 1991.), opština Prijedor imala je 112.543 stanovnika: 37 49.351 (odnosno 43,9%) ispitanik u popisu stanovništva izjasnio se kao Musliman, 47.581 (42,3%) izjasnio se kao Srbin, 6.459 (5,7%) ih se izjasnilo kao Jugoslaveni, 6.316 (5,6%) kao Hrvati a 2.836 (2,5%) ispitanika kao "ostali".³⁸ Popis je po prvi put pokazao da su bosanski Muslimani najveća etnička grupa u opštini Prijedor. Kada su objavljeni rezultati popisa stanovništva, prijedorski Opštinski odbor SDS-a obratio se Republičkom sekretarijatu za statistiku s molbom da se u toj opštini popis stanovništva ponovi. Na tu molbu nije odgovoreno. Srbi su smatrali demografsku premoć muslimanskog stanovništva izazovom i ona je postala jedno od središnjih pitanja u političkom životu opštine 1991. i 1992. godine." **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragrafi 49, 50 i 51.) /T-12/**

3. „Zabrinut zbog nove demografske premoći Muslimana u opštini, prijedorski Opštinski odbor SDS-a posvetio je veliku pažnju organizovanju plebiscita srpskog naroda u toj opštini, kako

je zatražila Skupština srpskog naroda u Bosni i Hercegovini. Učesnici plebiscita, koji je održan 9. i 10. novembra 1991., dobili su različite glasačke listiće ovisno o tome jesu li bili Srbi ili nisu. Prema pisanju nedjeljnika "Kozarski vjesnik", u plebiscitu je učestvovalo 45.003 Srba prijavljenih u opštini Prijedor, kao i 2.035 ljudi svrstanih u kategoriju "nesrba". Za Bosnu i Hercegovinu u sastavu zajedničke jugoslavenske države glasalo je 99,9% Srba i 98,8% nesrba. S tim u vezi treba se podsjetiti da je, prema popisu stanovništva provedenom u proljeće 1991. godine, opština Prijedor imala 112.543 stanovnika.

Dana 2. decembra 1991. godine, predsjednik prijedorskog Opštinskog odbora SDS-a Simo Mišković, sumirajući rezultate plebiscita na sastanku Odbora, predložio je dvije opcije za budućnost: "Rezultati plebiscita su pokazali da 60% biračkog tijela čini srpski narod. To otvara dvije mogućnosti:

- 1) ponovni izbori na nivou opštine ili
- 2) rušenje vlasti i stvaranje samostalnih organa. Kasnije će se odlučiti koja će se mogućnost iskoristiti." „**(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragrafi 57 i 58.) /T-13/**

4. „U govoru održanom povodom plebiscita srpskog naroda u Sarajevu u novembru 1991. godine, Radovan Karadžić je predstavnicima opština, članovima SDS-a, dao uputstvo da u svojim opštinama, regijama i mjesnim zajednicama uvedu vlast koja će se u potpunosti sastojati od bosanskih Srba. Skupština srpskog naroda u BiH izglasala je 11. decembra 1991. preporuku za osnivanje posebnih srpskih opština. Otvoreno proklamovani cilj ove odluke bio je "razvaljivanje postojećih opština gdje Srbi nisu u većini".“ **(Tužilac protiv Brđanina br. IT-99-36-T, paragraf 68.) /T-14/**

5. „Glavni odbor SDS-a objavio je 19. decembra 1991. dokument pod naslovom "Uputstvo o organizovanju i djelovanju organa srpskog naroda u Bosni i Hercegovini u vanrednim okolnostima" (dalje u tekstu: Uputstvo s varijantom A i B). To uputstvo propisuje na koji način će biti provedene određene utvrđene aktivnosti u svim opštinama u kojima žive Srbi, a u suštini se radi o nacrtu za preuzimanje vlasti od strane bosanskih Srba u opštinama u kojima oni predstavljaju većinu stanovništva (dalje u tekstu: Varijanta A) i opštinama gdje su u manjini (dalje u tekstu: Varijanta B). Formulirani cilj Uputstva s varijantom A i B bio je "provođenje plebiscitarne odluke kojom se srpski narod u Bosni i Hercegovini opredijelio da živi u jedinstvenoj državi" i "povećanje mobilnosti i spremnosti za odbranu interesa srpskog naroda".“ **(Tužilac protiv Brđanina br. IT-99-36-T, paragraf 69.) /T-15/**

6. „Na sastanku Opštinskog odbora SDS-a Prijedor 27. decembra 1991. godine prihvaćena je druga opcija. Simo Mišković je na sastanku pročitao "Uputstvo o organizovanju i djelovanju organa srpskog naroda u Bosni i Hercegovini u vanrednim okolnostima", koje je Glavni odbor SDS-a u Bosni i Hercegovini usvojio 19. decembra 1991. godine.

Uputstvo u okviru svake od varijanti predviđa dvije faze u formiranju srpskih organa vlasti, skupština, izvršnih odbora, upravnih organa, sudova, stanica javne bezbjednosti, itd. Te srpskih kriznih štabova u opštinama BiH. Nakon čitanja uputstva, Opštinski odbor SDS-a Prijedor raspravljao je o osnovama buduće organizacije opštinskih kriznih štabova i 7. Januara 1992. usvojio odluku o osnivanju Skupštine srpskog naroda opštine Prijedor.“ **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragrafi 59 i 60.) /T-16/**

7. „Na sjednici održanoj 7. januara 1992., dva dana prije proglašenja Republike srpskog naroda Bosne i Hercegovine, srpski odbornici u Skupštini opštine Prijedor i predsjednici

mjesnih opštinskih odbora SDS-a sproveli su gorepomenutu odluku i proglasili Skupštinu srpskog naroda opštine Prijedor. Odlučeno je da će u Skupštini biti 69 odbornika, 28 Srba iz Skupštine opštine Prijedor i 41 predsjednik mjesnih odbora SDS-a. Za predsjednika te Skupštine izabran je Milomir Stakić.“ **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragrafi 61.) /T-17/**

8. „Međutim, na koncu je postalo jasno da se uputstva iz teleksa koji je uputio optuženi ne mogu provesti u opštinama u kojima bosanski Srbi nisu imali sveobuhvatnu kontrolu. Optuženi je, shodno tome, u ime Skupštine ARK-a obavijestio Radovana Karadžića o tim teškoćama. Dana 19. decembra 1991., Glavni odbor SDS-a izdao je Uputstvo s varijantom A i B. Shodno tom uputstvu i u skladu s ranijom preporukom Skupštine srpskog naroda u BiH da se u opštinama u kojima su bosanski Srbi bili u manjini osnuju skupštine srpskog naroda, u periodu od kraja decembra 1991. do aprila 1992., rukovodioci u opštinama u kojima bosanski Srbi nisu imali sveobuhvatnu kontrolu objavljivali su osnivanje srpskih opština koje su se potom pripojile ARK-u.“ **(Tužilac protiv Brđanina br. IT-99-36-T, paragraf 183.) /T-18/**
9. „Početkom 1992., dok su trajali međunarodni pregovori kojima se pokušavalo riješiti pitanje statusa BiH, rukovodstvo bosanskih Srba provelo je svoj plan da teritorije koje su smatrali svojim odvoje o postojećih struktura SRBiH i stvore zasebnu državu bosanskih Srba. Skupština Srpske Republike BiH proglasila je 9. januara 1992. Srpsku Republiku BiH, koja će 12. avgusta 1992. biti preimenovana u Republiku Srpsku (dalje u tekstu: RS),132 Ona se sastojala od tzv. srpskih autonomnih regija i oblasti, među kojima je bila i Autonomna Regija Krajina.“ **(Tužilac protiv Brđanina br. IT-99-36-T, paragraf 71.) /T-19/**
10. „Deset dana kasnije, 17. januara 1992., Skupština srpskog naroda opštine Prijedor jednoglasno je donijela odluku o pripajanju ARK-u. U odluci koju je potpisao predsjednik Skupštine, dr. Milomir Stakić, Skupština prihvata "pripajanje Srpskih teritorija opštine Prijedor Autonomnoj regiji Bosanska krajina.“ **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragraf 62.) /T-20/**
11. „Na sastanku Opštinskog odbora SDS-a Prijedor održanom 17. februara 1992. godine, u očekivanju odcjepljenja Bosne i Hercegovine od Jugoslavije i stvaranja zasebne srpske države na srpskim nacionalnim teritorijama, Simo Mišković je prisutne izvijestio da je vrijeme da SDS pređe na "drugi stepen" varijante B uputstva za "Varijantu A-B".“ **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragraf 63.) /T-21/**
12. „Sedmicu dana kasnije, 23. aprila 1992., prijedorski opštinski odbor SDS-a odlučio je, između ostalog, pojačati Krizni štab i potčiniti Kriznom štabu "sve jedinice i rukovodni kadar", kao i to "da se odmah počne raditi na preuzimanju vlasti bez obzira na koordinaciju sa JNA".“ **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragraf 65.) /T-22/**
13. „Do kraja aprila 1992., u opštini je osnovano više tajnih srpskih policijskih stanica i više od 1.500 naoružanih ljudi bilo je spremno da učestvuju u preuzimanju vlasti.“ **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragraf 66.) /T-23/**
14. „Dana 29. aprila 1992., kako na sastanku koji je dr. Stakić sazvaio u kasarni JNA u Prijedoru, tako i na skupu u Čirkin Polju, postignut je konačni dogovor između onih koji su bili voljni da učestvuju, konkretno policije i naoružanih Srba, da će te noći u Prijedoru biti

sprovedeno preuzimanje vlasti. To je bio čin koji je pokrenuo čitavu lavinu događaja i prvi u nizu dogovora koji su bili potrebni da se postigne zajednički cilj. Nije bio nužan formalni sporazum, a svi učesnici su znali kamo vodi odluka o preuzimanju vlasti.“ **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragraf 472.) /T-24/**

15. „Preuzimanje vlasti izvršeno je u noći s 29. na 30. april "bez ijednog metka opaljenog". Radnici Stanice javne bezbjednosti i rezervni policajci okupili su se u dijelu Prijedora koji se zove Čirkin Polje. Svi prisutni su bili Srbi, a neki od njih su bili u vojničkim uniformama. Oni koji nisu htjeli učestvovati morali su predati svoje legitimacije i oružje, te otići. Ljudi koji su bili tamo su dobili zadatak da preuzmu vlast u opštini i podijeljeni su u pet približno jednakih grupa. Svaka grupa od dvadesetak ljudi imala je vođu i svaka je dobila zadatak da preuzme kontrolu nad određenom zgradom. Jedna grupa je bila zadužena za zgradu Skupštine opštine, jedna za zgradu SUP-a, jedna za sudove, jedna za banku i posljednja za poštu. Nekima od glavnih aktera rečeno je da dođu u Čirkin Polje oko 4:30 sati 30. Aprila 1992., a među njima su, bez razumne sumnje, bili Srđo Srdić, Simo Mišković, Slobodan Kuruzović, Slavko Budimir i sam dr. Stakić. Ovo Pretresno vijeće nema jasne dokaze o tome zašto su te osobe prvo pozvane u Čirkin Polje, a ne direktno u njihove nove kancelarije. Osobe izabrane na prethodnim sjednicama Srpske skupštine odvedene su oko 6:00 sati na radna mjesta da preuzmu dužnosti.“ **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragraf 74.) /T-26/**
16. „Preuzimanje vlasti od strane srpskih organa 30. aprila 1992. bilo je kulminacija planova koje je SDS kovao mjesecima. SDS je tada već sarađivao s policijom na tome da se, kao priprema za puč, ojačaju snage bezbjednosti u opštini. Nakon preuzimanja vlasti, dr. Stakić i drugi lideri SDS-a preuzeli su ključne funkcije u opštinskoj vlasti, a legalno izabrani muslimanski i hrvatski političari su prisilno smijenjeni. Drugi vodeći članovi SDS-a postavljeni su na strateška mjesta po čitavoj opštini. Simo Drljača je postao načelnik policije.“ **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragraf 473.) /T-28/**
17. „U septembru 1991. godine mobilisana je prijedorska Teritorijalna odbrana (u daljnjem tekstu: TO) i Peta kozarska brigada koja je razmještena u zapadnu Slavoniju da učestvuje u ratu koji je JNA vodila protiv Hrvatske. Premda su mobilizacija i razmještaj brigade izvršeni bez podrške SDA, mnogi Muslimani su se odazvali pozivu za mobilizaciju. Istovremeno, 17. septembra 1991., rezervisti pretežno muslimanske nacionalnosti okupili su se ispred zgrade opštine da prosvjeduju protiv mobilizacije u prijedorski TO.“ **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragraf 54.) /T-29/**
18. „Skupština opštine je 7. novembra 1991. godine jednoglasno donijela odluku da se Peta kozarska brigada ponovo mobiliše i razmjesti u zapadnu Slavoniju. Prema naređenju o mobilizaciji, oni koji se žele vratiti na front, mogu prihvatiti mobilizaciju a oni koji to ne žele, mogu se vratiti kućama nakon što vrate oružje i opremu. To rješenje je mnogim Srbima omogućilo da učestvuju u ponovnom razmještaju jedinica u Hrvatsku, ali je isto tako mnogim Hrvatima i Muslimanima pružilo mogućnost da to odbiju i tako doprinijelo daljnjem zahlađenju odnosa među Srbima, Hrvatima i Muslimanima.“ **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragraf 56.) /T-30/**
19. „Dana 16. aprila 1992., Ministarstvo narodne odbrane Srpske Republike Bosne i Hercegovine proglasilo je stanje neposredne ratne opasnosti i naredilo opštu javnu mobilizaciju TO-a na cijeloj teritoriji Republike.172 Međutim, Sekretarijat za narodnu odbranu ARK-a tek je 4. maja 1992. izvršio to naređenje i naredio da se izvrši "opšta, javna

mobilizacija na cjelokupnoj teritoriji ARK-a." **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragraf 109.) /T-31/**

20. „Savjet za narodnu odbranu opštine Prijedor je 5. maja 1992. održao svoju drugu sjednicu na kojoj je raspravljao o nekoliko pitanja u vezi s mobilizacijom u opštini. Savjet je zaključio da Opštinski sekretarijat za narodnu odbranu Slavka Budimira treba izvršiti popunu TO-a i 343. motorizovane brigade u skladu sa zahtjevima komandanata ovih jedinica. Zaključeno je da se naređenje za mobilizaciju ARK-a izvrši prema posebnom planu putem poziva Sekretarijata za narodnu odbranu.“ **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragraf 110.) /T-32/**
21. „U nedjeljama nakon preuzimanja vlasti, srpske vlasti u Prijedoru radile su na tome da vojnim sredstvima ojačaju svoj položaj u skladu s odlukama koje su donijete na nivou Republike i ARK-a. Skupština srpskog naroda Bosne i Hercegovine formirala je od jedinica bivše JNA 12. maja 1992. srpsku vojsku pod komandom general-potpukovnika Ratka Mladića. Istoga dana, Skupština je usvojila odluku o potčinjavanju TO-a srpskoj vojsci. Te odluke imale su za posljedicu da je, na svojoj četvrtoj sjednici 15. maja 1992., Savjet za narodnu odbranu usvojio zaključke da treba pristupiti transformaciji "jednog i drugog štaba teritorijalne odbrane i formirati jedinstvenu komandu koja će preuzeti brigu oko rukovođenja i komandovanja nad svim jedinicama koje su formirane na području Opštine." **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragraf 113.) /T-33/**
22. „Na osnovu zaključaka Savjeta za narodnu odbranu u vezi s formiranjem jedinstvene vojne komande, komandant 343. motorizovane brigade, pukovnik Arsić, naredio je 17. Maja 1992. godine da se komandant štaba Teritorijalne odbrane i starješine svih drugih jedinica TOa, dobrovoljačkih i drugih jedinica, uključujući "naoružani srpski narod", stave pod komandu Regije. U naređenju se izričito pominju zaključci Savjeta za narodnu odbranu od 15. maja 1992. godine. Naređenje pukovnika Arsića završava tvrdnjom da će se sve jedinice i pojedinci koji ne izvrše naređenje smatrati paravojnim, te da će se protiv njih preduzeti mjere.“ **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragraf 114.) /T-34/**
23. „Krizni štab je formalno osnovan 20. maja 1992. kada je Skupština opštine usvojila "Odluku o organizaciji i radu kriznog štaba opštine Prijedor". U članu 3 ove odluke kaže se: "Krizni štab opštine Prijedor odlučuje o pitanjima iz nadležnosti Skupštine opštine, ako nepostoji mogućnost da se Skupština sastane. Krizni štab je dužan odluke koje je donio iz nadležnosti Skupštine opštine podnijeti na potvrdu Skupštini opštine čim ona bude u mogućnosti da se sastane. Iz ovoga se jasno vidi da je Krizni štab opštine Prijedor preuzeo dužnosti Skupštine opštine. U vezi s tim treba istaći da je Skupština opštine koja se pominje u ovoj odluci, premda nosi isti naziv kao i višestranačka Skupština opštine izabrana 18. novembra 1990., zapravo Skupština srpskog naroda opštine Prijedor osnovana 7. januara 1992. U daljem tekstu će se, međutim, nazvati "Skupštinom opštine" budući da je jedna od praktičnih posljedica ukidanja zakonito izabrane skupštine 30. aprila 1992. bilo preuzimanje ovog tijela i njegovih ovlašćenja.“ **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragraf 89.) /T-35/**
24. „Dana 22. maja 1992. Krizni štab je, "polazeći od konkretne situacije i uslova", usvojio "Odluku o izvršenju mobilizacije na području opštine Prijedor". U toj odluci se kaže da susvi vojni obveznici raspoređeni u devet ratnih jedinica, uključujući 343. motorizovanu brigadu, dužni odmah se javiti na dužnost, a za neodazivanje "snosiće se odgovornost utvrđena

zakonom". **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragraf 112.) /T-36/**

25. „Na osnovu odluka Skupštine srpskog naroda Bosne i Hercegovine i zaključaka Savjeta za narodnu odbranu, Krizni štab je, s priličnim zakašnjenjem, 29. maja 1992. usvojio sljedeći zaključak:

Formiranjem Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine prestaje potreba za postojanjem Srpske TO koja ulazi u sastav i pod komandu Regije. Osim toga, Krizni štab je usvojio odluku da se komandant Srpskog TO-a Prijedor, major Kuruzović, stavlja pod komandu komande Regije. U svom svjedočenju pred Pretresnim vijećem, major Kuruzović je potvrdio da je ovo restrukturiranje značilo da je svih 1.000-2.000 ljudi iz TO-a stavljeno pod komandu komandanta 343. motorizovane brigade, pukovnika Arsića.“ **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragraf 115.) /T-37/**

26. „Dokazi idu u prilog zaključka da su civilne vlasti, policija i vojska u opštini Prijedor ravnopravno saradivale kako bi pod svaku cijenu ostvarile gore navedene zajedničke ciljeve.“ **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragraf 364.) /T-39/**

27. „Nakon svog osnivanja u maju 1992. godine Krizni štab opštine Prijedor je provodio restriktivne mjere protiv ne-Srba, koji su otpušteni s posla, kojima je uskraćivana potrebna dokumentacija i čijoj djeci nije dozvoljeno da pohađaju osnovnu i srednu školu. Ne-Srbi više nisu ispunjavali uslove za rukovodeća mjesta i konačno su morali otići skoro sa svih mjesta. Optuživanje i propaganda protiv Muslimana i Hrvata, uključujući i uvrede na nacionalnoj osnovi mogli su se čuti na radiju, a ne-Srbima nije dozvoljavano da putuju izvan opštine. Kretanje ne-Srba u krugu opštine također je bilo onemogućeno, a kontrolisano je policijskim satom i blokadama na kojima su pregledavane lične isprave, te ako osoba nije bila Srbin, jednostavno je bilo uskratiti joj prolaz. Kontrola kretanja protezala se i na privatne stanove, korištenjem evidencije u koju su Muslimani i Hrvati morali unositi kretanje pojedinaca u stambenim zgradama, a dnevno su vršeni pretresi skoro svih stanova Muslimana i Hrvata. Dodatna ograničenja obuhvatala su i blokiranje telefonskih linija i djelomično isključivanje električne struje ne-Srbima. U cijeloj opštini džamije i ostale vjerske institucije bile su cilj uništavanja, i oduzimana je imovina Muslimana i Hrvata vrijedne milijarde dinara.“ **(Tužilac protiv Tadića br. IT-94-1, paragraf 150.) /T-40/**

28. „U Kozarcu je bila dobro poznata ovakva atmosfera diskriminacije i neprijateljstva prema ne-Srbima koju je širilo srpsko rukovodstvo u cijelom ovom regionu. Nakon preuzimanja grada Prijedora i prije napada na Kozarac, Srbi su preko policijskog radija neprekidno govorili o uništavanju džamija i svega što pripada "balijama", nazivajući Muslimane tim pogrdnim nazivom, kao i o potrebi da se unište same "balije".“ **(Tužilac protiv Tadića br. IT-94-1, paragraf 153.) /T-41/**

29. „Nakon preuzimanja vlasti, srpsko vodstvo je nastojalo u opštini Prijedor postići stanje spremnosti za rat, što je stajalište koje je potkrijepio vojni vještak optužbe Ewan Brown. Iz redovnog borbenog izvještaja Komande 5. korpusa od 3. maja 1992., upućenog Komandi 2. vojne oblasti, slijedi da je "izvršeno premeštanje jedne haubice 105 mm i jedne topovske protivavionske baterije iz 343. motorizovane brigade u rejon Prijedora radi ojačavanja jedinica na širem rejonu Prijedor – Ljubija – Kozarac. Jedinice su posele rejon za upotrebu".

Prijedorski Krizni štab je počeo da uvodi ograničenja za stanovnike Prijedora koji nisu bili Srbi. Naročito su izdavani proglassi da se treba predati svo oružje. Stvaranje atmosfere prisile za stanovnike opštine Prijedor nesrpske nacionalnosti u skladu je sa ciljem saizvršilaca da se konsoliduje srpska vlast u opštini prisiljavanjem nesrba da bježe ili budu deportovani, čime je suštinski promijenjena nacionalna ravnoteža u opštini.

Propagandna kampanja pridonijela je polarizaciji stanovništva Prijedora po nacionalnoj osnovi i stvorila atmosferu straha. Dr. Stakić se tokom ljeta 1992. često pojavljivao u sredstvima informisanja, sijući međunacionalno nepovjerenje. List "Kozarski vjesnik" postao je propagandno sredstvo za izražavanje stavova srpskih vlasti. Stanovništvo je onemogućeno u primanju signala stanice TV Sarajevo i moglo je gledati isključivo televizijski program iz Beograda ili Banje Luke. U govoru koji je prenio "Kozarski vjesnik", dr. Stakić je izjavio: "Došli smo do stanja u kome Srbi sami crtaju granice svoje nove države". Na to takođe ukazuje činjenica da je izdanje "Službenog glasnika" opštine Prijedor od 20. maja 1992. nosilo oznaku "Godina 1".

Stvaranje atmosfere straha u opštini Prijedor kulminiralo je dogovorom članova Kriznog štaba da oružane snage upotrijebe protiv civilnog stanovništva i da uspostave logore Omarska, Keraterm i Trnopolje. Nalog o osnivanju logora Omarska od 31. maja 1992., koji je potpisao Simo Drljača, izdan je "u skladu sa Odlukom Kriznog štaba" čiji je predsjednik bio dr. Stakić. Pretresno vijeće ne vidi razloga da posumnja u autentičnost izjave dr. Stakića, koju je on dao u televizijskom intervjuu, da su "Omarska, Keraterm i Trnopolje bili nužnost u datom trenutku", kao ni njegove potvrde da su ti logori "formirani po odluci [njegove] civilne vlasti u Prijedoru". **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragrafi 474, 475, 476 i 477.) /T-42/**

30. „Pretresno vijeće se uvjerilo da je u danima i mjesecima koji su uslijedili nakon preuzimanja vlasti u Prijedoru veliki broj nesrba otpušten s posla. Tako je samo mali postotak Muslimana i Hrvata i dalje radio.“ **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragraf 307.) /T-43/**

31. „U opštini Prijedor 30. aprila 1992. vojska i policija fizički su preuzele kontrolu nad zgradom opštine i drugim vitalnim objektima u gradu. Između maja i jula 1992. područja i sela u kojima supretežno živjeli bosanski Muslimani i bosanski Hrvati – Hambarine, Kozarac, Kamičani, Biščani, Čarakovo, Briševo i Ljubija – napala je vojska bosanskih Srba u sadejstvu s policijom i paravojnim grupama. Ti napadi uglavnom su započeli nakon što je istekao rok da nesrbi predaju oružje. Katkad bi se kao izgovor iskoristio neki incident koji su prouzrokovali nesrbi. Napadi su izvođeni jakim granatiranjem iz teškog naoružanja. Ciljane su i neselektivno granatirane kuće u muslimanskim selima i naseljima, što je dovelo do znatnih razaranja i civilnih žrtava. Mnogi preživjeli bježali su iz sela i sklanjali se u obližnje šume. Nakon granatiranja u sela su ulazili naoružani vojnici, pljačkali i palili kuće, te protjerivali ili ubijali neke od seljana koji su ostali u selima. U nekim situacijama silovane su žene. Bosanski Muslimani i bosanski Hrvati iz opštine Prijedor nisu takvim oružanim napadima uspjeli pružiti efikasan otpor. Nisu bili dovoljno dobro organizovani i nisu imali dovoljno oružja kojim bi se bili uspjeli suprotstaviti napadačima.“ **(Tužilac protiv Brđanina br. IT-99-36-T, paragraf 104.) /T-46/**

32. „Nakon preuzimanja vlasti u Prijedoru 30. aprila 1992. godine, u skoro svim selima u opštini počelo je postavljanje kontrolnih punktova. Dva takva kontrolna punkta postavljena su na prilazu Hambarinama, gdje su živjeli pretežno Muslimani. U selu su uspostavljene i patrole

čiji je zadatak bio da upozore mještane na moguće napade i daju im vremena da pobjegnu do obližnje šume.“ **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragraf 129.) /T-47/**

33. „Već i prije izbijanja oružanog sukoba u BiH bosanski Muslimani i bosanski Hrvati koji su živjeli u Bosanskoj krajini osjećali su se sve manje bezbjedni i počeli su konvojima napuštati tu regiju. S daljim razvojem događaja u Bosanskoj krajini, vlasti bosanskih Srba počele su od proljeća 1992. na cijeloj teritoriji Krajine provoditi aktivnu i sistematsku represiju i protjerivanja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata. Vlasti bosanskih Srba organizovale su konvoje autobusa i vozove koji su desetine hiljada muškaraca, žena i djece odvozili s teritorija na koje su bosanski Srbi polagali pravo na teritoriju pod kontrolom bosanskih Muslimana unutar BiH ili u Hrvatsku. U Banjoj Luci je 12. juna 1992. osnovana Agencija za preseljenje stanovništva i razmjenu materijalnih dobara, koja je pomagala u provođenju politike etničkog čišćenja. 302 Trnopolje je postalo tranzitna stanica u procesu protjerivanja nesrpskog stanovništva iz Bosanske krajine. Mnogi ljudi iz Prijedora odvedeni su u Trnopolje nakon napada snaga bosanskih Srba na njihova sela, a drugi su u Trnopolje dolazili samoinicijativno, da bi potom u konvojima autobusima bili odvođeni s tog područja. Stanovnici nesrpske nacionalnosti često su i sami željeli otići i tražili su konvoje koje su organizovale vlasti bosanskih Srba. Međutim, ti ljudi nisu odlazili slobodnom voljom, nego su na to bili prisiljeni usljed nametnutih uslova. Štaviše, vlasti bosanskih Srba često su ih prisiljavale da potpišu dokumente kojim se odriču prava na svu imovinu koja ostaje za njima u korist Srpske Republike BiH. Pretresno vijeće se uvjerilo da su se tim mjerama bosanski Muslimani i bosanski Hrvati koji su odlazili željeli odvratiti od toga da se jednom vrate na isti teritorij.“ **(Tužilac protiv Brđanina br. IT-99-36-T, paragraf 116.) /T-49/**
34. „Kasnije te večeri izdat je ultimatum stanovnicima Hambarina. Od njih se tražilo da izruče nekoliko osoba koje su navodno učestvovala u incidentu, a posebno policajca Aziza Ališkovića, i svo naoružanje, ili će ih napasti. Međutim, iskazi o tome ko je izdao ultimatum se razlikuju, te se pominju Krizni štab i njegov predsjednik dr. Stakić, vojne vlasti, pa čak i Radmilo Zeljaja.“ **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragraf 131.) /T-51/**
35. „Uslovi ultimatumata nisu ispunjeni. Zbog toga je sutradan oko podne počelo granatiranje Hambarina. Granatiranje je vršeno iz tri pravca, sa područja Karana na sjeverozapadu, s područja Urija i s područja Topića brda. Nermin Karagić, koji se nalazio na manje od četiri kilometra od Hambarina, vidio je jedan oklopni transporter, a potom je otvorena tenkovska vatra. Ivo Atlija je posvjedočio da je tokom napada vidio dva ili tri tenka i oko hiljadu vojnika. Granatiranje Hambarina trajalo je otprilike do 15:00 sati. Veliki broj ljudi koji nisu vidjeli napad čuo je detonacije u selu Hambarine.“ **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragraf 132.) /T-52/**
36. „Nakon toga su iz pravca Prijedora krenula dva do tri tenka iza kojih je išla pješadija. TO je pokušala odbraniti selo, ali su seljani morali da prebjegnu u druga sela ili u šumu Kurevo kako bi izbjegli granatiranje. Iz Hambarina je zbog napada u kojem su srpski vojnici ubijali, silovali žene i palili kuće izbjeglo oko 400 ljudi, mahom žena, djece i starijih osoba. Stoga je na šumu Kurevo usredsređena vojna operacija.“ **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragraf 133.) /T-53/**
37. „Nakon napada na Hambarine izdat je i ultimatum za Kozarac. U njemu se zahtijevalo da se preda oružje TO-a i policije. Ultimatum je preko Radio Prijedora objavio Radmilo Zeljaja, prijeteci da će srušiti Kozarac sa zemljom ukoliko stanovništvo ne ispuni zahtjeve. Nakon

izdavanja ultimatumu uslijedili su pregovori između muslimanske i srpske strane, koji su bili neuspješni. Stojan Župljanin, koji je predvodio srpsku delegaciju, rekao je da će, ukoliko se ne ispune njegovi uslovi, vojska silom zauzeti Kozarac. Počev od 21. Maja 1992. stanovnici Kozarca srpske nacionalnosti počeli su napuštati mjesto. Kozarac je potom opkoljen, a telefonske veze su prekinute. U noći između 22. i 23. maja 1992. čule su se detonacije iz pravca Prijedora i vidio se plamen u Hambarinama.“ **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragraf 141.) /T-54/**

38. „Kad su ljudi pobjegli, vojnici su zapalili njihove kuće. Napad je trajao sve do 26. maja 1992. kada je izdana naredba da svi moraju da napuste područje Kozarca. Tog dana se u Kozarcu predao veliki broj ljudi. Srpske vlasti su rekly da svi koji žele da se predaju treba da formiraju konvoj i da će za to vrijeme biti prekid vatre. Konvoj je krenuo istog dana; kasnije se ispostavilo da su muškarci odvojeni od žena kad su stigli do puta Banja Luka-Prijedor. Žene su odvedene u Trnopolje, a muškarci u logore Omarska i Keraterm. Prema riječima Nusreta Sivca, u Prijedor je na dan napada došlo mnogo žena i djece. Intervenirao je i interventni vod iz Prijedora, koji su predvodili Dado Mrđa, Zoran Babić i drugi, i počeli su da maltretiraju te žene i djecu. “U toku tog dana, poslije izvjesnog vremena počeli su stizati autobusi i onda su oni naređivali da se te žene i ta djeca ukrcavaju u te autobuse. Tad im je govoreno da ih voze prema Trnopolju.” Dr. Popović, koja je radila u domu zdravlja u Omarskoj, posvjedočila je da su poslije napada na Kozarac stariji muškarci, žene i djeca autobusima dovezeni u Dom u Omarskoj. Međutim, nisu tu ostali.“ **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragraf 143.) /T-56/**

39. „Tokom napada u Kozarcu došlo je do razaranja velikih razmjera. Nakon napada kuće su ne samo srušene, već srušene sa zemljom pomoću teške mašinerije. Dom zdravlja u Kozarcu je tokom napada oštećena medicinska oprema premještena je u podrum. Prema riječima Idriza Merdžanića, koji je tada radio u ambulanti, primljeno je nekoliko osoba sa ranama od vatrenog oružja ili šrapnela. Kad je ambulanta premještena, primani su i ozlijeđene žene i djeca.“ **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragraf 145.) /T-57/**

40. „Srpske vlasti su incidente u Hambarinama i Kozarcu iskoristile kao izgovor za započinjanje sveobuhvatnog oružanog sukoba u toj opštini, usmjerenog protiv civilnog stanovništva i nesrpskih paravojnih snaga. To je bio povod koji je Srbima omogućio da upotrebe nadmoćnu vojnu silu kojom su raspolagali kako bi postigli prva dva strateška cilja srpskog naroda.“ **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragraf 158.) /T-58/**

41. „Biščani su selo i mjesna zajednica koja se sastojala od sljedećih zaselaka: Mrkalji, Hagići, Ravine, Duratovići, Kadići, Alagići i Čemernica. Srpske snage su ovo selo napale 20. jula 1992. U Mrkaljima su se okupljale snage i odatle su se mogli čuti jauci. Srpske snage su u glinokopu u zaseoku Mrkalji puškama i teškim naoružanjem sa jednog oklopnog transportera ubili otprilike 30 do 40 ljudi. Ti vojnici su bili odjeveni u maskirne uniforme, a žrtve su bile u civilnoj odjeći. Ti muškarci civilni ničim nisu provocirali vojnike, a ljudi su počeli bježati od pušaka i prije nego što su vojnici otvorili vatru.“ **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragraf 256.) /T-59/**

42. „Negdje u junu ili julu 1992., ne može se sjetiti tačnog datuma, počelo je granatiranje Rizvanovića. Kad su sutradan snage ušle u Rizvanoviće, on se nalazio u šljunkari. Vojnici su na sebi imali sivomaslinaste vojne uniforme. Pucali su i bacali ručne bombe. Nermin Karagić je pobjegao, a potom se pridružio ostalima na jednom mjestu odakle se vidjelo

cijelo područje Prijedora. Kasnije su svi o tom događaju govorili kao o "čišćenju". **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragraf 831.) /T-60/**

43. „Briševo je selo u mjesnoj zajednici Ljubija. Prije sukoba u njemu su živjeli uglavnom bosanski Hrvati. Dana 27. maja 1992. selo je napadnuto minobacačima iz pravca Rasavaca i Oštre Luke, dva sela istočno od Biševa u kojima su bosanski Srbi bili u većini. Prije granatiranja vlasti bosanskih Srba na tom području zahtijevale su od mještana da im predaju sve oružje. Iako se radilo samo o lovačkim puškama i pištoljima u zakonitom posjedu, oružje je predato bosanskim Srbima u Rasavcima.“ **(Tužilac protiv Brđanina br. IT-99-36-T, paragraf 411.) /T-61/**
44. „U ranim jutarnjim satima 24. jula 1992. vojska bosanskih Srba je napala Briševo. Minobacačke granate su padale na kuće, a mještani su se skrivali u podrumima. Granatiranje se nastavilo tokom dana, a sljedećeg dana artiljeriji se pridružila pješadija. Uveče 25. jula 1992. Pješadija vojske bosanskih Srba ušla je u Briševo. Vojnici su nosili uniforme JNA sa crvenim trakama oko ruke ili šljema. Neki su imali četnička obilježja kao što su šubare. Peru Dimača, jednog starijeg bosanskog Hrvata, pripadnici vojske bosanskih Srba prisilili su da se svuče, potom su ga udarali Biblijom i na kraju ga ubili pucajući mu u glavu. Pretresno vijeće se uvjerilo da je u napadu na Briševo ubijeno najmanje 68 lica, od kojih su 14 bile žene.“ **(Tužilac protiv Brđanina br. IT-99-36-T, paragraf 412.) /T-62/**
45. „Selo Briševo je granatirano 23. jula 1992. U periodu od 24. do 26. jula 1992. u selu je ubijeno 77 Hrvata, od kojih je troje ubijeno na kukuruzištu, a četvoro na kraju šume u blizini Briševa.“ **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragraf 269.) /T-63/**
46. „Dok je prije sukoba u opštini Prijedor bilo oko 50.000 Muslimana i 6.000 Hrvata, nakon iseljenja ostalo je samo oko 6.000 Muslimana i 3.000 Hrvata i oni su živjeli u vrlo teškim uslovima. Pozivani su da obavljaju teške i opasne poslove, teško im je bilo kupiti hranu, zlostavljani su i ubijani neprekidno. Čak je 1994. MKCK izvjestio kako je potvrđena smrt devetorice muslimanskih civila u dva dana u opštini Prijedor. Kao rezultat ovih teškoća, Visoki komesar za izbjeglice Ujedinjenih nacija (UNHCR) i MKCK tražili su od vlasti bosanskih Srba dozvolu za evakuaciju preostalih ne-Srba sa opštine Prijedor te su, kad im je to odbijeno, odlučili bliže pratiti kako se postupa sa manjinama u Prijedoru.“ **(Tužilac protiv Tadića br. IT-94-1, paragraf 152.) /T-64/**
47. „Pretresno vijeće se takođe uvjerilo da su snage bosanskih Srba sredinom 1992. razorile sela u opštini Prijedor u kojima su živjeli bosanski Muslimani - Biščane, Kozarušu, Kamičane, Kevljane, Rakovčane, Čarakovo i Rizvanoviće. 1592 Kuće su opljačkane i zapaljene. Pripadnici VRS-a su na kamione tovarili stvari koje su pripadale vlasnicima nesrbima.“ **(Tužilac protiv Brđanina br. IT-99-36-T, paragraf 625.) /T-65/**
48. „Do 1992. godine gotovo cijelo stanovništvo sela Čarakovo bili su bosanski Muslimani. Dana 23. jula 1992. tenkovi vojske bosanskih Srba napali su Čarakovo, poslije nekoliko zahtjeva mještanima da predaju oružje koje su zadužili. Pretresno vijeće smatra da je u tom napadu ubijeno najmanje 16 civila. Trojica su ubijena iz vatrenog oružja ispred svojih kuća. Drago Tintar, jedan pripadnik vojske bosanskih Srba, ubio je Hasiba Simbegovića iz puške dok je ovaj ulazio u autobus. Pripadnici vojske bosanskih Srba odvezli su i civile, bosanske Muslimane i bosanske Hrvate iz Čarakova, na most Žeger na Sani, i tamo ih pobili iz vatrenog oružja. Njihova tijela su bacili u rijeku.“ **(Tužilac protiv Brđanina br. IT-99-36-T,**

paragraf 410.) /T-66/

49. „Pretresno vijeće se uvjerilo da su bosanski Muslimani i bosanski Hrvati u opštinama ARK-a samovoljno hapšeni i zatočavani u logore i druge zatočeničke objekte, na znatne vremenske periode. Većini njih nikad nije bilo saopšteno na osnovi kojih optužbi su pritvoreni, niti je ikad pokrenut sudski postupak protiv njih. Zapravo, teško se može reći da je sudskog postupka, uključujući i pravo na obraćanje sudu, uopšte bilo.“ **(Tužilac protiv Brđanina br. IT-99-36-T, paragraf 1044.) /T-67/**
50. „Pretresno vijeće se uvjerilo da su, počevši od 25. maja 1992., civile, bosanske Muslimane i bosanske Hrvate, pripadnici policije i vojske bosanskih Srba, držali u zatočenju u nekoliko logora - Omarska, Keraterm, Trnopolje, u domu mjesne zajednice Miska Glava, na fudbalskom stadionu u Ljubiji, te u zgradi SUP-a i kasarni u Prijedoru - sve do septembra 1992. godine.“ **(Tužilac protiv Brđanina br. IT-99-36-T, paragraf 836.) /T-68/**
51. „U proljeće 1992. na cijeloj teritoriji Bosanske krajine osnovani su logori i drugi zatočenički objekti u kasarnama i vojnim kompleksima, fabrikama, školama, sportskim objektima, policijskim stanicama i drugim javnim zgradama. Te logore i zatočeničke objekte uspostavljale su i kontrolisale vojska bosanskih Srba, civilne vlasti ili policija bosanskih Srba. Civili nesrbi masovno su hapšeni i zatočavani u tim logorima i zatočeničkim objektima. Na primjer, u opštini Prijedor, nakon oružanih napada snaga bosanskih Srba na nesrpska sela, žene i djeca su razdvajani od muškaraca prije no što su svi utovareni u autobuse i odvedeni u Trnopolje, Omarsku ili Keraterm. I dok su istaknuti članovi SDA i HDZ-a uhapšeni među prvima, većina uhapšenih bili su obični građani, zatočeni isključivo zbog svoje etničke pripadnosti. Uslovi u logorima i nekim zatočeničkim objektima bili su osobito teški. Zatočeni su se ispitivali, premlaćivali, podvrgavali nečovječnim i ponižavajućim životnim uslovima i mučili. Žene su silovalne, a redovno su vršena i ubistva. Tragični vrhunac ubijanja u logorima bio je masakr u “prostoriji br. 3” u logoru Keraterm, koji su počinili pripadnici vojske bosanskih Srba i u kojem je ubijeno najmanje stotinu i devedeset bosanskih Muslimana s područja Brda u opštini Prijedor.“ **(Tužilac protiv Brđanina br. IT-99-36-T, paragraf 115.) /T-69/**
52. „U objektima za zatočavanje slobode su bili lišeni gotovo isključivo Muslimani i Hrvati. Zatočenike su ubijali, mučili, silovali, seksualno zlostavljali i podvrgavali drugim oblicima fizičkog nasilja i stalnom ponižavanju i šikaniranju. Sam dr. Stakić je potvrdio da su logori osnovani u skladu s odlukom civilnih vlasti u Prijedoru i izjavio da su oni “bili jedna nužnost u datom trenutku”.“ **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragraf 821.) /T-71/**
53. „U Domu Miska Glava bio je ured sekretara mjesne zajednice, a u tom logoru osoblje su činili pripadnici Teritorijalne odbrane. U kafiću Doma bilo je zatvoreno približno 114 bosanskih Muslimana.“ **(Tužilac protiv Brđanina br. IT-99-36-T, paragraf 858.) /T-72/**
54. „U Miskoj Glavi, zatočenike su srpski vojnici tokom ispitivanja tukli šakama i kundacima. Posljedice tih premlaćivanja bili su na primjer potres mozga, krvarenje i teški hematomi. Premlaćivanja su se vršila u prisustvu drugih zatočenika.“ **(Tužilac protiv Brđanina br. IT-99-36-T, paragraf 859.) /T-73/**
55. „Dokazi pokazuju da je u periodu na koji se odnosi Optužnica velik broj Muslimana i Hrvata izbjegao s teritorije opštine Prijedor. Nije lako procijeniti koliko je ukupno ljudi otišlo.

Međutim, dokazni materijal daje neke indikacije.“ **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragraf 322.) /T-74/**

56. „Pretno vijeće je uvjeren da je muslimansko selo Čarakovo pretrpjelo veliku štetu i razaranje i da su u njemu kuće pljačkane. Srpski vojnici su napali Čarakovo 23. jula 1992. Stanovništvo u bijegu gađali su minobacačima i artiljerijom.“ **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragraf 286.) /T-75/**
57. „Vojska je napadala gradove i sela koji nisu bili vojni ciljevi. Snage bosanskih Srba vršile su napade, između ostalog, i u Prijedoru, Sanskom Mostu, Bosanskom Novom, Ključu, Tesliću i Kotor- Varoši. Konkretna svrha tih vojnih operacija bila je istjerivanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata. Dokazi ukazuju na to da preseljenje lica nije bila naprosto posljedica vojne akcije, nego upravo njen cilj. Po izvođenju napada po gradovima i selima, sakupljani su muškarci, žene i djeca, bosanski Muslimani i bosanski Hrvati, a potom su često razdvajani.“ **(Tužilac protiv Brđanina br. IT-99-36-T, paragraf 549.) /T-77/**
58. „Pretno vijeće se uvjerilo da su snage bosanskih Srba u gradu Prijedoru napadale samo kuće u vlasništvu pripadnika nesrpske nacionalnosti. Stari Grad u Prijedoru, u kojem su živjeli bosanski Muslimani, oštećen je u napadima snaga bosanskih Srba u maju 1992. Mnoge kuće su tokom noći razorene eksplozivom. Dan poslije takve eksplozije sakupljali su se ostaci razrušene kuće. Jedna grupa muškaraca obilježila je za razaranje kuće građana nesrpske nacionalnosti. Jedan član grupe je tvrdio da postupa prema naređenjima Kriznog štaba.“ **(Tužilac protiv Brđanina br. IT-99-36-T, paragraf 624.) /T-78/**
59. „U pismu načelnika SJB-a Prijedor Sime Drljače od 4. augusta 1992. upućenom CSB-u Banja Luka spominje se rasprostranjeno pljačkanje muslimanskih kuća na području opštine:
- Obzirom da je veliki broj građana srpske nacionalnosti angažovan u borbenim dejstvima u opštini i na drugim bojištima ... nisu registrovane pojave paravojnih formacija iz redova Srba koji bi nanosili štetu borbi i njenim ciljevima. Ipak, treba istaći pojavu masovnih pljački imovine napuštenih muslimanskih kuća gdje se odnosi sve, a kuće često pale. Ova pojava je poprimila takve razmjere da ju je i pored sinhronizovanih djelovanja vojne policije i milicije vrlo teško spriječiti.“ **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragraf 294.) /T-79/**
60. „Pretno vijeće se uvjerilo da je džamija u Hambarinama granatirana tokom napada na to mjesto.“ **(Tužilac protiv Stakića br. IT-97-24-T, paragraf 297.) /T-80/**

II

Ostale činjenice predložene u prijedlogu Tužilaštva BiH odbijaju se iz razloga koji slijede u obrazloženju rješenja.

O b r a z l o ž e n j e

Sud BiH je dana 10.11.2017. godine zaprimio prijedlog Tužilaštva BiH broj: T20 0 KTRZ 0004777 16 za prihvatanje utvrđenih činjenica, koje su utvrđene u presudama MKSJ broj: IT-94-1 od 07.05.1997. godine u predmetu Tužilac protiv Duška Tadića, broj: IT-98-30/1 od 02.11.2001. godine u predmetu Tužilac protiv Miroslava Kvočke i dr., broj: IT-97-24-T od 31.07.2003. godine u predmetu Tužilac protiv Milomira Stakića, broj: IT-99-36-T od 01.09.2004. godine u predmetu Tužilac protiv Radoslava Brđanina i broj: IT-00-39-T od 27.09.2006. godine u predmetu Tužilac protiv Momčila Krajišnika.

Prijedlog Tužilaštva BiH

Tužilaštvo BiH svoj prijedlog zasniva na odredbama Zakona o ustupanju predmeta, koji je donesen kao *lex specialis* u odnosu na ZKP BiH, sa ciljem da dokazi iz postupaka koji se vode pred MKSJ-om mogu biti korišteni na sudovima u BiH. Obrazlažući podneseni prijedlog, Tužilaštvo ističe da su činjenice koje se predlažu da se prihvate kao dokazane prethodno jasno utvrđene u navedenim pravomoćnim presudama MKSJ, te da u cijelosti ispunjavaju kriterije utvrđene dopunjenim pravilom 94. stav b) Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ, a koji kriteriji su prihvaćeni i u sudskoj praksi Suda BiH. Tužilaštvo je dalje navelo da su sve predložene činjenice relevantne za predmetni krivični postupak, iste ne inkrimišu optužene niti direktno niti indirektno, a njihovo prihvatanje je neophodno radi ekonomičnosti i efikasnosti predmetnog sudskog postupka.

Izjašnjenje branilaca optuženih Bore Milojice i Želislava Rivića

Branilac optuženog Bore Milojice, advokat Ranko Dakić, dostavio je dana 27.11.2017. godine izjašnjenje na navedeni prijedlog Tužilaštva BiH. Branilac se u izjašnjenju u potpunosti usprotivio prijedlogu Tužilaštva BiH, ističući da Zakon o ustupanju kao ni sam ZKP BiH ne propisuje kriterijume na osnovu kojih bi se ovo pitanje moglo razmatrati niti propisuje pravne pretpostavke na osnovu kojih bi ovakve činjenice bilo moguće prihvatiti kao dokazane. Branilac je dalje istakao da bi se prihvatanjem navedenih činjenica prekršio princip prezumpcije nevinosti i teret dokazivanja bi bio prebačen na odbrani što bi u konačnom rezultiralo da se dokazni postupak *de facto* okonča na štetu optuženog i prije nego se neposredno provedu svi dokazi u predmetu. Osvrćući se na pojedine kriterije prihvatljivosti činjenica branilac je istakao da određene činjenice, pobliže navedene u prijedlogu, ne zadovoljavaju navedene kriterije i da iste ni u kom slučaju ne treba prihvatiti.

I **branilac optuženog Želislava Rivića, advokat Saša Dakić**, dostavio je dana 29.11.2017. godine izjašnjenje na prijedlog Tužilaštva BiH kojim se protivi da se bilo koja predložena činjenica prihvati kao dokazana ističući identične argumente kao i branilac optuženog Bore Milojice.

Nakon što je razmotrilo podneseni prijedlog Tužilaštva, te navode odbrane optuženih, vijeće je odluku kao u dispozitivu donijelo iz sjedećih razloga.

Član 4. Zakona o ustupanju predmeta propisuje: „Nakon saslušanja stranaka, sud može, na vlastitu inicijativu ili na prijedlog jedne od stranaka, odlučiti da prihvati kao dokazane činjenice koje su utvrđene pravosnažnom odlukom u drugom postupku pred MKSJ-om ili da prihvati pismeni dokazni materijal iz postupaka pred MKSJ-om ako se odnosi na pitanja od značaja u tekućem

postupku “.

Pravilo 94. (B) Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ navodi da: “ Na zahtjev jedne od strana ili *proprio motu* pretresno vijeće može, nakon što je saslušalo strane, odlučiti da formalno primi na znanje činjenice o kojima je presuđeno ili pismeni dokazni materijal iz drugih postupaka pred Međunarodnim sudom koji se odnose na pitanja od važnosti za tekuće suđenje “.

Prije svega, saslušanjem stranaka u postupku, odnosno davanjem mogućnosti odbrani da se pismeno izjasni na prijedlog Tužilaštva, ispunjena je prva formalna pretpostavka citiranog propisa za odlučivanje o prihvatanju utvrđenih činjenica dokazanim.

Zakon o ustupanju predmeta je *lex specialis* i kao takav primjenjiv je u postupcima pred sudovima u Bosni i Hercegovini. Osnovna svrha člana 4. Zakona o ustupanju predmeta jeste ostvarenje principa efikasnosti i ekonomičnosti sudskog postupka. Efikasnost postupka podrazumijeva njegovu usmjerenost na ono što je za postupak suštinski bitno, za izvođenje dokaza strana u postupku i što eliminiše potrebu ponovnog dokazivanja činjenica koje su već ranije utvrđene u prethodnim postupcima.

Davanje diskrecionog prava sudu da prihvati “kao dokazane” utvrđene činjenice u svrhu ekonomičnosti postupka, obuhvata i promovisanje prava optuženih na suđenje u razumnom roku.

Međutim, vijeće je svakako imalo na umu da se korišćenje datim mu diskrecionim pravom, u ostvarivanju cilja ekonomičnosti postupka, mogu ugroziti prava optuženog na pravično suđenje i pretpostavka nevinosti. S tim u vezi, navedeni ciljevi se mogu promovisati samo na način koji garantuje poštivanje tih prava, a dole navedeni kriteriji osmišljeni su upravo za tu svrhu. U korišćenju diskrecionog prava iz člana 4. Zakona o ustupanju i donošenju odluke o konkretnom pitanju, vijeće je imalo u vidu i sa posebnom pažnjom cijeno prava optuženog u svjetlu člana 6. Evropske Konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, te i odredbe članova 3., 13., i člana 15. ZKP.

U smislu odredbe člana 15. ZKP BiH vijeću je jasno da nije u obavezi svoju presudu zasnovati na bilo kojoj činjenici koja je prihvaćena kao dokazana budući da će sve one nakon okončanja krivičnog postupka biti predmetom pojedinačne ocjene i ocjene u kontekstu svih provedenih dokaza na glavnom pretresu koja će za rezultat imati odgovarajuću presudu sa ocjenom svih provedenih dokaza.

Proceduralni i pravni učinak formalnog primanja na znanje utvrđene činjenice sastoji se u tome da se teret dokazivanja u osporavanju činjenice prenosi sa optužbe na odbranu (za tu činjenicu)⁹². U slučaju da optuženi, u toku suđenja, želi da ospori utvrđenu činjenicu koju je sud formalno primio na znanje, optuženi ima pravo (kao garanciju pravičnosti postupka) da izvodi dokaze kojima se osporava vjerodostojnost presuđenih činjenica.⁹³

⁹²Praksa Suda BiH: rješenje u predmetu protiv Momčila Mandića br. X-KR-05/58 od 5.2.2007; rješenje u predmetu protiv Kreše Lučića br. X-KR-06/298 od 27.3.2007.

Praksa MKSJ: Odluka o presuđenim činjenicama u predmetu protiv Vujadina Popovića i drugih br. IT-05-88-T od 26.9.2006. kojom se dalje razrađuju kriteriji navedeni u dvjema odlukama MKSJ o presuđenim činjenicama u predmetu protiv Momčila Krajišnika br. IT-00-39-T od 28.2.2003. i 24.3.2005. godine.

⁹³ Član 6. stav 2. ZKP BiH i član 6. stav 3. tačka d) Evropske konvencije.

Imajući u vidu da ni Zakon o ustupanju, niti ZKP BiH ne sadrže kriterije koji moraju biti ispunjeni da bi se određene činjenice prihvatile kao utvrđene od strane MKSJ, vođen svojom obavezom poštivanja prava na pravično suđenje koje garantuje Evropska konvencija i ZKP BiH, Sud je primjenjivao kriterije koje je MKSJ utvrdio u predmetu *Tužilac protiv Vujadina Popovića i drugih* (predmet br. IT-05-88-T) i *Tužilac protiv Momčila Krajišnika* (predmet br. IT-00-39-T).

Sud je prilikom razmatranja činjenica imao u vidu da su utvrđeni kriteriji u predmetima Krajišnik i Popović veoma slični, uočavajući tendenciju da su kriteriji u predmetu *Popović* još dalje razrađeni. Navedeni kriteriji su: činjenica mora biti jasna, konkretna, da se može identifikovati, odnosno da je precizna, relevantna za neko pitanje u postupku koji je u toku, ograničena na činjenični nalaz i ne smije sadržavati karakterizaciju pravne prirode, da je dijelom presude koja nije osporavana žalbom, odnosno koja je utvrđena pravomoćnom odlukom u žalbenom postupku, pobijana u postupku i čini dio presude koja se trenutno osporava po žalbi, ali spada u pitanja koja u žalbenom postupku nisu sporna. Takođe, činjenica ne smije potvrđivati krivičnu odgovornost optuženog, odnosno, ne smije se odnositi na djela, postupke, ili duševno stanje optuženog, te se ne može zasnivati na sporazumu o priznanju krivnje u ranijim predmetima i uticati na pravo optuženog na pravično suđenje, činjenica nije predmetom racionalnog spora između strana u postupku.

Navedeni kriteriji nadopunjuju pravilo 94. stav b (formalno primanje na znanje) Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ. Pored navedenog, isti kriteriji su već prihvaćeni i od strane Apelacionog vijeća Suda u većem broju predmeta (npr. presuda u predmetu *Neđo Samardžić* broj:X-KRŽ-05/49 od 13.12.2006 godine). Shodno navedenom, vijeće je prilikom donošenja odluke kao u izreci rješenja imalo u vidu gore navedene kriterije.

Nakon što je vijeće utvrdilo da svaka od činjenica navedenih u dispozitivu rješenja, pojedinačno zadovoljava određene kriterije, vijeće ih je prihvatilo kao utvrđene, pri tome pazeći i da se prihvatanjem navedenih činjenica postigne balans između ekonomičnosti sudskog postupka s jedne, i prava optuženih na pravično suđenje, s druge strane. S tim u vezi vijeće je stava da i one činjenice koje su zadovoljile sve navedene kriterije, mogu biti odbijene prema diskrecionoj odluci vijeća ako one, kao cjelina, narušavaju pravo optuženog na pravično suđenje. U konkretnom slučaju, vijeće je ocijenilo da prihvaćene činjenice, osim što ispunjavaju utvrđene kriterije, ne narušavaju pravo optuženih na pravično suđenje.

Predložene činjenice koje je ovo vijeće prihvatilo i navelo u dispozitivu zadovoljavaju sve naprijed navedne kriterije, pa će u daljem obrazloženju rješenja, primjenjujući navedene kriterije biti navedeni razlozi iz kojih preostale činjenice nisu prihvaćene.

Činjenica mora biti dovoljno određena, konkretna i ona koja se može identifikovati

Da bi se ispunio ovaj kriterij, prema Odluci MKSJ-a u predmetu *Popović i dr.*, predložena činjenica ne smije biti nerazlučivo pomiješana kako sa drugim činjenicama koje i same ne zadovoljavaju kriterije za utvrđene činjenice tako i sa drugim činjenicama koje prikrivaju glavnu činjenicu. Kako bi se ispitalo da li je to tako, Sud mora razmotriti predloženu činjenicu u kontekstu originalne presude.⁹⁴

⁹⁴ Vidi : Odluka MKSJ-a o činjenicama o kojima je presuđeno u predmetu protiv Vujadina Popovića i drugih, predmet MKSJ-a, broj IT-05-88-T od 26.09.2006.godine, par.6;

Ovaj kriteriji je kroz praksu MKSJ-a i Suda BiH dopunjen, te je ovo vijeće svaku činjenicu cijenilo na slijedeći način:

Činjenica stvarno mora biti „činjenica“ koja:

- a) je dovoljno određena, konkretna i prepoznatljiva;
- b) nije zaključak, mišljenje ili usmeno svjedočenje;⁹⁵

Prema navedenom kriteriju ovo vijeće je cijenilo predložene činjenice, te utvrdilo da slijedeće činjenice ne ispunjavaju tražene uslove.

Činjenica navedena u paragrafu 12 presude pretresnog vijeća u predmetu MKSJ-a *Tužilac protiv Miroslava Kvočke*, broj: IT-98-30/1 od 02.11.2001. godine, te činjenice navedene u paragrafima 76, 692, 130, 142, 298, 304 presude pretresnog vijeća u predmetu MKSJ-a *Tužilac protiv Milomira Stakića*, broj: IT-97-24-T od 31.07.2003. godine, predstavljaju citirane dijelove iskaza svjedoka, a nikako utvrđene činjenice u predmetu, te iste prema ocjeni ovog vijeća nisu dovoljno jasne i konkretne i ne mogu se posmatrati izlovano od ostatka izjava navedenih svjedoka.

Iz istih razloga vijeće je odbilo i činjenicu navedenu u paragrafu 466 presude pretresnog vijeća u predmetu MKSJ-a broj: IT-94-1 od 07.05.1997. godine *Tužilac protiv Duška Tadića*.

Činjenica mora biti relevantna za neko pitanje u tekućem postupku

Navedeni kriterij može se posmatrati i u vezi sa odredbom iz člana 239. stav 2. i odredbom 263. stav 2. ZKP BiH. Naime, dužnost je sudije, odnosno predsjednika vijeća, između ostalog, da se stara za svestrano pretresanje predmeta, ali i otklanjanje svega što odugovlači postupak, a ne doprinosi razjašnjenju stvari, jer iz zakona ne slijedi obaveza Suda da mora izvesti svaki predloženi dokaz.

Primjenom kriterija relevantnosti, Sud je odbio da prihvati paragrafe presude pretresnog vijeća u predmetu MKSJ-a *Tužilac protiv Momčila Krajišnika*, predmet broj IT-00-39-T od 27.09.2006. godine: 707, 18, 36, 67, 73, 75, 85, 86, 108, 109 i paragraf presude pretresnog vijeća u predmetu MKSJ-a *Tužilac protiv Milomira Stakića*, predmet broj: IT-97-24-T od 31.07.2003. godine: 117.

Činjenica ne smije sadržavati kvalifikacije koje su u osnovi pravne prirode

Primjenom navednog kriterija treba onemogućiti prihvatanje činjenica koje u sebi sadrže pravnu kvalifikaciju.

Primjenjujući navedeni kriterij vijeće je odbilo da prihvati paragraf 630 presude pretresnog vijeća u predmetu MKSJ-a *Tužilac protiv Milomira Stakića*, predmet broj: IT-97-24-T od 31.07.2003. godine i paragraf 710 presude pretresnog vijeća u predmetu MKSJ-a *Tužilac protiv Momčila Krajišnika*, predmet broj IT-00-39-T od 27.09.2006. godine, a iz razloga što prema ocjeni ovog vijeća navedene činjenice u sebi sadrže kvalifikacije pravne prirode.

⁹⁵ *Praksa Suda BiH: Fješerje Suda BiH brcj X-KR-07/394, brcj 13.11.2008.godine, Fješerje Suda BiH X-KR-06/202 od 03.07.2007.godine, Fješerje Suda brcj X-KR/06/165 od 26.06.2007.godine;*

Na kraju, vijeće napominje da se radi o procesnoj odluci vijeća, koja se prema članu 239. stav 4. ZKP BiH, „*uvijek objavljuje i uz kraće obrazloženje relevantnih činjenica unosi na zapisnik o glavnom pretresu*“, i može se pobijati samo u žalbi na presudu. Ipak, vijeće se opredijelio da ovo rješenje donese u pisanoj formi, kako bi i optuženi i javnost mogli biti bolje informirani o toku ovog krivičnog postupka.